

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

İKTİSAT TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TÜRKİYE'DE DIŞ GÖÇ VE MAKROEKONOMİK PERFORMANS İLİŞKİSİ:
ZAMAN SERİSİ ANALİZİ (1985-2017)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Devran Nur DEĞER

MAYIS 2019

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

İKTİSAT TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TÜRKİYE'DE DIŞ GÖÇ VE MAKROEKONOMİK PERFORMANS İLİŞKİSİ:
ZAMAN SERİSİ ANALİZİ (1985-2017)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Devran Nur DEĞER

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Metin BERBER

MAYIS 2019

TRABZON

ONAY

Devran Nur DEĞER tarafından hazırlanan “Türkiye’de Dış Göç ve Makroekonomik Performans İlişkisi: Zaman Serisi Analizi (1985-2017)” adlı bu çalışma 20.09.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İktisat Anabilim Dalı İktisat Tezli Yüksek Lisans Programı’nda **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı - Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Prof. Dr. Ersan BOCUTOĞLU	Başkan	☐	☐	
Prof. Dr. Metin BERBER	Üye	☐	☐	
Doç. Dr. Murat Can GENÇ	Üye	☐	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf SÜRMEŒEN
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ - Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu Çalışmada yararlanılan kaynakların tümüne eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Devran Nur DEĞER

20.05.2019

ÖNSÖZ

Göç genel anlamda bireyin ya da grupların yaşadıkları alandan başka bir alana hareketi olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda meydana gelen birçok göç türü mevcuttur. İnsanlar daha iyi yaşam koşullarına sahip olabilmek, daha insani koşullarda yaşayabilmek adına yer değiştirmektedirler. İnsanın var oluşundan itibaren bu döngü hep vardı hep de var olmaya, insan ve toplum hayatını yeniden şekillendirmeye ve değiştirmeye devam edecektir. Bu çalışmada da göç kavramsal olarak açıklanıp ülkemiz açısından alınan dış göçe bağlı olarak makroekonomik etkilerini araştırmak amaçlanmıştır.

Yüksek Lisans eğitimimde bana bilgisi ile ışık tutan ve her zaman desteğini hiç esirgemeyen sevgili danışman hocam Prof. Dr. Metin BERBER'e minnet duygularımı ve teşekkürlerimi borç bilirim. Süreçte her zaman bilgisi ve tecrübesi ile yol gösteren, çalışmamın ilerlemesine büyük katkılar sağlayan ve beni bu süreçte yalnız bırakmayan sevgili amcam Prof. Dr. Mustafa Kemal DEĞER'e en içten duygularıyla teşekkür ederim. Çalışmamın hazırlanması sırasında bana destek olan sevgili arkadaşlarım Elif Duygu KULLUKÇU ve Ömer Faruk KÖMÜRCÜOĞLU'na minnettar olduğumu belirtmek isterim.

Eğitim hayatım boyunca hep yanımda olan ve bana destek olan kıymetli annem Leyla DEĞER ve canım babam Orhan Rasim DEĞER'e çok teşekkür ederim. Beni bu süreçte yalnız bırakmayan ve her zaman yanımda olan hayat arkadaşım Serkan PALANCI'ya tüm içtenliğimle teşekkür ederim.

Mayıs 2019

Devran Nur DEĞER

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
TABLOLAR LİSTESİ.....	IX
GRAFİKLER LİSTESİ.....	X
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XI
GİRİŞ	1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GÖÇ KAVRAMI, TEORİLERİ VE TÜRLERİ	3-25
1.1. Göç Kavramı.....	3
1.1.1. Göçün Niteliği.....	5
1.1.1.1. Göç Veren Ülke Açısından Göçün Niteliği.....	5
1.1.1.2. Göç Alan Ülke Açısından Göçün Niteliği.....	6
1.1.2. Göç Kuramları	7
1.1.2.1. Ravenstein'in Göç Kanunları	7
1.1.2.2. İtme Çekme Kuramı	8
1.1.2.3. Petersen'in Beş Göç Çeşidi	8
1.1.2.4. Kesişen Fırsatlar Kuramı	9
1.1.2.5. Merkez Çevre Kuramı	10
1.1.2.6. Göç Sistemleri Kuramı	10
1.1.2.7. Neo-Klasik Göç Kuramı	11
1.1.2.8. Yeni Ekonomi Kuramı.....	12
1.1.2.9. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı	13
1.1.2.10. Göçmen İlişkiler Ağı (Network) Kuramı.....	14
1.1.3. Göç Türleri.....	15
1.1.3.1. İç Göçler	16
1.1.3.1.1. Mevsimlik Göçler	16
1.1.3.1.2. Sürekli ve Geçici Göçler.....	17
1.1.3.1.3. Emek Göçleri	17
1.1.3.1.4. Zorunlu ve Gönüllü Göç	17
1.1.3.2. Dış Göçler.....	17

1.1.3.2.1. Beyin Göçü.....	18
1.1.3.2.2. İşçi Göçleri	18
1.1.3.2.3. Mübadele Göçleri	19
1.1.3.2.4. Siyasal ve Sosyo-ekonomik Göçler.....	19
1.1.4. Göçün Sebepleri.....	19
1.1.5. Göçün Sonuçları.....	21
1.2. Kent, Kentleşme ve Göç İle İlişkisi	23
1.3. Sığınmacı ve Mülteci Kavramlarının Göçteki Yeri	24
1.4. Uluslararası Koruma Başvurusu Sahibi ve Geçici Koruma Kavramları.....	25

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE’DE YAŞANAN DIŞ GÖÇLER VE EKONOMİK ETKİLERİ	27-42
2.1. Türkiye’ye Yönelen ve Dünya’da Gerçekleşen Göçler	27
2.2.2. Enflasyon ve Dış Göç İlişkisi.....	34
2.2.3. İşsizlik ve Dış Göç İlişkisi	36
2.2.4. Hükümet Harcamaları ve Dış Göç İlişkisi	37
2.2.5. Cari Açık ve Dış Göç İlişkisi	39
2.2.6. Dış Borçlar ve Dış Göç İlişkisi	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE’DE DIŞ GÖÇ VE MAKROEKONOMİK PERFORMANS: EŞBÜTÜNLEŞME VE NEDENSELLİK ANALİZLERİ	43-57
3.1. Göç ve Makroekonomik Performans Üzerine Literatür Taraması.....	43
3.2. Türkiye’nin Makroekonomik Performansı ve Dış Göç: Ampirik Bulgular	51
3.2.1. Çalışmanın Amacı.....	51
3.2.2. Çalışmanın Veri Seti ve Yöntemi	51
3.2.3.1. Tanımlayıcı İstatistikler ve Korelasyon Matrisi	52
3.2.3.2. Durağanlık Sınama Sonuçları	53
3.2.3.3. Eşbütünleşme Testi Sonuçları.....	54
3.2.3.4. Granger Nedensellik Testi Sonuçları.....	57
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	58
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	61
EKLER.....	65
ÖZGEÇMİŞ.....	72

ÖZET

Türkiye yıllardır hem jeopolitik konumu sebebiyle hem de birçok Batı ülkesine göre sığınmacılık ve mültecilik konusunda daha ılımlı olduğu için göçmenler için bir hedef ülke konumundadır. Özellikle son yıllarda Türkiye, Asya ve Afrika ülkeleri başta olmak üzere ‘bavul ticareti’ yapan ve/veya çalışma izni alarak ya da kaçak yollarla Doğu Bloku ülkelerinden göç almaktadır. Bunun yanında 2011 yılında patlak veren ve bu zamana kadar devam eden Suriye’li göç dalgası da farklı özellikler taşıyan bir süreçtir.

Türkiye için siyasal, toplumsal ve ekonomik anlamda birçok sonuçlara yol açabilecek dış göç ve sığınmacılar konusu, bu çalışmanın temel inceleme alanıdır. Çalışmanın temelini göç unsuru oluşturduğu için çalışmada öncelikle göç kavramı üzerinde durulacaktır. Çalışmada daha sonra uluslararası koruma başvurusu sahibi olan ve geçici koruma altında olan sığınmacılardan bahsedilerek ülkemiz bazında bir değerlendirmeye gidilecektir.

Ayrıca çalışmanın son bölümünde dış göçün odağı olan, göçmenler için bir hedef ülke ve bir geçiş/transit ülkesi konumunda olan Türkiye’de ki göçten bahsedilerek, göç ile gayri safi yurt içi hasıla, enflasyon, işsizlik oranı, hükümet harcamaları, cari açık ve dış borç gibi makroekonomik göstergeler arasındaki ilişki ampirik olarak test edilecek ve ülkemizdeki sığınmacı nüfusun ekonomimiz için bir fırsat mı yoksa bir külfet mi olduğu belirlenmeye çalışılacaktır.

Türkiye’de dış göç ve makroekonomik performans arası ilişkileri ampirik olarak test etmek için 1985-2017 dönemini kapsayan nedensellik ve eş bütünleşme analizleri kullanılmıştır. Ülkemizde dış göçün oldukça etkili olduğu bu dönemde çalışma hem ülkemizdeki göçün görünümü hakkında kazanım sağlaması hem de ampirik analiz olması yönünden katkı sağlayacaktır. Çalışmada yapılan zaman serisi analizlerine göre dış göçle Türkiye’nin makroekonomik performansı arasında kısa dönemli anlamlı ilişkiler söz konusu değilken, uzun dönemde değişkenler arası anlamlı ilişkilerin varlığı önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göç Türleri, Sığınmacı, Mülteci, Uluslararası Göç, Göç Kurumları, Göç ve Ekonomik İlişki

ABSTRACT

Turkey is a destination country for migrants over the years, both due to its geopolitical position as well as more moderate compared to many Western countries on asylum and refugee status. Especially in recent years, Turkey, Asia and mainly African countries 'suitcase trade' engaged in and / or work permit or are taking immigration from Eastern Bloc countries illegally. In addition, the wave of Syrian migration, which erupted in 2011 and has continued to this day, is a process with different characteristics.

Turkey for political, social and economic emigration can lead to many results and asylum issues, the study area is the basis of this study. Since migration constitutes the basis of the study, the concept of migration will be emphasized first. In this study, asylum seekers who have applied for international protection and are under temporary protection will be mentioned and an evaluation will be made on the basis of our country.

In addition, the focus of emigration in the last part of the study, a destination country and a transit for migrants / transit country of immigration in Turkey which is considered mentioning immigration with gross domestic product, inflation, unemployment rate, government spending, current account deficit and external debt. The relationship between macroeconomic indicators, such as macroeconomic indicators, will be empirically tested and ascertained whether the asylum seeker population in our country is an opportunity or burden for our economy.

Emigration and relationships between macroeconomic performance covering the period 1985-2017 to test empirically the causality and co-integration analysis has been used in Turkey. In this period when foreign migration is highly effective in our country, the study will contribute both to gaining an outlook on migration and empirical analysis. between short-term external migration to Turkey's macroeconomic performance based on time series analysis performed in this study meaningful relationships when not in question, the existence of significant relationships between variables are important in the long term.

Keywords: Migration, Type of Migration, Refugee, International Migration, Migration Institution, Relation of Migration and Economy.

TABLolar LİSTESİ

Tablo Nr	Tablo Adı	Sayfa Nr
1	Türkiye’de Dış Göç ve Makroekonomik Göstergeler.....	32
2	Göçün Makroekonomik Etkilerine Dair Ampirik Literatür Özeti	49
3	Çalışmada Kullanılan Değişkenler ve Veri Kaynakları	51
4	Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler	52
5	Değişkenler Arası Korelasyon Analizi Sonuçları	53
6	Değişkenlere Ait ADF Durağanlık Sınama Sonuçları (Sabitli)	54
7	VAR Analizi Sonuçlarına Göre Uygun Gecikme Uzunluğunun Tespiti	55
8	Johansen Eşbütünleşme Test Sonuçları	56
9	Granger Nedensellik Analizi Sonuçları	57

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik Nr.	Grafik Adı	Sayfa Nr.
1	2019 Üçüncü Ülkeye Yerleştirme İstatistikleri:	29
2	Yıllar İtibariyle Türkiye'ye yönelik Göç Sayıları.....	30
3	30 Nisan 2019 itibariyle ülkemizde bulunan yabancı uyruklu sayısı	30
4	Türkiye'nin Ekonomik Büyüme Oranları (1985-2017).....	33
5	Türkiye Dış Göçler ve Ekonomik Büyüme (1985-2017)	34
6	Türkiye'de Enflasyon Oranları (1985-2017)	35
7	Türkiye'de Dış Göç ve Enflasyon Oranları (1985-2017)	35
8	Türkiye'de İşsizlik Oranları (1985-2017).....	36
9	Türkiye'de Dış Göç ve İşsizlik Oranları (1985-2017).....	37
10	Türkiye'de Kamu Harcamalarının Nispi Büyüklüğü (1985-2017).....	38
11	Türkiye'de Dış Göç ve Hükümet Harcamaları	38
12	Türkiye'de Cari Açık Sorunun Nispi Büyüklüğü (1985-2017)	39
13	Türkiye'de Dış Göç ve Cari Açık Sorunu.....	40
14	Türkiye'de Dış Borç Sorunun Nispi Büyüklüğü (1985-2017)	41
15	Türkiye'de Dış Göç ve Dış Borç Sorunu.....	42

KISALTMALAR LİSTESİ

BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNHCR	: United Nations High Commissioner For Refugees
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
NDO	: Net Dış Göç Sayısı/ Toplam Nüfus
LRGSYİH	: Reel Gayri Safi Yurt İçi Hasılanın Logaritması
ENF	: Enflasyon oranı
İŞSOR	: İşsizlik Oranı
HUKHARP	: Hükümet Harcamaları/ GSYİH
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
CARİAÇIK	: Cari Açık/ GSYİH
DIŞBORC	: Dış Borç/ GSYİH

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin en önemli konu ve sorunlarının başında göç olayları gelmektedir. Günümüzde de gerek gönüllü olarak gerekse zorunluluktan dolayı, daha iyi bir yaşam umuduyla kendi ülkelerinden ayrılan birçok insan bulunmaktadır. Bu durum göç veren ülke için 'itme' göç alan ülke için 'çekme' olarak kabul edilmektedir.

Tüm bu bağlamlar neticesinde göç kavramı, kendisini, ortaya çıkaran sebeplerin merkezine taşıyor. İnsanların neden göç ettiğine ve neden başka bir ülkenin parçası olmaya çalıştıklarına dair bizlere ipuçları veriyor. Kişiler daha iyi yaşam koşulları edinebilmek, daha iyi eğitim alabilmek, kendilerini daha iyi ifade edebilmek ya da başka bir deyişle kendilerini oldukları gibi kabul ettirebilecekleri, genel anlamda insani bir şekilde yaşayabileceklerini düşündükleri alanlara gitmeyi "göç" olarak tanımlamak mümkündür. Bu sebeple göç kavramı ile ilgili kişilerin ekonomik, sosyal en çok da siyasal sebeplerden ötürü bir yerden başka bir yere hareket edip orada yerleşme şeklinde bir tanımlamaya gidebiliriz. Bu göç hareketleri geçici ya da kalıcı şekillerde olabilir. Siyasal sınırlar beşeri sebepler ile aşılabılır ve böylece mesken edinilen yerler, bireyler ve gruplar adına yeni yaşam alanlarına dönüşebilmektedir.

Bununla birlikte hangi gerekçelerle olursa olsun yaşanan göçlerin hem göç veren hem de göç alan ülkeler üzerinde birçok etkilere yol açtığı söylenebilir. Bu etkiler, özellikle toplumsal, siyasal ve ekonomik boyutlarda kendini göstermektedir. Göç edenlerin yeni yerleşim alanlarındaki toplumsal kurallara ve hayata uyum sağlamalarında yaşanan sorunlar, sığınmacıların eğitim, güvenlik ve barınma sorunları ile mafya ve fuhuş gibi suç organizasyonlarına yakalanmaları nedeniyle ciddi toplumsal sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Aynı şekilde göçün ve sığınmacıların, kamu harcamalarındaki artışlar, özellikle kayıt dışı olarak işgücü piyasasına katılım nedeniyle yaşanan üretim artışları ve işsizlik oranındaki artışlar ile artan talep baskısı nedeniyle enflasyon oranlarında yaşanan artışlar gibi ekonomik sonuçları da olabilmektedir. Dolayısıyla göç ve sığınmacıların yol açtığı ekonomik etkiler, incelenmeye ve ampirik olarak test edilmeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Göçün ekonomik etkilerini incelemeyi amaçlayan bu çalışma, üç ana bölüm altında şekillendirilmiştir. Çalışmada öncelikle göç kavramı üzerinde durularak birey veya grupların göç etme sebepleri ve sonuçları ele alınacaktır. Ayrıca birinci bölümde göç teorileri ve türleri, ele alınarak göçün ekonomik etkileri üzerinde yoğunlaşılacaktır. Birinci bölümde kentleşme ve göç ilişkisi yanında sığınmacı ve mülteci konusu ve kavramları irdelenecek şekilde sonlandırılacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise 1985 sonrası dönemde Türkiye’de yaşanan göç dalgaları ve bunların ekonomik etkileri, tablolar ve grafikler yardımıyla ortaya konulmaya çalışılacaktır. Türkiye çeşitli sebeplerle göç ve sığınmacı akınlarına maruz kalan bir ülkedir. Türkiye’ye göç edenlerin ve sığınmacıların, göç etme nedenleri farklı dinamiklere dayansa da 1990’lı yıllardan sonra en önemli neden, göç edilen ülkeler de yaşanan güvenlik ve savaş halidir. Türkiye’ye yönelik en büyük göç dalgalarının, komşu ve yakın ülkelerde (Afganistan, Irak ve Suriye gibi) yaşanan iç savaşlar olduğu aşikardır. Elbette yaşanan bu göç ile gelen insanların, Türkiye’nin toplumsal ve siyasal hayatı yanında ekonomik performansı üzerindeki etkileri de söz konusudur. Göçün ekonomik etkileri Türkiye özelinde ve çeşitli makroekonomik göstergeler eşliğinde resmedilmeye çalışılacaktır.

Çalışmanın son kısmında ise göçün ekonomik etkilerini inceleyen ampirik çalışmalara ait literatür bulgularına yer verildikten sonra Türkiye özelinde dış göç ve sığınmacıların makroekonomik performansa etkileri zaman serisi nedensellik ve eşbütünleşme analizleri ile ampirik olarak belirlenecektir. Çalışmada farklı kaynaklardan ulaşılan göç rakamlarına ait en eski veri 1985 yılına ait olduğu içi 1985-2017 dönemi dikkate alınmıştır. Çalışmanın sonuç ve değerlendirme başlığında ise elde edilen bulgular değerlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GÖÇ KAVRAMI, TEORİLERİ VE TÜRLERİ

1.1. Göç Kavramı

Göç, tarihin her döneminde gerçekleşmiş ve günümüzde iletişim ve ulaşım imkanlarındaki artış nedeniyle yoğun bir şekilde devam etmekte olan bir süreçtir. Sebepleri ve sonuçları ile birlikte yaşanan göç dalgaları, hem göç alan hem de göç veren bölgeleri sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik anlamlarda etkileyen olgudur. Dolayısıyla geçmişten günümüze birçok boyutu ile akademik ve politik çevrelerde en çok ilgi çeken konuların başında iç ve dış göç gelmektedir.

Göç tanımlamaları birçok araştırmacı tarafından farklı yapılsa da ortaya çıkan anlam öz olarak aynıdır. Göç olgusu göçmen kavramı ile birlikte anlamlandırılır; göç eylemlerini gerçekleştiren kişi veya kişilere göçmen denir.

Sınır ötesinde bir yerden başka bir yere ya da ulusal sınırlar içerisinde bir yerden başka bir yere kısa süreli ya da kalıcı yer değiştirme eylemini göç olarak tanımlayan Gençler (2005), göçün belirleyicileri ve oluşmasındaki en büyük etkenin kaynak ülke ile gidilen ülkeler arasındaki demografik, sosyo-ekonomik farklılıklar, güvenlik gibi durumlar olduğunu belirtmiştir.

Somuncu (2006), göç olgusunun disiplinler arası bir etkisinin olduğunu birçok disiplin tarafından ele alındığını her bir disiplin için ayrı özellikleri ile tanımlandığını ifade etmiş ve göçe, coğrafi bilimlerin mekansal değişiklik, nüfus bilimlerinin nüfus hareketi, ekonomi biliminin de iş gücü mobilitesi yönüyle yaklaştığını ifade etmiştir.

Göçü, sözlük anlamındaki karşılığı ile açıklamaya çalışan Eker (2008), bireylerin ve toplumların ekonomik, siyasi ve toplumsal sebepler ile bir ülkeden bir diğerine, bir yerleşim yerinden diğerine taşınma işi şeklinde tanımlamıştır. Ayrıca göçü, birey veya grupların daha elverişli geçinme ve yerleşme istekleri sebebiyle yer değiştirme şeklinde de ifade etmiştir.

Öte yanda Aksoy (2012) göçü siyasal, ekonomik ya da toplumsal nedenlerden kaynaklı gönüllü veya zorunlu bir şekilde farklı ülkeler arasında ya da ulusal sınırlar içerisinde yapılan mekansal hareketlilik şeklinde tanımlayıp, göç ile kütlerler arası etkileşim üzerine vurgu yapmıştır.

Toplumsal yaşamımızın ve günümüz dünyasının ayrılmaz bir parçası olan göçü insan hareketliliği olarak adlandıran Deniz (2014), bu bağlamda hem göç kavramını tanımlamaya gitmiş hem de bu tanımlamaları yaparken göçmen, sığınmacı, mülteci, iltica, yasa dışı göç gibi kavramlara da değinmiştir.

Göçü, dünyanın bugünkü nüfus dağılımını, toplumların siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik yapılarını değiştirme şeklinde tanımlayan Ünal (2014) ise insanların yıllar boyunca yaşamlarını daha elverişli koşullarda sürdürmek, olumsuz doğa koşullarından kurtulmak, sosyal ortamlar yaratmak, baskılardan uzaklaşmak ve daha güvenli alanlarda yaşamak gibi faktörler nedeniyle göç ettiklerine vurgu yapmıştır

Benzer şekilde Ekici ve Tuncel (2015) öncelikle göçü canlının bulunduğu mekan ile olan yakın ilişkisi temelinde değerlendirmiş ve bu ilişkinin zamanla bazı nedenlerden ötürü zarar görmesi neticesinde birey veya grupların mekansal olarak yer değiştirmesi şeklinde tanımlamışlardır.

Akkuzu (2015) ise göçü eski bir olgu olarak, insanların daima siyasi, ekonomik, askeri, dinsel ve çevresel nedenlerden dolayı meydana gelen bir kavram olarak tanımlar. Bununla birlikte Akıncı, Nergiz ve Gedik (2015) göçü, insanlık tarihinin başlarında coğrafi, kıtlık, iklim koşulları ve açlık gibi sebeplerden kaynaklandığını dile getirirken günümüzde bu nedenlerin yerlerini kültürel, siyasi, dini, ekonomik, eğitim ve sanayileşme gibi nedenlere bıraktığını bundan dolayı bir insan hareketliliği meydana geldiği şeklinde yaklaşımlarda bulunmuşlardır.

Koçak ve Gündüz (2016), çalışmalarında Avrupa Birliğine yönelik göçleri analiz etmeye çalışırken göç kavramı için; ailelerin dağılması, emek piyasalarının göç sonucu etkilenmesi, toplumsal bağlarda kopukluk meydana gelmesi, yaşanan ülkede karşılaşılan ayrımcılık, daha iyi bir eğitim alınması isteğine yönelik arzular ve yine kaynak ülkede karşılaşılan dini ve kültürel baskıların göçe sebebiyet verdiğini söyleyerek bir tanımlamaya gitmişlerdir.

Sayın, Uslanmaz ve Aslangiri (2016) göç kavramına diğer araştırmacılar gibi toplumsal, siyasi, askeri, kültürel ve ekonomik sebeplerden dolayı ortaya çıkan bir kavram olarak yaklaşmışlardır.

Altunç, Uçan ve Akyıldız (2017) ise göçü Türkiye bazında değerlendirmiş ve göçü kaynak ülkelerde meydana gelen savaş gibi can ve mal kaybına yol açan, iktisadi olayların toplum refahını negatif yönde etkilemesi sonucunda kişilerin, grupların alternatif olarak daha iyi koşullarda bulunan bir diğer ülkelere göç etme şeklinde tanımlamışlardır.

Göçü tek başına değerlendirmesinin yanı sıra farklı disiplinlerle de ilişkili olduğunu göç sebebiyet veren bilimsel disiplinlerin de varlığına işaret etmiştir.

Farklı bakış açıları ile göçü tanımlamaya çalışan bu araştırmacıların yaklaşımları genel olarak değerlendirildiğinde göç kavramı ile ilgili aşağıdaki sonuçlara ulaşılabilir;

- İnsanlığın var olduğu tarihten itibaren sosyal, çevreyle olan ilgisinin diğer canlılardan farklılığı sebebiyle sürekli bir devinim halindeki bir varlık oluşu,
- Doğdukları ülkede yaşama isteklerini sınırlandıran bazı sebeplerin varlığı,
- İnsan tarihinin başlarında bireyin ve kendi içlerinde oluşturdukları grupların alternatif daha yaşanabilir alanlara hareketi,
- Öncelikli sebepleri tarihsel gelişim süreçlerine bağlı olarak açlık, kıtlık, iklim değişikliği, coğrafi alanın yaşamaya elverişli olmayışı gibi nedenlerin oluşu,
- Günümüzde ise insanlık tarihinin gelişimi neticesinde sebeplerini ilkel boyuttan çıkararak siyasi, sosyal, kültürel, dinsel ve ekonomik nedenlere evrilmesi,
- Ya da doğduklarında seçemedikleri ancak içinde doğup yaşamaya başladıkları toplumun baskısına maruz kalmaları,
- Yine doğduklarında seçemedikleri din, ırk ve cinsiyet sebebiyle ancak toplumun kendilerine kabul gördürmeye çalıştığı din, ırk ve toplumsal cinsiyet gibi baskıların varlıkları,
- Bireylerin kendi kimliklerini ve cinsel yönelimlerini fark etmeleri sonucunda yine toplumun baskısına uğramaları,
- Kendi ülkelerinde bulamadıkları eşitlik, adalet, hak, hukuk ve ekonomik özgürlük gibi kavramları elde etmek istemeleri,
- Kendi ülkelerinde cereyan eden ve yaşanabilirliği sınırlandıran, savaş, ekonomik ve siyasi istikrarsızlık.

1.1.1. Göçün Niteliği

Göçün kavramsal anlamının yanı sıra niteliksel özelliklerinin de üzerinde durmak gerekir. Göçü sadece birey veya insan yığınlarının bir başka bölgeye hareketliliği şeklinde tanımlamak doğru olmayacaktır. Çünkü göç, bu hareketliliği oluşturmasının yanı sıra hem göç veren hem de göç alan bölge için farklı anlamlar ifade eder.

1.1.1.1. Göç Veren Ülke Açısından Göçün Niteliği

İnsanlık tarihi başladığından beri insanlar hep bir yerlerden başka yerlere bir bölgeden başka bölgeye tek ya da grup halinde göç etmişlerdir. Göçün sebepleri arasında yaşanan bölgenin yaşamaya elverişsiz oluşu gibi fiziksel sebeplerin yanı sıra sosyal, siyasal, dini veya ekonomik

yönden yetersizlikleri de ayrı bir önem taşır. Dolayısıyla göç veren ülke açısından göçün niteliği şu başlıklar altında değerlendirilebilir:

- Göç veren ülke nüfusunun oldukça fazla, üretimin düşük ve işsizliğin fazla olduğu bir bölge ise nüfusun belli bir kısmının bu alanlardan başka bölgelere daha iyi iş ve eğitim fırsatlarını yakalamak için gitmeleri hem göç veren ülke açısından hem de göç eden kişi açısından olumlu sonuçlar doğurabilir.
- Göç ile birlikte bireyler veya gruplar yeni yerleşim alanlarında daha iyi yaşam daha iyi eğitim daha yüksek ücretli işlerde çalışma fırsatları yakalayabilirler.
- Göç ettikleri ülkelerde elde ettikleri geliri kendi ülkesine, geride bıraktığı ailesine transfer ederek bölge ekonomisinin canlanmasına, tüketim ve yatırım harcamaların artmasına katkı sağlayabilirler.
- Göç eden bireyler farklı etnik gruplarla tanışarak, yeni dil ve kültür öğrenerek küreselleşen dünyada yeni bir yer edinirler.

Özetle göçün etkileri, göç veren ülkenin içinde bulunduğu ekonomik bunalımlarını bir nebze olsun azaltmasına, işsiz nüfusunun biraz olsun düşmesine ve ülkedeki üretimin daha yeterli miktarda dağıtılmasına olanak sağlayabileceği şeklinde iyimser bir açıdan ele alınabilir.

1.1.1.2. Göç Alan Ülke Açısından Göçün Niteliği

Göç alan ülke açısından da göç niteliksel temelde değerlendirilebilir. Göç eden kişilerin yeni bölgelere gitmesi, o bölgelerin birçok alanına etkide bulunur. Örneğin göçmen kişiler, gittikleri bölgelerde yetersiz emek arzı var ise o bölgelerde kullanıma hazır bir emek arzı oluştururlar. Bu durum göçmen emeğinin daha düşük ücretler karşılığında birçok ekonomik faaliyet alanında kullanılması sonucunda ekonomik katkı oluşturabilir. Dolayısıyla ucuz işgücü nedeniyle üretim faaliyetlerinin artması çarpan mekanizması ile Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)'nın artmasına yani ekonomik büyümeye yol açabilir. Ekonomik büyüme ise göç alan ülkelerde başta işsizliğin azalması, ihracatın ve yatırımların artması gibi bir takım uyarıcı etkilerin oluşmasını sağlayabilir.

Ayrıca beyin göçü olarak nitelendirilen göç türünde ise beşeri sermayenin bir bölgenin veya bir ülkenin gelişimine katkısı niteliksiz emek göçüne göre oldukça fazladır. Son yıllarda geliştirilen içsel büyüme teorilerinin bazıları özellikle eğitime ve beşeri sermayenin önemine vurgu yapmaktadır. Kaldı ki Avrupa Birliği (AB), Kanada, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avustralya gibi sanayileşmiş ülkeler göçmen ve sığınmacı konusunda seçici davranırken, göç edenlerin beşeri özelliklerine oldukça fazla önem vermelerinin temel nedeni budur. Çünkü bu durum aynı zamanda bilimsel ve teknolojik açıdan göç edilen ülke veya bölgelere avantaj sağlamaktadır. Hatta bu tür göçü kabul eden gelişmiş ülkeler bu göç türünü kolaylaştırıcı destekler de sağlamaktan geri kalmamaktadır.

1.1.2. Göç Kuramları

Göçün ortaya çıkışında bireysel ve yapısal nedenleri ele alan ve göçün şekillenmesine etki eden yapıya göç kuramları adı verilir (Çağlayan, 2006; 68). Belli başlı göç kuramları, kronolojik olarak aşağıdaki başlıklar altında irdelenmiştir.

1.1.2.1. Ravenstein'in Göç Kanunları

1885 ve 1889 yılında Ravenstein Göç Kanunları (The Laws Of Migration) adlı iki makale yayınlamış ve göçle ilgili yedi kanun öne sürmüştür. Ravenstein, sanayileşme ve kentleşme üzerine dikkatleri çekerek iş imkânları ve ulaşım ağlarındaki iyileşme sonucu Avrupa'nın içlerine ve Kuzey Amerika'ya doğru bir göç oluştuğuna işaret etmiştir (Çağlayan, 2006; 68). Ravenstein'in yedi göç kanunu şöyle sıralanabilir:

1. Göç-Mesafe İlişkisi: Meydana gelen göçlerin hatırı sayılır sayıdaki kısmı öncelikli olarak kısa mesafeli alanlara doğru olmaktadır. Bir göç dalgası aslında daha sonradan gerçekleşecek olan büyük ticaret merkezleri ve sanayi bölgelerine doğru meydana gelecek diğer göç dalgalarını işaret eder.
2. Göç-Basamak İlişkisi: Ravenstein'ne göre göç belirli basamaklardan oluşmaktadır. Hiçbir göçmen tek seferde büyük sanayileşmiş ve kentleşmiş alanlara göç edemez. Bu bağlamda kente doğru göç eden bir topluluğun bıraktığı boşluğa daha uzak yerlerden göç eden kişiler yerleşir. Onların bıraktığı boşluğa da onlara daha yakın yerlerdeki yeni göç dalgası gerçekleşir. Bu durum aslında kente yakınlık derecesi ile suya atılan taşın oluşturduğu her bir dalganın merkeze olan mesafesi şeklinde zihinde resmedilebilir. Dolayısıyla sudaki her bir dalgayı birer göç dalgasına benzetmek mümkündür.
3. Göçün Yayılması ve Emilmesi Süreci: Ravenstein aslında yayılma kelimesi ile göç dalgasının yine kentleşmiş, ticari ve sanayi anlamında gelişmiş olan bölgelere doğru oluşu o noktalara doğru yayılışını vurgulamaktadır. Kentleşme ve sanayileşme ne derece büyükse, yayılma süreci de o kadar geniş olacaktır. Çünkü insanların daha iyi bir yaşam arzusu için sanayileşmiş ve kentleşmiş bölgelere doğru olan göçleri, o bölgedeki üretimden pay alma isteklerinden ileri gelmektedir. Dolayısıyla Ravenstein tarafından "yayılma" olarak adlandırılmıştır. "Emilme" ise meydana gelen göçler sonucunda göçmenler, göç ettikleri bölgeler için bir arz oluşturduğu için bu bölgelerde iş gücüne katılımları şeklinde tanımlanmıştır.
4. Göçün Zincirleşmesi: "Zincir" olarak adlandırılışındaki temel nokta göç dalgasının bir başka göç dalgasının oluşumunu tetiklemesindedir. Ravenstein bu benzetme ile göç alan bölgelerin aynı zamanda göç veren bölge haline de geldiğini bir göç unsuru diğer göç unsurunu da tetiklediğini böylece bir zincir oluştuğunu dile getirmiştir.

5. Doğrudan Meydana Gelen Göç: Adından da net anlaşılacağı üzere aslında göçün adım adım değil direkt olarak sanayileşmiş ve kentleşmiş bölgelere doğru oluşunu açıklamaktadır.
6. Kırsal ve Kent Arasındaki Yerleşim Farkı: Bu konuda anlatılmak istenen hem kentte hem de kırsalda yaşayan kişilerin yaşadıkları bölgeler sebebiyle farklı yapısal özelliklere sahip oldukları açıklanmaya çalışılmıştır. Bu sebeple kentsel ve zaten sanayileşmiş bölgelerde yaşayanların göç etme eğiliminde olmayışlarını, bunun yanı sıra kırsal bölgelerde yaşayanların ise göç etme eğiliminde oldukları söylenebilir.
7. Cinsiyet Farklılığı: Ravenstein son olarak göç kanunlarından cinsiyet farklılığına değinmiş ve kadınların daha çok göç etme eğiliminde olduklarını, kısa mesafeli göçlere daha çok yatkın olduğunu belirtmiştir.

1.1.2.2. İtme Çekme Kuramı

1966 yılında Everett Lee, göçle ilgili çalışmasında göçün karakteristik özelliklerini açıklamaya çalışmış ve aynı zamanda göçün oluşmasındaki itici ve çekici faktörler olarak dört unsura yoğunlaşmıştır (Çağlayan, 2006; 72). Bu faktörleri (i) göç etmeden önce yaşanılan yer ile ilgili faktörler, (ii) gitmek istenilen yer ile ilgili faktörler, (iii) göç sırasında karşılaşılabilecek engeller ve bu üç faktörün yanı sıra göçün karakteristiğini belirlemede etkili olacak (iv) bireysel faktörler olarak sıralamıştır.

İtme ve çekme ile kastedilen göç alan ve göç veren bölgeler için onları çekici kılan ya da bölgelerden göç etmeye sebebiyet veren unsurlardır. Bir bölgenin kentleşmesi, sanayileşmesi, eğitim ve sağlık gibi hem beşeri hem de altyapı hizmetlerinin varlığı ve bu hizmetlerin yüksek kalitesi, bir çekim kuvveti yaratır. Bunun yanında yaşanılan yer içinde barındırdığı toplumlara ya da gruplara yeterli derecede hizmet verememe, herhangi bir işgücüne katılamama, eğitim ve sağlık gibi hizmetlerde yetersiz kalınma gibi olumsuz unsurlar yaşanılan yer için itme sebepleri olarak sıralanabilir. Hem gidilmeyi arzu edilen bölge için hem de yaşanılan bölge için itici ve çekici faktörler bazen göçü açıklamak için tek başına yeterli olmayabilirler. Bu durumda bireysel faktörler devreye girmektedir.

1.1.2.3. Petersen'in Beş Göç Çeşidi

Everett Lee gibi William Petersen'de itme-çekme kuramları ile ilgilenmiş ve itme-çekmenin altındaki asıl sebeplerin ne olduğu üzerinde durmuştur. Yazar her insanın benzer olmadığını dolayısıyla göç etme sebepleri altında yatan bireysel ve sınıfsal farklılıklara vurgu yapmıştır (Çağlayan, 2006; 75). Bu çerçevede ilk olarak ilkel göçler üzerinde durmuştur. Adından da anlaşılacağı üzere bu göçler, doğal çevre kaynaklıdır. Bundan kasıt doğal çevrenin ortaya çıkardığı kuraklık, kötü hava şartları gibi fiziksel zorluklardır. Bir diğer göç tipleri zoraki ve yönlendirilen

göç; bu göç tipleri de sosyal çevrenin oluşturduğu ve ortaya çıkardığı durumlar neticesinde meydana gelir. Yani bireyler ve sınıflar göç edip etmemeyi bir tercih meselesi şeklinde değerlendirirler.

Eğer bireyler veya gruplar göç etme inisiyatifine sahipse bu tip göçler yönlendirilen göç kapsamına girer. Tersi bir durum söz konusu ise, yani sosyal baskı sebebiyle, göç etme karar vericileri bu kararı alırken kendi inisiyatiflerini kullanmıyor ve zorlama ile buna sürükleniyorlarsa bu durumda zoraki göç tipine girmektedir.

Bir diğer göç tipi serbest göç olarak tanımlanır. Serbest göç tipinde bireyler ve sınıflar üzerinde herhangi bir baskılayıcı durum yoktur. Kişiler göç etmek üzerine kendi kararlarını kendileri kesin olarak verirler. İlk bakışta yönlendirilen göç ile karıştırılabilmesi muhtemeldir. Ancak yönlendirilen göçte, göçe yönelten sebepler mevcuttur, kişiler bu baskılara rağmen göç etmemek yönünde karar alabilirler.

Son olarak Petersen kitlesel göç tipini tanımlamıştır. Bu göç tipinde göçün bir öncü durumu vardır bu öncü durum teknolojinin, ulaşım yollarının ve imkânlarının gelişmesiyle ortaya çıkan göçü temsil eder. Ancak başlangıçta meydana gelen göçün daha sonradan daha büyük kitle halindeki göçlere sebebiyet verdiği için kitlesel göç olarak adlandırılmıştır.

1.1.2.4. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Göç kuramlarından bir diğeri kesişen fırsatlar kuramıdır. Stouffer tarafından 1940 yılında ortaya atılmıştır. Kurama göre, göçün kendisinde önem arz eden bazı durumlar vardır. Bunlar göçün gerçekleştirileceği alana olan mesafe, göç edilmek istenilen yerdeki imkânların neler olduğu ve bu imkânların yeterli sayıda olup olmadığıdır (Çağlayan, 2006; 77).

Kuramın temelinde evlerinden taşınan insan sayıları yatmaktadır. Kuramda göçü gerçekleştiren göçmen kişilerin veya grupların göç etmeyi arzu ettikleri yerdeki iş sayısı önem arz etmektedir. Yani göç edilecek yerde iş imkânı fazla ise o bölgede gerçekleşecek olan göç ve insan sayısı da o oranda fazla olacaktır (Karakoç, 2010; 28).

Bu kuramda göç etmenin temelinde yatan ekonomik nedenler öne çıkmaktadır. Göç etme tercihini sorgulayan göçmenler göç ettikleri yerlerdeki iş imkânlarının varlığına ve sayılarına bakmaktadırlar. Dolayısıyla bu kuram daha çok işçi göçlerinde geçerlidir denilebilir. Yalnız gelişen, küreselleşen, değişen ve/veya zorlaşan ekonomiye bağlı olarak artık iş fırsatları yeniden sorgulanmaya başlanmıştır. Çağlayan (2006), zamanla fırsatların yerini çaresizliğe bırakabileceğini de dile getirmiştir.

1.1.2.5. Merkez Çevre Kuramı

Dünya Sistemi Kuramları olarak da adlandırılan bu göç kuramı merkez-çevre ilişkisi temeline dayanan, içerisinde gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerin bağımlı barındıran bir kuramdır. Kuram 1970'li yıllarda Amin, Wallerstein, Castle, Galtung ve Kosack tarafından ortaya atılmış ve 1980'li yıllarda geliştirilmiştir (Güllüpinar, 2012; 67). Üretimin ve uluslararası ticaretin neticesinde gelişen ve küreselleşen ekonomilerin bir cazibe haline dönüşmesinin göçe sebebiyet verdiği görüşü etrafında şekillenen bir kuramdır.

Kuram, dünyayı merkez ve çevre olarak iki parçaya ayırır. Bu ikili birbirine ekonomik temelde bağımlı olup varlıklarını ancak bu şekilde sürdürebilirler. Merkez ülkeler, çevre ülkelere gelişimleri ve kapasiteleri doğrultusunda ihtiyaç duyarlar. Böylelikle bir bağımlılık zinciri kurulduğunu ve bu zincir ile merkez ülkenin, çevre ülkeden ucuz İşgücü ve hammadde sağlayarak gelişimine daha çok katkı sağladığı vurgulanır (Çağlayan, 2006; 78-79).

Merkez ülkenin gelişimi doğrultusunda ihtiyaç duyduğu iş gücü ve hammaddeyi çevre ülkeden daha ucuza alması, merkez ülkenin kapitalist gelişimini daha da artırırken, çevre ülkelerin gelişimini de olumsuz yönde etkiler. Karşılıklı bağımlılık, ekonomi temelli göçün meydana gelmesine sebebiyet verir.

Ayrıca kurama göre göçün meydana gelmesindeki temel sebep kapitalist devletler ile metropol devletlerin etrafında bulunan çevre devletler arasındaki tabiiyet ilişkisidir. Çünkü kapitalist devletlerdeki demografik yapı ile kapitalist birikim arasındaki fark, merkezin bunu karşılayacak yeterli istihdam sayısına sahip olmaması ve çevre ülkelerden işçi göçüne sebebiyet vermesiyle sonuçlanır (Karakoç, 2010; 31-32).

1.1.2.6. Göç Sistemleri Kuramı

Castles ve Miller (1998)'a göre göç sistemleri yaklaşımında göç veren ve göç alan ülkeler arasında göçmenlerin yerleştirilmesi ve göçün kontrol edilebilmesi açısından makro ilişkiler mevcuttur. Bu ilişkiler uluslararası hukuksal ilişkiler ile dünya pazarı ekonomisini içermektedir. Buna bağlı olarak Amerika ile Vietnam arasındaki göç ilişkisinde Amerika'nın Vietnam'ı askeri işgali yatmaktadır.

Ekonominin küreselleşmesi ve gelişmesi neticesinde ülkeler ve bölgeler arasında siyasi temellere dayalı kurulan ilişkiler sonucunda geliştirilmiş bu kuram, göç sistemi kuramı olarak adlandırılır. Bahsedilen şey aslında iki ya da daha fazla bölgenin karşılıklı olarak bir göç ilişkisinin bulunmasıdır. Bu göçler, ekonomik veya kültürel temelli olabilir.

Göçe yönelik ortaya çıkan bir sosyal hareket, karşılıklı etkileşim sonucu oluşacağını ve meydana gelen makro yapılar geniş kurumsal faktörleri işaret ederken, daha küçük mikro yapılar ise göçmenlerin kendilerine ait her türlü inanış, davranış biçimi ve kendi aralarındaki etkileşim ağını göstermektedir (Çağlayan, 2006; 82).

1.1.2.7. Neo-Klasik Göç Kuramı

Neo-klasik göç kuramı hem makro düzeyde hem de mikro düzeyde ele alınabilir. İşgücü arzı ve işgücü talebi ile açıklanan bir kuramdır. İşgücü talebi yüksek ülkeler/devletler/bölgeler, yüksek sermaye birikimi olan ve dolayısıyla ekonomisi gelişmiş ancak yüksek sermaye birikimi karşısında demografik farklılıkları ve yapısı sebebiyle işgücü arzı düşük olan ülkeler/devletler/bölgeler şeklinde tanımlanmaktadır.

İşgücü arzı yüksek olan ülkeler/devletler/bölgeler ise düşük sermaye birikimi olan ve dolayısıyla ekonomisi daha az gelişmiş veya hiç gelişmemiş ancak bu az gelişmişliğe ya da hiç gelişmemişliğe karşın demografik farklılıkları ve yapısı sebebiyle işgücü yüksek olan ülkeler/devletler/bölgelerdir.

Görüldüğü üzere yukarıda yapılan iki farklı ülke/devlet/bölge tanımlaması farklılıkları sebebiyle uluslararası göçün bir çeşidi ortaya çıkacaktır. Bu kurama göre:

- Ülkeler/devletler/bölgeler arasındaki emek arz ve talebi arasındaki farklılıklar, işçi göçünü doğurmaktadır.
- Bir ülkedeki emek arzı fazlası o yerin emeğe sağlanan ücretini aşağı çekmekte ve oradaki işçiler düşük ücretlerle çalışmaktadır. Buna karşın bir ülkedeki emek talebi fazlası ya da emek arzı düşüklüğü o yerin emeğe sağlanan ücretini yukarı çekmekte ve oradaki işçiler daha yüksek ücretlerle çalışmaktadır.

Ülkelerin, devletlerin ve/veya bölgelerin demografik yapılarındaki farklılıklar sebebiyle ekonomilerinin gelişmişliklerini dengede tutabilmek veya daha fazla gelişme sağlayabilmek açısından bu işgücünün ülkeler, devletler ve bölgeler arası transfer gerekecektir.

İşgücü arzına sahip ülkeler düşük ücret karşılığı çalışırken, sınırlı emek piyasasına kıyasla yüksek sermaye düzeyine sahip ülkeler bulunmaktadır. Ücret farklılıkları sebebiyle düşük ücretli işçiler, sermayesi ve ücretleri yüksek ülkelere, devletlere veya bölgelere göç etmektedirler. Emek hareketinin sonucu olarak emek arzı yüksek olan yerlerde emek piyasası daralırken, ücretler yükselmekte buna karşın emek arzı düşük ancak ücretlerin yüksek olduğu bölgelerde ücretler düşmektedir ve böylece denge sağlanmış olmaktadır (Güllüpinar, 2012; 57-58).

Dolayısıyla bu teorinin oluşmasında gelişmiş veya az gelişmiş ülkeler arasındaki ekonomik farklılıklar gösterilebilirler. Birçok göç kuramı gibi neo-klasik teoride göçü, ekonomik temelli incelemiştir. Bireylerin ekonomik yönden iyileşmek için göç ettiğine vurgu yapmıştır. Çünkü küreselleşen dünyada emek ve sermaye faktörleri her coğrafyada adil bir şekilde dağılmamakta, dolayısıyla her bölgenin bu farklılıkları sebebiyle sermayeden aldıkları paylar da farklı olmaktadır.

Teoriye göre emek arz-talebi, ücret farklılıkları azaldıkça ve küresel ekonomi ile birlikte ülkeler ve bölgelerin birbirine bağımlılığı artıkça işgücü hareketliliği ve dolaşımı da azalacaktır (Güllümar, 2012; 58).

Neo-klasik teori göçün yapısal makro belirleyicilerinin yanı sıra aynı zamanda bireyin davranışlarını ve kararlarını belirten mikro yaklaşımına da dayanmaktadır (Toksöz, 2006; 16). Dolayısıyla Todaro, Sjaastad ve Borjas tarafından ileri sürülen yaklaşıma göre, bireyler elde edecekleri kazançlar karşısında katlanacakları maliyetleri hesaplayarak daha yüksek bir getiri elde etmek sebebiyle göç etme kararı almaktadırlar (Güllümar, 2012; 60).

Dolayısıyla bu teoriye göre göçün bireysel anlamda ortaya çıktığını ve bireysel kararlar ve yetkinlikler neticesinde göçün meydana geldiğini söylemek yanlış olmaz. Bu teoriye göre birey, göç kararı alırken, fayda-maliyet analizi yapar, sadece gideceği yerdeki kazanımlarını düşünmez, yine o bölgede, ülkede veya devlette iken katlanacağı maliyetleri ve zorlukları da hesaba katar. Katlanılan maliyetleri sadece maddi açıdan düşünmemek gerekir.

Yeni bir bölgede, ülkede veya devlette yaşamının verdiği sosyal zorluklar veyahut uyumsuzluklar, dilsel farklılıkların olması gibi sebepler bir nevi göç eden kişi için maliyettir. Birey rasyonel kararları neticesinde göç kararı almaktadır. Yaptığı bu analiz neticesinde göç etmenin, doğduğu yerde yaşamaktan daha maliyetli olacağına da karar verebilir. Bu noktada göç etmekten vazgeçebilir.

1.1.2.8. Yeni Ekonomi Kuramı

Neo-klasik temelli olan ve bu teoriden esinlenerek geliştirilen Yeni Ekonomi Kuramı, mikro düzeyde bireyin haricinde, göç kararının alınmasında ailenin ve toplumun etkisini açıklamaktadır. 1990'lar da Stark tarafından geliştirilen, iki ülke arasındaki ücret farklılıklarından değil, güven olgusunun varlığı, görece daha yoksul olma, eldeki kazancı kaybetme riskini azaltma ve gelir kaynaklarını çeşitlendirme olarak ortaya çıkan göçten bahsetmektedir (Toksöz, 2006; 20).

Göç kararının yalnızca bireyler tarafından alınmadığı, genellikle aile gibi ilişkili insan grubu tarafından alındığı, amacın sadece geliri maksimize etmek değil aynı zamanda ortaya çıkabilecek riskleri de minimize etmek için yapıldığı söylenebilir. Böylece aileler gelirlerini artırmak ve

çeşitlendirmek, hayatı kolaylaştırmak için bir ya da daha fazla üyesini başka ülkelere, devletlere veya bölgelere göndermektedir (Güllüpnar, 2012; 62).

Yeni Ekonomi Kuramı, göçün meydana geliş sebeplerini bireysel olmaktan çıkarmış gruplar, aile ve toplum tarafından da şekillenebileceğini ortaya koymuştur. Ancak bireyler tek başlarına göç etmek için karar almalarının yanı sıra, aile bireylerinin ortak kararı sonucunda da göç etmek durumunda kalabilirler. Böylece sadece ücret farklılığını ortadan kaldırmaya çalışmak, daha iyi yaşam koşullarında yaşamak ve beşeri hizmetlerden daha çok faydalanabilmek amacıyla değil aynı zamanda kaynak ülkede bırakılan aile üyelerine gelir sağlamak, elde edilen geliri çeşitlendirmek ve bazen tüketim hatta yatırım amaçlı sermayeye katkı sağlamak ve böylece hana halkı gelirineline yönelik riski en aza indirmeyi amaç edinmekte göçün sebebi olabilmektedir.

1.1.2.9. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı

Bu göç teorisi, 1970'lerin sonunda Piore tarafından ortaya atılmış ve geliştirilmeye çalışılmıştır. Adından da anlaşılacağı üzere emek piyasasını sermaye yoğun sektörler ve işler ile emek yoğun sektörler ve işler olarak ikiye ayırmıştır.

Sermaye yoğun işler; ileri teknoloji ve donanım gerektiren, yapılan iş için yoğun bilgiye sahip olmayı ve bu tarz işler için yetenek gerektiren sektörler ve işlerdir. Bu sektörlerde çalışacak olan işçiler için uyum süreci, eğitim ve yatırım gereklidir. Bu nedenle herhangi bir kriz sürecinde işten çıkarılmaları söz konusu değildir. Ancak emek yoğun piyasalar ve işler daha vasıfsız iş gücü gerektirdiğinden, ekonomik buhran ve kriz zamanlarında kolayca işten çıkarılabilirler. Emek yoğun işlerde çalışma koşulları ağır ve bu işlerde yükselme, ilerleme gibi durumlar mevcut değildir. Dolayısıyla yerel işçiler tarafından kolayca kabul edilmeyen ve çalışılmayan işlerdir (Toksöz, 2006; 17-18).

Tüm bu kavramsal çerçeve neticesinde bazı hükümetler kendi yerel işçilerini çalıştıramadıkları emek yoğun vasıfsız işler için göçmen kabul etmektedirler.

Kendi ülkelerinde nispeten çok daha düşük ücretlerle çalışan işçiler göçmen kabul eden ülkelere göç ederek orada nispeten kendi ülkesinden daha yüksek ücretlere çalışmayı kabul ederler. Böylece göreceli olarak fazla ücret elde edip kendi ülkelerine kaynak aktarımını gerçekleştirebilirler. Aynı zamanda yerel işçiler vasıfsız işlerde çalışmayarak daha nitelikli ve ilerlemesi kolay işlerde çalışmaya yönelirler. Bu durum emeğin kullanılmasına yol açsa da sermaye birikimini ve gelişmişliği artırmaya da etkili olur diye söylemek doğru olur.

Kuram aynı zamanda uluslar arası göç hareketlerinin modern gelişmiş sanayi toplumlarının iş gücü taleplerinden ileri geldiğini savunmaktadır (Güllüpnar, 2012; 64). Bu göç kuramında

rasyonel karar verip göç eden bireylerin kendi çıkarlarını ön planda tutmasından ziyade, göç ederek geride bıraktıkları ailelerine destek olabilmeyi öne çıkarttıkları görülmektedir.

1.1.2.10. Göçmen İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

1990'lar da göçün sosyolojik boyutuyla ilgilenilmesi sonucu ortaya atılmış bir kuram olan göç ağları kuramı göçün ortaya çıkmasına sebebiyet veren durumlarla değil, göçün devamlılığı ve yeniden tekrar etmesiyle ilgilenmektedir. Bu ilişki göç eden bireylerin geride bıraktığı aileleri, arkadaşları ve aynı memleketten kişilerle olan ilişkileri tanımlamak için Massey tarafından kullanılmaktadır (Toksöz, 2006; 21).

Bireyin geride bıraktığı ailesi ve yakınları ile olan ilişkilerini tanımlayan kuram, göç sürecinde ortaya çıkan maliyetleri ve olası riskleri azaltarak göç kanallarının oluşmasını sağlamaktadır. Bu göç kanalları arttıkça hedef ülkeler ve faaliyet alanları da artmaktadır. Bazı göçmen ağı ilişkileri göçmen kaçakçılığına yol açmakta bu kanalı kullanan göçmenler için baskı ve şiddet ortamını doğurmaktadır (Güllüpinar, 2012; 72).

Göçmen ağı kuramı, göçün meydana getirdiği masrafları kendisinden daha önce oraya göç etmiş kişiler sayesinde en aza indirgelediği için göçmen kişiyi rahatlatır, göçmen içine girdiği toplumdaki göçmen ağları ile mesafe kurar ve kendi yurtlarıyla olan ilişkilerini devam ettirir, hedef ülkeye göç edecek kişileri belirlemeye yardımcı olur, gidilen ülkelere uyumu kolaylaştırır, gidilen ülkelerde daha önceden orada bulunmuş kişiler tarafından bir bilgi kaynağı oluşturur ve ayrıca göçün ölçüsünü, devamlılığını önemli ölçüde belirler (Çağlayan, 2006; 84-86).

Göçmenin gideceği ülke veya bölgede kendisine yardımcı olacak, daha önceden aynı bölgeye göç etmiş öncü bir grubun varlığı, göçmen sosyal uyumunu kolaylaştırmada, çevreyi tanıma ve haberdar olmada, ilk andaki dil problemini çözmede, masrafları azaltmada önemli ve olumlu etkisinin olmasının yanı sıra göçmen grubu içerisindeki etkileşim gidilen ülkelerdeki yerel insanları ile oluşacak olan iletişimi azaltma ve sınırlama gibi olumsuz etkileri de mevcuttur (Karakoç, 2010; 32-33).

Özetle Göçmen İlişkileri Ağı Kuramı, daha çok bireye ve bireyin uyumuna yönelik bir kuramdır. Bu kuramın temelinde öncü grupların gittikleri bölgeyi tanıma, çevre hakkında bilgi edinme ve dil gibi unsurları çözümlenebilmesi ve bunların sonucunda elde ettikleri bilgi birikimlerini paylaşması yatmaktadır denilebilir. Kendilerinden sonra bölgeye göç edecek veya göç edebilecek bireylerin seçiminde öncü grubun edindiği bilgiler oldukça önemli yer tutmaktadır. Göçmen kişiler kendilerinden önce giden gruplardan edindiği bilgiler dahilinde hedef ülkeye yerleşme, dil problemlerini çözebilme ve iş fırsatlarını öğrenebilme gibi imkanlara daha kolay erişirler. Ekonomik anlamda maliyetleri azalttığı gibi göçmen ilişkiler ağı kuramı sosyal maliyetleri

de azaltma potansiyeline sahip ve günümüzde de geçerliliği oldukça yüksek olan ve göçü açıklamada önemli katkısı olan bir kuramdır.

1.1.3. Göç Türleri

Göç tanımındaki farklılıklar nedeniyle göç türlerinde önemli farklılıklar söz konusudur. Örneğin Somuncu (2006), göçleri küreselleşen, gelişen ve ulusal sınırların birbirine yaklaşmasını sağlayan gelişmeler neticesinde gerçekleşen ve kapitalist sistemin ihtiyaç duyduğu işgücü göçü ve savaş, işkence, iç çatışma gibi insan hakları ihlallerinden kaynaklanan göç olarak tanımladığı iltica göçleri şeklinde ikiye ayırmıştır.

Eker (2008) ise göç türlerini beş farklı alt başlıkta sınıflandırıp her bir başlığı da kendi içerisinde türlere ayırmıştır. Bunlardan ilki bireysel veya grup halinde yapılan sayı bakımından sınıflandırılan göç çeşitleri, diğeri gönüllü veya zorunlu olarak yapılan neden bakımından sınıflandırılan göç çeşitleri, bir diğeri kesin veya geçici olarak yapılan zaman bakımından sınıflandırılan göç çeşitleri, diğeri iç veya dış olacak şekilde sınırları değiştirerek yapılan mekân bakımından sınıflandırılan göç çeşitleri ve son olarak yasal veya yasa dışı olarak gerçekleşen hukuk bakımından sınıflandırılan göç çeşitleri şeklindedir.

Diğeri taraftan Karakoç (2010), göç türlerini üç ana başlık altında toplamıştır. Bunlardan ilki göç hareketliliğinin yöneldiği siyasal alana göre göç türleridir. Bu göç türleri ulusal ve uluslararası sınırlar ayırımında olan göçlerdir. Ulusal sınırlar içerisinde gerçekleşen göçler iç göç olarak adlandırılırken, uluslararası gerçekleşen göçler dış göç olarak adlandırılmaktadır. İç göç; ülke sınırları içerisindeki kırdan kıra, kentten kente, kırdan kente ve kentten kıra şekillerinde olan ve ülke içindeki nüfus hareketliliği belirten göç hareketidir. Bu göç hareketinin temelinde yaşanan bölgedeki ekonomik sıkıntılar, yaşam koşullarının elverişsiz oluşu, geçim sıkıntılarının çekilmesi ve kentlerin cazibe merkezi olması yatar. Dış göç ise nüfusun ulus ötesi sınırlara ulaştığı, uzun süreli kalmak, yerleşmek ve yaşamak maksatlı yapılan göç türüdür. Dış göç çoğunlukla ekonomi temelli olup, doğal afetler, savaşlar, işsizlik gibi nedenlerden dolayı da meydana gelmektedir.

Karakoç (2010)'un ikinci ana başlığı ise nüfus hareketini sağlayan faktörlere göre göçlerdir. Bu bağlamda göçü bireyin herhangi bir zorlamaya maruz kalmadan gerçekleştirdiği göç olan serbest göç ile bireyin iradesi dışında mecbur kalarak gerçekleştirdiği güdümlü göç şeklinde sınıflandırmıştır. Son olarak zaman etkenine göre sınıflandırma yapmış ve göçleri; göç edilen bölgenin ekonomik faaliyetlerinin yoğunluğuna göre önceden kalmamak süre ile ilgili bilgi sahibi olunan mevsimlik göç ve kendi yaşadıkları bölgeleri sürekli yaşama arzusu ile terk ederek başka yerlere göç etmeye ise daimi göç şeklinde tanımlamıştır.

Koçak ve Terzi (2012) ise Günay, Atılğan ve Serin (2017) gibi göçleri yine ulusal sınırlar bazında iç ve dış göç olarak ele alırken dış göçleri beyin göçü, işçi göçü ve mübadele göçü şeklinde sınırlandırmışlardır.

Ekici ve Tuncel (2015) ise göç türlerini bireyin göç kararını kendisinin verdiği iradi göç, göçmen kişinin göç etmeye mecbur kaldığı zorunlu göç, tek başına gerçekleştirilen bireysel göç ve toplu halde gerçekleştirilen kitlesel göç olacak şekilde dört başlık altında incelemişlerdir.

Sayın, Usanmaz ve Aslangri (2016) ise yine göçleri temel anlamda iki kategoride iç ve dış göçler olmak üzere incelemiş ve ulusal sınırlar içerisinde ve uluslararası olacak şekilde gerçekleşen göçler şeklinde ele almışlardır.

Benzer şekilde Günay, Atılğan ve Serin (2017) çalışmalarında göçü ulusal sınırlar bakımından ikiye ayırarak iç göç ve dış göç şeklinde belirtmiştir. İç göçleri; mevsimlik göçler, sürekli veya geçici göçler, emek göçleri ve zorunlu göçler olarak ayırırken dış göçleri ise beyin göçleri, işçi göçü, mübadele göçü, siyasal ve sosyo-ekonomik göç şeklinde ayırmışlardır.

Bu bağlamda çalışmamızda göçün daha iyi açıklanabilmesi ve göçün makroekonomik etkileri ifade edebilmek açısından ve asıl konumuz olan ulus ötesi göçleri açıklayabilmek adına göçü iç göçler ve dış göçler olarak iki ana başlık altında incelemek doğru olacaktır.

1.1.3.1. İç Göçler

İç göçler adında anlaşılacağı üzere ulusal sınırları ifade eden ulusal sınırlar içerisinde meydana gelen, kır ve kent kavramlarının birbiriyle etkileşime geçtiği, kırdan kente, kentten kıra çift yönlü bir hareketliliğin olmasının yanı sıra kırdan başka bir kırsal kesime ya da kentten daha başka bir kente geçişi simgeleyen göçler şeklinde tanımlanabilir.

İç göç ile ilgili kavramlar, bölgeler arası üstünlüğün karşılaştırmalı olarak bir bölgenin diğer bölgeye göre daha gelişmiş olduğu uluslararası iktisat teorisinden esinlenerek ortaya atılmıştır. Buna göre bir bölgede diğer bölgelere göre iş fırsatları daha çok, işçi ücretleri daha yüksek ise bu bölge diğer bölgelere nispeten daha çok göç almaktadır (Sayın, Usanmaz ve Aslangri, 2016; 2).

1.1.3.1.1. Mevsimlik Göçler

Ulusal sınırlar içerisinde, insanlar yılın belli zamanlarında bir yerden başka bir yere çalışmak, dinlenmek ve gezmek amaçlı gittikleri göçün niteliğine göre de süresinin değiştiği göçlere mevsimlik göçler denir. Mevsimlik göçlerde yılın belirli dönemlerinde birden fazla kültürel ve sosyal yapıyı birlikte yaşama söz konusudur (Koçak ve Terzi, 2012; 170).

1.1.3.1.2. Sürekli ve Geçici Göçler

Sürekli ve geçici göçler adlarından anlaşılacağı üzere zaman ile ilintili olan göç türleridir. Bu bağlamda sürekli göçler insanların bir bölgeden başka bir bölgeye orada yaşamak ve göç ettikleri bölgede süresiz olarak kalmalarını tanımlayan göç türleri olarak tanımlanırken, bazen bir iş için ya da belirli bir sebepten dolayı insanların yaşadıkları bölgeyi belirli bir süreliğine terk etmeleri durumuna da geçici göç denilmektedir.

1.1.3.1.3. Emek Göçleri

Emek göçleri kendi içerisinde tayin sebebiyle yapılan göçler veya iş gücü göçleri olarak ikiye ayrılabilir (Koçak ve Terzi, 2012; 171). Emek göçü bir kişinin ortaya çıkardığı emek, hizmet sebebiyle başka bölgelere göç etmesini anlatır. Bu göç türüne kişinin pamuk ya da fındık toplamaya gitmesi veya inşaat işi sebebiyle başka bölgelere göç etmesi veya mecburi hizmeti sebebiyle başka alanlara taşınması örnek verilebilir.

1.1.3.1.4. Zorunlu ve Gönüllü Göç

Bu göç türü temelde göçmen kişinin iradesine bırakılmış ya da irade dışı gerçekleşen göçlerdir. Gönüllü göç bireyin kendi kararı neticesinde bir başka bölgeye daha iyi işte çalışma ve daha iyi yaşam arzusu sebebiyle göç etmesi halidir. Zorunlu göçte ise bir mecburiyet söz konusudur. Kişi göç etmeye kendi iradesi ile karar vermez, burada kişinin iradesi dışında bir karar verici merciinin varlığı söz konusudur.

1.1.3.2. Dış Göçler

Dış göçler başka yerlerde uzun süreli olarak kalmak veya çalışmak amaçlı gerçekleşen göç türlerindedir. Bu göç türü ağırlıklı olarak artan nüfus ve işsizlik sebebiyle meydana gelen ve göçü teşvik eden göç türüdür. Ancak günümüzde dış göçleri meydana getiren etkenler oldukça çoğalmış ve değişime de uğramıştır. Bu noktada dış göçlerin sebeplerini şu şekilde sıralanabilir:

- Dış göçlerin başat sebeplerinden birisi ekonomik nedenlerdir. Bu bağlamda bireyin daha elverişli işlerde daha yüksek ücretlerle çalışma isteği,
- Kaynak ülkede nüfusun fazla olmasına ve potansiyel iş gücü arzının oldukça fazla olmasına rağmen ülke içerisindeki iş ve istihdam alanının dar olması,
- Ulusal sınırlar içerisinde meydana gelen doğal afetler,
- Ülke içerisinde meydana gelen çatışmalar ve savaşlar,
- Ülkelerin siyasal yapısında meydana gelen değişiklikler,

- Bireylerin etnik kökenleri sebebiyle baskı ve şiddete maruz kalmaları,
- Sınırların değişmesi veya uluslararası anlaşmalar.

Dış göçler; beyin göçü, işçi göçü, mübadele göçü ile siyasi ve sosyo-ekonomik göçler şeklinde ayrılabilirler.

1.1.3.2.1. Beyin Göçü

Beyin göçü niteliksel yönden donanımlı, eğitim görmüş, uzmanlaşmış kişilerin yaşam koşullarını, çalışma alanlarını istedikleri düzeye getirmek amacıyla daha elverişli ücretler karşılığında çalışabilmek için ulusal sınırları aşmasıdır. Alanında uzmanlaşmış kişiler uzmanlıklarına daha çok katkı sağlayabilmek adına kendi ülkelerinde göremedikleri destekleri onlara sağlayabilen başka ülkelere göç ederler. Bu durum insan gibi beşeri faktörün daha gelişmiş ülkelerde kullanılması o ülkelerin daha da kalkınmasına katkı sağlarken göç veren ülkeler için dezavantaj oluşturmasına sebebiyet verebilir.

Mühendis, doktor, bilim insanları, sanatçılar gibi alanında yetişmiş ve eğitim görmüş kişilerin başka ülkelere gitmesi gittikleri ülkeleri farklılaştırır. Göç eden bireylerin daha yüksek ücretlerle, gelişmiş teknolojiden faydalanma imkanı, çalışma şartlarının esnekliği ve kolaylığı gibi durumlar başka ülkelere göçü cazip kılmaktadır (Günay, Atılgan ve Serin, 2017; 44-45).

Beyin göçü az gelişmiş ülkelerde daha sık karşılaşılmakta ve az gelişmiş ülkelere doğru olmaktadır. Bazen gelişmiş ülkelere doğru da bir göç durumu olabilir ancak bu durum bir önceki durum kadar göç veren ülke açısından kayıp oluşturmaz. Beyin göçünün kayıp olarak görüldüğü durum az gelişmiş ülkelere doğru olan göç şeklindedir. Bu durumda az gelişmiş ülkeler beşeri bir kayıp vermiş olurlar (Koçak ve Terzi, 2012; 173).

1.1.3.2.2. İşçi Göçleri

Gelişmiş ekonomilere sahip ülkeler üretimlerini daha da artırma ve sürdürülebilir hale getirebilmek için iş gücüne ihtiyaç duyarlar. İhtiyaç duyulan iş gücünü kendi ülkelerinden karşılamakta zorlanırlar. Çünkü yerel vatandaşlar kendi ülkelerinde düşük ücretlere, vasıfsız işlerde çalışmak istemezler. Bu durumda da iş gücü açığı ortaya çıkar. Gelişmiş ülkeler bu açığı başka ülkelere düşük ücretler karşılığında çalışmayı kabul eden göçmenlerden sağlarlar. Böylelikle düşük maliyetlerle üretimlerini artırabilir.

Göç eden işçiler kendi ülkelerinde iş gücü arzını da azaltıcı etki yapar. Aynı zamanda giden bireylerin gittikleri ülkede edindikleri tecrübeleri paylaşması da kaynak ülkenin gelişimine katkı sağlamaktadır. Ayrıca ülke içindeki düşük ücretlerin azalan iş gücü arzı sebebiyle artmasını sağlamakla birlikte yurt dışında kazandıkları gelirlerin bir kısmını döviz olarak ülkeye aktarmaları da göç veren ülke için pozitif katkı sağlamaktadır (Sayın, Usanmaz ve Aslangri, 2016; 3).

1.1.3.2.3. Mübadele Göçleri

Mübadele göçleri bir anlaşmanın esaslarına dayanarak yapılan, ülkelerin aldıkları kararlar doğrultusunda ülke nüfuslarının karşılıklı olarak yer değiştirmesiyle meydana gelen göç çeşididir (Koçak ve Terzi, 2012; 175).

Mübadele göçleri gönüllülük esasına dayalı olmadığı için bireyleri zorunlu olarak alıştıkları çevreden ayırıp hiç bilmedikleri bölgelere göndermek göçmen kişiler için oldukça büyük mağduriyetler doğurabilir.

1.1.3.2.4. Siyasal ve Sosyo-ekonomik Göçler

Meydana geliş sebepleri sosyal ve siyasi olmasıyla birlikte göç edilen ülkelere beraberinde büyük yük getirmeleri açısından da sorunlu bir göç türü olarak nitelendirilmektedir. Bu göçün sorunlarının en aza indirilebilmesi için göç alan ülkenin oldukça büyük kaynaklara sahip olmaları gerekmektedir. Siyasal ve sosyo-ekonomik sebeplerle göç çarpık kentleşme, suç oranlarında artış, topluma uyum sağlamada problem ve sağlık gibi birçok problemlere de sebebiyet vermektedir (Günay, Atılğan ve Serin, 2017; 39-40).

1.1.4. Göçün Sebepleri

İnsanlık tarihinin var olduğundan beri günümüzde de hala devam etmekte olan insan hareketliliğini simgeleyen göç birçok sebeplerden dolayı meydana gelmektedir. İnsanlık tarihinin ilk başlarında yiyecek aramak ile başlayan bu hareketlilik günümüzde farklı şekillere evirilerek devam etmektedir. Günümüz dünyasında ailelerin dağılması, emek piyasalarının olumlu ya da olumsuz etkilenmesi, toplumsal bağların sarsılması veya kopması, iş gücünün bölgeler, ülkeler, devletlerarası transferi, eğitim ve mesleki alanda gelişim, dini ve kültürel çatışmalar göç olgusunun sebepleri olarak sıralanabilir (Koçak ve Gündüz, Yıl 7: Sayı:12).

Bu bağlamda insanların göç etme sebepleri şu başlıklar altında özetlenebilir.

- İnsanlığın başlangıcında insanlar daha çok yiyecek bulabilmek ve daha elverişli ortamlarda yaşayabilmek için göç etmişlerdir. Bunun sonucunda insanlık dünyanın birçok bölgesine yayılmış ve yeni yaşam alanları ortaya çıkmıştır.
- İnsanın iradesi dışında doğal afetler, kıtlık, açlık gibi durumların meydana gelmesi insanları yaşadıkları yerden başka bölgelerde yaşamaya mecbur kılmış, insanlar kendilerine yabancı oldukları yerleri mesken edinmişlerdir.
- Sanayi Devrimi gibi önemli ekonomik adımların atılması sonucunda bireylerin daha çok ücret karşılığında çalışma isteği,
- Ulaşım ve iletişim ağlarının gelişmesi ile daha iyi bir hayat sürdürme isteği ile başka bölgelere gitme arzusu,
- Kişilerin kendi ülkelerinde çalışıp emekli olduktan sonra geriye kalan hayatlarını daha başka bölgelerde sürdürmek istemeleri,
- Bireylerin kendi ülkesinde ya da yaşadıkları bölgede meydana gelen siyasi istikrarsızlıklar, iç çatışmalar veya savaşlar,
- Yaşanılan bölgede eğitim, sağlık ve alt yapı hizmetlerinin yetersizliğinden dolayı kişilerin daha iyi eğitim alabilmek, daha elverişli yaşam koşullarına sahip olabilmek adına başka alanlara gitme isteği,
- Az gelişmiş ülkelerdeki yüksek işsizlik, iş fırsatlarının sınırlı sayıda oluşu ,
- -Az gelişmiş ülkelerde bulunan ancak nitelikli bir eğitim alan kişilerin çalışmalarına destek sağlayabilmek, daha iyi ücret ve koşullarda daha çok faydalı olabilmek adına bilimin, sanatın destek gördüğü ülkelere gitmek istemeleri,
- Yaşanılan toplumun, diğer üyelerine ırk, dil, din gibi baskılarının yanı sıra sosyal baskıların yapılması,
- Bireylerin cinsel yönelimleri ve cinsel kimlikleri sebebiyle baskı ve şiddete maruz kalması,
- Kişinin kendisini yalnız hissetmesi, içinde bulunduğu topluma kendisini kabul ettirememesi ve bu durum ile mücadele etmek zorunda kalması,
- Bazı bölgelerin, ülkelerin, devletlerin kişilere veya gruplara çekici gelen özelliklerinin bulunması ve yaşanılan yerin ise yaşanabilirliği yönünden itici özelliklerinin mevcut oluşu,
- Daha önceden göç ederek öncü grup olarak başka alanlara göç eden kişilerin akrabalarını, yakın çevresini, ilişki de bulunduğu kişileri göç ettikleri bölgelere gelmeleri yönünde teşvik etmeleri,
- Ülkelerin yaptığı anlaşmalar sonucu insanların kendi iradeleri dışında göçe maruz kalmaları,
- İnsanlar göç ederek yeni yerleri, yeni alanları kendilerine mesken edinip, yeni insanlar ve yeni bir dil ile karşılaşmaktadırlar. Göç eden kişinin ulusal sınırları aşarak başka ülkelere göç etmesi bilmediği bir dil, bilmediği bir sosyal çevre ve kültür ile karşılaşması gibi

sosyal sonuçlar doğurmaktadır. Ancak bu sorun Göçmen İlişkiler Ağı kuramına göre öncü grupların veya bireylerin bu alanlara daha önceden göç etmesi, kendilerinden sonra gelecek birey veya gruplara edindikleri tecrübeleri, olası iş fırsatlarını paylaşması ve dil problemini ortadan kaldırması ile birlikte çözüme kavuşabilir.

1.1.5. Göçün Sonuçları

Göçün ortaya çıkaracağı birçok toplumsal, siyasal, kültürel ve ekonomik etkileri söz konusudur. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında göçün makroekonomik etkileri üzerinde durulacağı için bu kısımda göçün ağırlıkla ekonomik etkileri ve sonuçları üzerinde durulacaktır. Göçün sonuçları şu şekilde sıralanabilir:

- Göç etme sebepleri kendi içerisinde sosyal, siyasal ve ekonomik temelli olabileceği daha önce belirtilmişti. Bu bağlamda daha iyi işlerde daha yüksek ücretler karşılığında çalışmak isteyen bireyler bu ekonomik nedenler sebebiyle başka ülkelere göç etmektedirler. Genel olarak işçi göçü şeklinde tanımladığımız bu göç türünde göçmen kişiler göç ettikleri ülkelerde kendi ülkelerine nispeten daha yüksek ücret karşılığında çalışabilme imkanına sahip olurlar. Göçmenlerin kazandıkları ücretleri kendi ülkelerine havale etmesi, göç edilen ülke için bir döviz girdisi olacaktır. Böylelikle havale edilen bu döviz girişi bir tüketim hatta yatırım aracına dönüşecek ve ülke ekonomisine katkı sağlayacaktır. Bunun haricinde az gelişmiş ülkelerdeki iş gücü arzının yüksek olması ücretleri aşağı çekme eğilimde olduğu için, az gelişmiş ülke için külfet olan iş gücü arzı kapitalist gelişime aç büyük ve gelişmiş ülkeler için bir kaynak oluşturacaktır. Bu iş gücünün kullanılması potansiyel gelişmiş ülkelere kayması, göç veren ülkenin işsizliğinin düşmesine ve ücretlerin yükselmesini sağlayacaktır. Bu durum göç alan ülke için ise yerel vatandaşlarının çalışmayı tercih etmediği vasıfsız işlerde göçmen işçilerin çalıştırması sayesinde ekonomik gelişmişliğine katkı sağlayacaktır. Böylelikle aslında dolaylı yoldan kendi ülke vatandaşlarının daha gelişmiş ve vasıflı işlere yönelmesine katkı sağlayacaktır.
- Eğitimli, vasıflı, nitelikli, kendi ülkelerinde çalışmalarını için destek görmeyen ve kendilerine uygun elverişli yaşam alanı sunulmayan kişilerin bu beklentilerinin karşılandığı başka ülkelere göç etmeleri beyin göçü şeklinde adlandırılmıştı. Beyin göçü kaynak ülkenin daha önce sıraladığımız nitelikteki kişilere destek olmayışları kişilerin gelişmiş ülkelere, destek görebileceği alanlara göç etmeleri sonucunu doğurmuş ve bu durum az gelişmiş ülkenin kalkınmasına yönelik bir kayıp olarak görülürken, gelişmiş ülke için daha çok kalkınma ve bir kazanç haline dönüşmektedir. Bu noktada göçün, küreselleşmenin bir sonucu olduğunu da söylemekte fayda vardır. Ulaşım ve iletişim ağlarındaki gelişim, ülkelerin birbirine yaklaşması, ticaret ve ekonomi gibi etkenlerin varlığı da küreselleşmeyi bir diğer adıyla globalleşmeyi beraberinde getirmiştir. Bu

nedenle küreselleşme ve göç birbiriyle yakından ilişkisi olan iki unsur halini almıştır. Buna karşın Eker (2008), küreselleşmeyi 21. Yüzyıl emperyalizmin başı olarak gören yaklaşıma göre de açıklamaya çalışmış. Batının kapitalizmini dünyaya yayma çabası olarak nitelendirmiş ve az gelişmiş dünyanın aleyhine sonuçlanan bir durum olarak belirtmiştir.

- Göç olgusunun bir diğer sıralayabileceğimiz sonuçlarından bir tanesi de göç eden kişilerin, göç ettikleri bölgelerde kendilerine uygun ücretler ve ortamlarda çalışamamaları sonucunda ya da eğitim, sağlık gibi hizmetlerden yararlanamamaları halinde potansiyel suçlu olabilirler. Geçimini sağlayamayan, elverişli yaşam koşulları olmayan göçmenler suça da meyilli olabilirler.
- Belli bir zaman dilimini işaret eden, içerisinde bir süreci barındıran ve bir toplumsal olgu olarak söz edilen göçün birçok siyasal, ekonomik nedenleri ve sonuçlarının yanı sıra sosyal ve kültürel sonuçları da meydana gelmektedir. İnsanlığın var oluşundan beri meydana gelen göç olgusunda bireyin ya da grupların bir bölgeden başka bir bölgeye hareketliliği şeklinde ifade etmenin yeterli olmayacağını, göçün çok yönlü bir olgu olduğu daha önceki bölümlerde dile getirilmişti. Kişiler veya gruplar sadece yer değiştirmekle kalmayıp gidecekleri yerlere kendi kültürlerini, kendi yakın çevre ilişkilerini de beraberlerinde götürmektedirler. Bu noktada önemli olan kendi kültürü ile yetişip büyümüş kişinin başka kültürler veya toplumlar içerisine girdiğinde kendisinden beklenen rolleri ne kadar yerine getirdiği, bu rollere ne kadar uyum sağladığı veya sağlamadığı durumlarıdır. Burada önemli olan bireyin göç ederek vardıkları toplumlarda gösterdiği davranış biçimlerinin boyutu ya da bu davranış biçimleri ile olan uyumun kendisidir. Çünkü bireysel ve grupsal değişim varılan ülkelerin toplumsal yapısına uyumu kolaylaştırıcı bir durum oluşturacaktır.
- Göçmen kişinin kendi kültürünü göç ettiği bölgelerde yaşamaya çalışması bazı toplumlar tarafından sorun teşkil etmeyebilir. Böylesi toplumlarda çoklu kültürel uyum söz konusu olabilir. Bu uyumlu süreç göçün, sosyal ve kültürel uyuma paralel olarak sürecini tamamladığını söylememiz yerinde olacaktır. Öyle ki Akıncı, Nergiz ve Gedik (2015), etnik yargıların olmadığı, kültürel farklılıkların kabul gördüğü toplumlarda, gidilen ülkenin toplumsal kültürüne katkı da bulunmanın önem arz ettiğini dile getirmektedirler.
- Buna karşın yukarıda belirttiğimiz herhangi bir sebepten dolayı göç etme eylemini gerçekleştiren kişiler, gittikleri bölgelerde/ ülkelerde/ devletlerde kendileri veya aileleri kabul görmeme, dışlanma, yok sayılma gibi negatif durumlarla da karşılaşabilirler. Bunun haricinde devletlerin göçmen kişilere karşı aldığı sıkı politikalar ve önlemler de sosyal uyum sürecini ve bütünleştirmeyi zorlaştırıcı etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum da göç eden kişi ile toplum arasında sosyal kopukluk yaşanmasına sebebiyet verecektir. Bu noktada hem göçmen kişiye hem toplumun kendisine hem de toplumu bir arada hukuki bağlamda tutan devletler ve kurumlarına

oldukça büyük görevler düşmektedir. Göçmenler, göç ettikleri bölgeye kendi kültürlerini taşıırken ve o kültürü yaşamaya başlarken sosyal olarak bütünleşmeyi, toplumun kendisi göç eden kişilerin kültürlerine saygı duyarak toplumsal kabulü, devletler ve kurumlar ise göç ve göçmen politikalarını daha bütünleştirici, entegrasyonu sağlayıcı, uyumlaştırıcı bir şekilde yürütebilmeleri göçmenlerin topluma, toplumların ise göçmenlere uyumunu kolaylaştırabilir etkenler olduğu söylenebilir.

1.2. Kent, Kentleşme ve Göç İle İlişkisi

Kent kavramının tam anlamıyla bir tanımlaması olmamakla birlikte nüfus, siyasi sınırlar ve sosyolojik yapı gibi bazı ölçütler kullanılarak tanımlamalar yapılmaya çalışılmıştır. Kent kavramı, sanayileşme, nüfusun artması, siyasi sınırların genişlemesi, ulaşım ve iletişim ağların gelişmesi ile birlikte ortaya çıkan bir durumdur. Bu bağlamda, Gökulu (2010), kenti sanayileşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan, ekonomik farklılıklar ve bu farklılıklar sonucu siyasal ve toplumsal dönüşüm ve değişimler neticesinde oluşan bir olgu olarak tanımlamıştır.

Karakoç (2010) ise küreselleşme ile birlikte ekonomik ve politik değişimlerin kentsel mekanda gerçekleşmesi üzerinde durmuş, mülkiyet şekillerindeki gelişmeler, yönetimlerin kurumsallaşması, ulaşımın gelişmesi gibi durumların sonucunda kent olgusunun oluştuğunu vurgulamıştır.

Oğurlu (2014), kentleri medeniyetin eşiği, tarihi süreç içerisinde yaşadıkları uygarlıkların kimliğini oluşturduğu, o kimlikler ile anılan, doğası, yapıları ve insanları açısından birbirinden farklı alanlar olarak tanımlarken, Kaypak ve Bimay (2016), kenti ekonomik, kültürel ve sosyal açılardan gelişmiş yerleşim ve yaşam birimi olarak ifade etmişlerdir. Dolayısıyla yazarlar kent kavramını, geçmiş çağlardan günümüze sanayileşme ile birlikte gelişim ve değişime uğrayan, böylece geleneksel yapıdan çıkan bir olgu olarak yorumlamışlardır.

Kent kavramını ekonomik, sosyal, kültürel gelişmelerden ayırmadan bir tanımlamaya gitmek mümkün değildir. Bu bağlamda kent kavramı net bir tanımlamaya sahip olmamakla birlikte birçok yönden diğer yerleşim ve yaşam alanlarından farklılaşmış, siyasi sınırları belli ve kendine ait kimliği olan, nüfusu, nüfus yoğunluğu fazla, teknolojik, sosyal ve kültürel birçok faktörü içerisinde barındıran bölgeler olarak tanımlanabilir.

Kent ile ilişkisi olan bir diğer kavram da kentleşmedir. Kentleşme ilk bakışta bir süreci temsil etmektedir. Yaşam ve yerleşim alanlarının bazı durumlar veya etkenler neticesinde farklılaşması, nüfusunun artarak genişlemesi kentleşme olarak ele alınabilir. Bu bağlamda Koçak ve Terzi (2012), kentleşmeyi ekonomik gelişmişliğe bağlı olarak bir bölgedeki kent sayısının artması, ya da mevcut

kentlerin nispeten büyümesi aynı oranda toplumda artan bir örgütlenmenin, kurumsallaşmanın varlığı, insan sayısında artma sonucu nüfus birikimi meydana getiren süreç olarak yorumlanmıştır.

Kent ve kentleşme kavramları temelinde niceliksel yönden nüfus, niteliksel yönden de sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik unsurları olan kavramdır.

1.3. Sığınmacı ve Mülteci Kavramlarının Göçteki Yeri

Göç olgusu çok yönlü bir boyuta sahip kavram olarak birçok araştırmacı tarafından tanımlanmıştır. Bu tanımlamaların haricinde göçün gerçekleşmesine sebebiyet veren kişi ise göçmen olarak ifade edilmektedir. Göçmen, temel anlamında göç etme eylemini gerçekleştiren ve çoğunlukla yurt dışına göç eden kişileri kastetmektedir. Kaypak ve Bimay (2016) göçmenlerin göç etmeleri neticesinde vatandaşı olduğu ülkenin korunmasından da faydalanmaya devam ettiğini ve göç etmeye kendi istek ve arzularıyla çıktıklarını ifade etmektedirler. Bu bağlamda her şekilde göçmen sayılan ve göç etme eylemini gerçekleştiren kişilerin uluslararası literatürde adı mülteci olarak anılmaktadır.

Mültecilere yönelik ilk düzenleme 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi olmasına rağmen, bu düzenleme yetersiz görülmüş ve 1967 protokolü ile mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin yeniden düzenleme yapılmıştır (Türkoğlu, 2011; 103). Mülteci, Birleşmiş Milletlerin, Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşmenin birinci maddesinde ‘ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıslar mültecidir’ şeklinde tanımlamıştır (Kaysak ve Bimay, 2016; 89).

Akinci, Nergiz ve Gedik (2015) ise yine mülteciyi ırk, din, kimlik gibi hususlarda bağlı olduğu devletin kendisine tarafsız davranmayacağı düşüncesi ile kendisini baskı altında hissederek bağlı olduğu devlete karşı kendini güvensiz hissetmesi neticesinde başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan ve bu talebinin başvuru yapılan ülke tarafından kabul edilmesi sonucunda elde edilen statü olarak tanımlamışlardır. Dolayısıyla ekonomik ya da turistik amaçlarla göç etmek mültecilik kavramı içerisinde görülmemektedir.

Türk Hukuk sisteminde ise mülteci kavramına coğrafi çekince konularak mülteci kavramı yeniden tanımlanmış, mülteci kavramının haricinde sığınmacı kavramı da ortaya çıkarak bir tanımlamaya gidilmiştir. Birleşmiş Milletlerin, tanımladığı mülteci kavramı herhangi bir coğrafi alan sınırlaması yapmamaktadır ancak Türk Hukuk sisteminde tanıma “Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle...” kısmı eklenmiş ve mülteci kavramını tanımlayan, tanımın ırk, din, belli bir

gruba mensubiyeti yüzünden zulme uğrayan şahıslar diye devam eden kısmına katılım sağlamıştır. Bu noktada ortaya mülteci kavramının haricinde de sığınmacı kavramı çıkmıştır. Türkoğlu (2011; 104) sığınmacı olan kişiyi; dini, milliyeti, ırkı, belirli bir gruba üyeliği veya siyasi fikirleri nedeniyle dışlanmaktan ve zulme uğramaktan korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında ve yine tabiiyeti olduğu ülkenin korumasından istifade edemeyen, veya vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve korkusundan dolayı ülkesine geri dönemeyen veya dönmek istemeyen şahıslar olarak tanımlanmıştır. Türkiye'nin 1967 Protokolü'ne çekince koymasının sebebi Asya ve Ortadoğu bölgesindeki siyasi istikrarsızlığın ve iç karışıklığın bir mülteci akımını meydana getireceğini ve bu mültecilerin Türkiye'yi transit (geçiş) ülkesi olarak görecekları ve Türkiye'nin Batılı ülkeler tarafından tampon bölge olarak kullanılma durumu etkili olmuştur (Türkoğlu, 2011; 105).

Mülteci ve sığınmacı kavramları hem uluslar arası hukukta hem ülkelerin kendi içlerindeki iç hukuk sisteminde ayrı olarak tanımlanmış Türkiye'de de belirli bir tanım sınırlamasına gidilmiştir. Mültecilerin uluslararası düzeyde sorunlarına çözüm aramaya yönelik kurulan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) sığınmacıyı, kendi ülkesini terk ederek ayrı ikinci bir ülkeye gidip o ülkeden uluslararası koruma talep eden ancak henüz mülteci statüsü kazanmaya hak kazanmamış kişiler olarak tanımlarken, mülteciyi ise etnik köken ve inançlarından dolayı ya da herhangi bir sosyal veya siyasal gruba bağlılığından kendi ülkesinden zulüm, işkence görme korkusuyla kendi ülkesi sınırları dışında olan kişidir şeklinde tanımlamıştır (Yıldız, 2013; 144-145).

1.4. Uluslararası Koruma Başvurusu Sahibi ve Geçici Koruma Kavramları

Birleşmiş Milletlerin mülteci tanımlaması ve Türk Hukuk sisteminde mülteci kavramı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sığınmacı kavramını tanımlaması yapıldıktan sonra bahsedilmesi gereken bir diğer konu uluslararası koruma başlığı altında, sığınma talebinde bulunan kişilerin uluslararası korumaya başvurular ve özellikle Suriye'den ülkemize doğru gerçekleşen göç neticesinde geçici olarak korumadır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 2013 yılı Nisan ayında çıkmadan önce yabancılar ve mültecilikle ilgili sorunlar ve sığınmacıların hak ve yükümlülüklerini düzenleyen bazı kanun ve yönetmelikler bulunmaktaydı. Daha sonra 1951 yılında imza edilen Cenevre sözleşmesi, 1953 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ve son olarak da AB uyum süreci, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun oluşturulmasında hukuki dayanakları oluşturdu. Böylece YUKK, yabancıların haklarına ve yükümlülüklerine ilişkin ilkeleri ve genel usulleri düzenler ve Türkiye'deki uluslararası koruma sistemine de dayanak sağlar. Ayrıca alanda ihtiyaç duyulan kurum olan Göç İdaresi Genel Müdürlüklerinin (GİGM) kurulmasına ilişkin genel hükümleri de içerir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları ile Türkiye'den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir (YUKK, 2013 Md. 1) Bu kanun, yabancılarla ilgili iş ve işlemleri; sınırlarda, sınır kapılarında ya da Türkiye içinde yabancıların münferit koruma talepleri üzerine sağlanacak uluslararası korumayı, ayrılmaya zorlandıkları ülkeye geri dönemeyen ve kitlesel olarak Türkiye'ye gelen yabancılara acil olarak sağlanacak geçici korumayı kapsar (YUKK, 2013 Md.2).

Uluslararası korumaya ilişkin bir diğer hükümlerden olan geçici korumadan bahsetmek gerekirse, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir (YUKK, 2013 Md: 91).

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE'DE YAŞANAN DIŞ GÖÇLER VE EKONOMİK ETKİLERİ

2.1. Türkiye'ye Yönelen ve Dünya'da Gerçekleşen Göçler

Başlangıçta daha ilkel sebeplerin varlığı sebebiyle göç eden insanlık, ilerleyen zamanlarda ulus devlet anlayışının oluşması, modernleşme ve küreselleşme gibi sebeplerden dolayı göç etme eğilimlerine girmiştir. Bu noktada hem dünyada hem ülkemiz özelinde bu üç kavram göçün meydana gelişi açısından önemli bir yere sahiptir.

2013 Yıllık Göç Raporu'nda Türkiye'ye yönelik göçler tarihsel bir sıralama ile verilmiştir. Bu rapora göre 1492 yılında on binlerce Yahudi Osmanlı topraklarına getirilmiştir. 1709 yılında İsviçre kralı beraberinde iki bin kişilik grupla Osmanlı İmparatorluğu'na sığınmıştır. 1849 yılında Macar Özgürlük Savaşı'nın kaybedilmesi sonucu birçok Macar, Osmanlı İmparatorluğu'na sığınmış yine 1917 Bolşevik İhtilali'nden sonra yüzlerce insan Osmanlı İmparatorluğu'na sığınmıştır. 1922-1945 yılları arası Cumhuriyet döneminde ülkemiz Balkanlar, Yunanistan ve Almanya'dan göç almış. 1988-2000 yılları arasında Irak, Bulgaristan, Bosna ve Kosova'dan çok fazla sayıda göç almıştır (goc.gov.tr).

Deniz (2014)'e göre Türkiye'ye yönelik göçü belirleyen dört unsur bulunmaktadır. Bunlardan ilki komşu ülkelerin içinde bulunduğu çatışmalar, siyasi belirsizliklerin varlığı sebebiyle ülke halklarının daha güvenli yerlere gitme isteğinin olmasıdır. İkincisi, Türkiye'nin coğrafi konumu sebebiyle transit ülke olarak kullanılmasıdır. Üçüncüsü, özellikle Avrupa'ya gitmek isteyen göçmenler için, Avrupa'nın sıkı göç kontrolleri sebebiyle çevre ülke olan Türkiye'ye yönelmesidir. Dördüncüsü ise, Türkiye'nin diğer komşu ülkelere oranla ekonomik durumunun daha iyi olması ve daha elverişli yaşam koşulları sunması olmuştur.

İçduygu, Erder ve Gençkaya (2014) Türkiye'deki göç ilişkisini üç farklı dönem içerisinde incelemişlerdir. Çalışmalarında Türkiye'deki göçü tarihsel süreç olarak 1923-1950, 1950-1980 ve 1980 sonrası şeklinde tarihsel dönemlere ayırmışlardır. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti'nin 1923-1950 dönemi ulus devletin temelini atıldığı yıllar olması sebebiyle göç olgusunu değerlendirmişlerdir. 1950-1980 yılları arası ise ulus devlet anlayışının yerleştiği dönem kapsamaktadır. 1980 sonrası dönem ise küreselleşmenin en yoğun hissedildiği dönem olarak sınıflandırılmış ve göç ile ilişkilendirmişlerdir.

Efe (2018), Osmanlı tarihinde olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti kuruluş döneminde de göçün devam ettiğini dile getirmiş buna bağlı olarak 1930 yılında Yunanistan'da yaşayan Türkler ve Türkiye'de yaşan Rumlar'ın nüfus mübadelesine tabi tutulmuş olmalarını cumhuriyet dönemi büyük göç hareketleri içinde göstermiştir. Cumhuriyet döneminde Türkiye'ye yönelik ikinci büyük göçmen hareketi ise 1950-1952 yılları arası Bulgaristan'dan gelen göçmenler oluşturmaktadır. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile başlayan Romanya ve Kafkasya'dan Türkiye'ye olan göçler cumhuriyet döneminde de devam etmiştir.

1950-1952 yılları arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye büyük bir Bulgar Türkleri göçü gerçekleşmiştir. Bu yıllarda Bulgaristan'da yaşan Bulgar Türklerinin yanı sıra Türk soyundan olmayan göçmenler de ülkeye sokulmak istenmiştir. Bu çerçevede Marshall yardımları ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından gelen göçmenler ülkeye il il yerleştirilmişlerdir (Değerli ve Karakuzu, 2016).

1970'lerden sonra dış göç Cumhuriyet dönemindeki niteliğini değiştirerek farklı bir boyut almıştır. Bu dönemde İran Devrim'inin meydana gelmesi ve Afganistan'daki savaşın varlığı İran ve Özbek vatandaşlarının ülkemize göç etmesine sebebiyet vermiştir (Karasu, 2018).

1980 sonrası dönemde Türkiye'de uygulamaya konulan ekonomi politikaları, ülke ekonomisinin küresel ekonomiye eklenmesi açısından köklü bir yere sahiptir. 1980 sonrası dönemde uygulanan ekonomi politikaları emek gelirinde ciddi düşüşler yaratmıştır. Ücretler üzerindeki bu baskı sürdürülemez noktaya ulaştığında 1988 sonrasında yeniden uygulanan ekonomi politikası ile ücretlerde artış meydana gelmiştir. 1989-1993 yılları arasındaki reel artış işverenleri düşük ücretli iş gücü arayışına yönlendirmiştir. Sovyetler Birliği'nin aynı dönemde dağılmasının ardından, geçim olanaklarını kaybeden birçok işçiyi göç etmeye itmiştir. Ve sonuç olarak Sovyetler Birliği'nden ayrılan ülkelere yönelik esnek vize uygulamalarının sonucunda Türkiye'ye oldukça fazla göç olmasına sebebiyet vermiştir (Akpınar, 2010).

1991 yılında Amerika Birleşik Devletleri ve Irak arasında başlayan Körfez Savaşı sebebiyle milyonlarca insan yerinden edilmiş, dünyanın birçok bölgesinde mülteci olarak yaşamak zorunda bırakılmıştır. Bu göçün büyük bir kısmını Türkiye'ye yönelik göçler oluşturmuştur (Şahin ve Düzgün, 2015; 184).

1992 yılında Türkiye bir geçiş ülkesi olarak görülmüş ve Bosna Hersek kaynaklı göç hareketine maruz kalmıştır. Sığınmacıların sadece bir kısmı Türkiye'ye yerleşmiş olup büyük bir çoğunluğu ise geri dönmüştür (Kartal ve Başçı, 2014; 282).

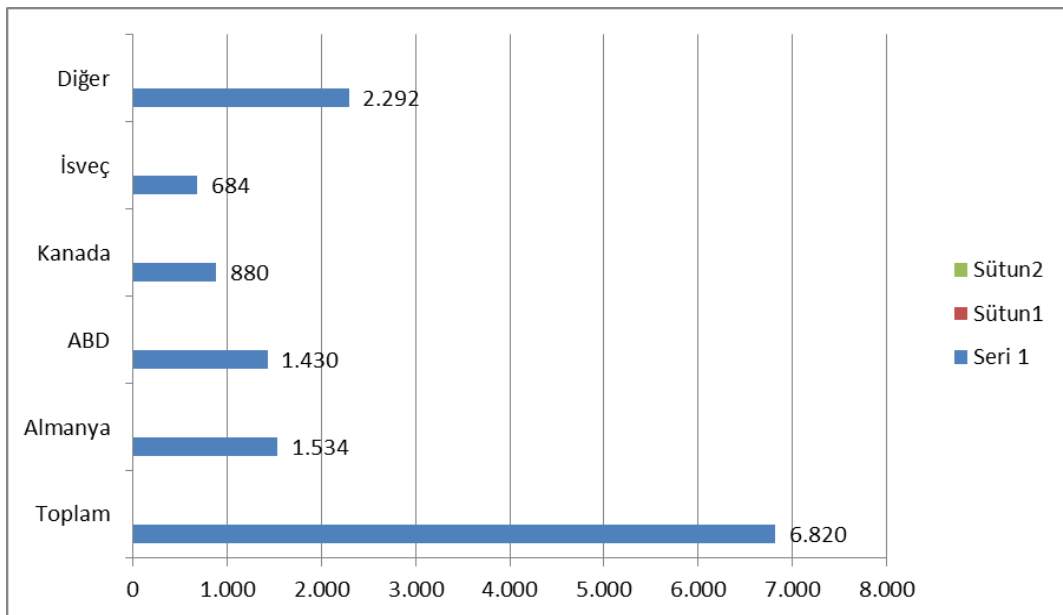
2010 yılı sonlarında Kuzey Afrika ülkelerinde baş gösteren ve kısa sürede Ortadoğu’da meydana gelen toplumsal halk hareketleri Arap Baharı olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca halkların baskıcı rejimlere karşı taleplerini dile getirmesi ve demokratikleşme hareketi olarak da tanımlanmaktadır (Gök, 2019; 87-88). Hiç kuşkusuz Arap Baharı’nın da Türkiye ile sınırı olan Suriye’de de baş göstermesi sonucu etkileri ülkemizde de hissedilmiştir. Bu bağlamda 29 Nisan 2011 tarihinde Türkiye’ye Suriyeli ilk göç hareketi gerçekleşmiş ve bu tarihten sonra Türkiye, Suriyelilere karşı açık kapı politikası izlemiştir (Karasu, 2018; 29).

Suriye’den ülkemize doğru gerçekleşen göç hareketi içerisinde, Türkiye 100.000 kişiyi kritik eşik olarak görmüş olsa da Suriye’den gelen göçmen sayısı giderek artmıştır. Sürecin uzaması ve sayısının oldukça artmasına rağmen Türkiye, Suriyeli göçmenleri kabul etmeye devam etmektedir.

Türkiye, hem coğrafi konumu hem de dönem dönem uyguladığı hükümet politikaları sebebiyle, ülkemizi bir geçiş ülkesi olarak gören ayrıca ülkemize yerleşmek amacıyla birçok göçmenin göç ettiği bir ülke konumundadır.

Daha önce ülkemizin bir transit ülkesi yani geçiş ülkesi olduğundan bahsedilmişti. Bu bağlamda üçüncü ülkeye yerleştirme bir hak değil başvuruya dayalı bir süreçtir. Üçüncü ülkeye yerleştirme kotası sınırlı sayıdadır ve çok sıkı kriterleri geçen kişiler üçüncü ülkeye yerleştirilir. Bu nedenle mülteci statüsünde olmak, üçüncü ülkeye yerleştirileceği anlamını taşımaz (UNHCR, <https://help.unhcr.org/turkey/tr/resettlement/>) Aşağıdaki grafikte sayılar üçüncü ülkeye sunulma sayılarını göstermektedir.

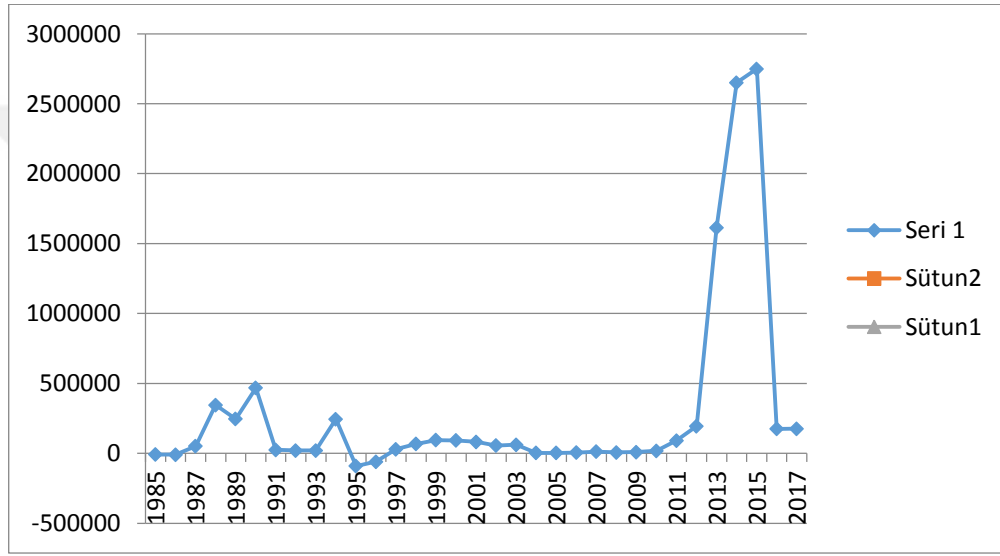
Grafik 1: 2019 Üçüncü Ülkeye Yerleştirme İstatistikleri

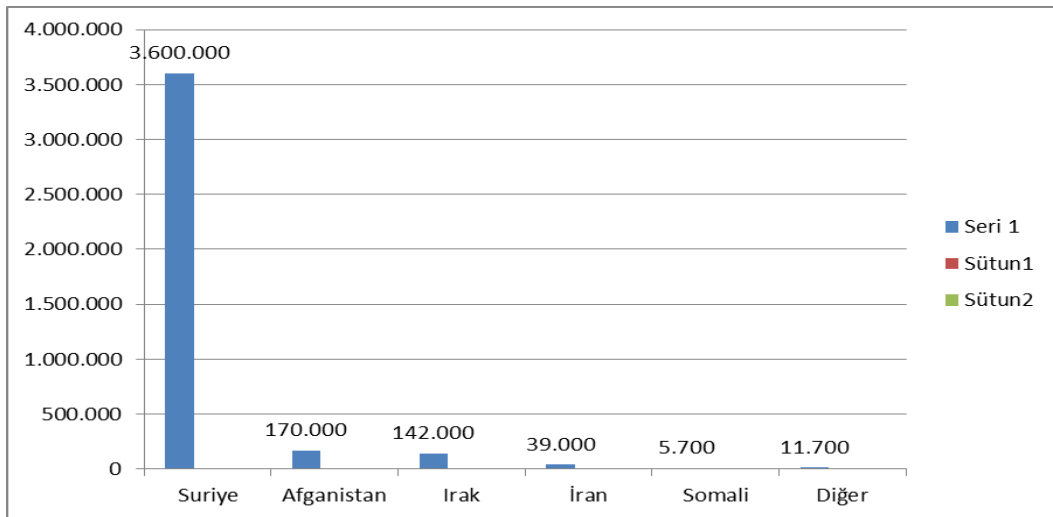
Kaynak: www.unhcr.org

Grafik 2'deki rakamlar bizlere ülkemizin oldukça fazla göç aldığını, bu durumun oluşmasında ülkemizin transit bir bölge olması ve göç politikaları önemli bir etkidir. Yıllar itibariyle Türkiye'ye yönelik göçlerin temel sebeplerinin komşu ülkelerdeki çatışmalar, siyasi istikrarsızlık ve iç savaşlar olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Bu bağlamda ülkemize doğru olan göçlerin az önce bahsettiğimiz göçlerden kaynaklı olduğunu, nitelikli bir göçmen akışının olmadığını söylemek yerinde olacaktır. Bu sebeple komşu ülkelerde yaşanan toplumsal sorunların varlığı göçün, niteliksiz göç olarak meydana gelişine sebebiyet verdiği söylenebilir. Dolayısıyla niteliksiz göçün varlığının olumlu ekonomik etkilerinin zayıf kalacağını söyleyebiliriz.

Grafik 2: Yıllar İtibariyle Türkiye'ye Yönelik Göç Sayıları

Grafik 3: 30 Nisan 2019 İtibariyle Ülkemizde Bulunan Yabancı Uyruklu Sayısı

Kaynak: www.unhcr.org

Ülkemize yönelik olan göçün haricinde ülkemizden dışarıya olan göçler de gerçekleşmektedir. Bu bağlamda gelen niteliksiz göçe karşın ülkemizden başka ülkelere, daha çok Avrupa, Kanada gibi gelişmiş olan ülkelere ülkemizden göç gerçekleşmektedir. Bu göç türü daha çok beyin göçü şeklindedir.

Dünya tarihinde bilinen ilk kitlesel göç hareketi Kavimler Göçü'dür. Orta Asya'daki Çin egemenliğinden kurtulmak isteyen Hunlar'ın gerçekleştirmiş olduğu göç hareketidir. Ayrıca 1859-1864 yıllarında yurtlarından sürülen Çerkesler'de göçe zorlanmışlardır (Kınık, 2010: 37).

1830-1860 yılları arasında Amerika kıtasına göç edenlerin büyük çoğunluğunu İrlandalılar, Almanlar ve İngilizler oluşturmaktadırlar. 1860-1890 yılları arasında gerçekleşen bu göçe İskandinavlılar da katılmıştır. 1890-1950 göçün yönü Kanada'ya doğru kaymıştır (Deniz, 2014:181).

II. Dünya Savaşı'ndan sonra savaşın etkilerini yok etmek ve yeniden ayağa kalmak için Avrupa, iş gücü gereksinimi duymuş ve bu gereksinimi az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere sağlamaya çalışmıştır. Bu ülkelere özellikle Almanya 1954 yılından 1970 yılına kadar İspanya, Portekiz, Yunanistan ve Türkiye'den, Fransa ise Fas ve Tunus'tan işçi gücü için göç almıştır (Aksoy, 2012).

1979 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği'nin işgali sebebiyle 2,5 milyon Afganlı iltica etmiş, İran-İrak Savaşı ve Körfez Savaşı sebebiyle birçok Iraklı Kürt ve Şii ülkelerini terk etmişlerdir. 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılması ve 1991 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği'nin dağılması sonucunda milyonlarca insan iltica etmek durumunda kalmıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde ise 2011 yılında bir diğer en büyük göç olayı meydana gelmiş milyonlarca Suriyeli yerlerinden edilmiş ve başka ülkelere sığınma talebinde bulunmuştur (Deniz, 2014:182).

Görüldüğü üzere Türkiye'de olduğu gibi Dünya'nın diğer ülkelerinde de savaş, iç çatışma, siyasi istikrarsızlık sebepleri ile gelişmiş ülkelerin gelişmişliklerine katkı sağlamak amacıyla duyulan iş gücü ihtiyacını karşılayabilmek amacıyla göçler gerçekleşmiştir.

2.2. Türkiye'de Dış Göçler ve Makroekonomik Performansı

Ekonomik performansın ölçülmesinde genellikle kısa dönem itibariyle iktisadi dalgalanmalar, uzun dönem itibariyle de verimlilik ve üretim artışları esas alınır. İktisadi dalgalanmalar bağlamında analiz edilen iki önemli gösterge işsizlik ve enflasyon oranlarıdır. Ekonometrik analizle uyumlu olması için sözü edilen göstergelerin yanına cari açık, dış borç ve kamu harcamaları da eklenmiştir.

Tablo 1, Türkiye'nin 1985-2017 yılları arasındaki Net Dış Göç Oranı (NGO) ile büyüme oranı (GSYHBO), enflasyon oranı (ENF), İşsizlik Oranı (İŞSOR), Hükümet Harcamalarının Payını (HUKHARP), Cari Açık Oranı (CARIACIK) ve Dış Borç Oranı (DISBORCP)'ni göstermektedir. NGO değişkeni net dış göç rakamının ülke nüfusuna oranlanması olarak bulunmuşken, hükümet harcamaları, cari açık ve dış borç rakamları ise GSYİH oranı olarak dikkate alınmıştır. Parasal değerlere dayanan değişkenlerin GSYİH oranlanması ile hem değişkenin ülke ekonomisi için nispi büyüklüğü hakkında fikir sahibi olunacak hem de üçüncü bölümde yapılacak olan ekonometrik analizler için değişkenlerin reelleştirilmeleri sağlanmış olacaktır.

Tablo 1: Türkiye’de Dış Göç ve Makroekonomik Göstergeler

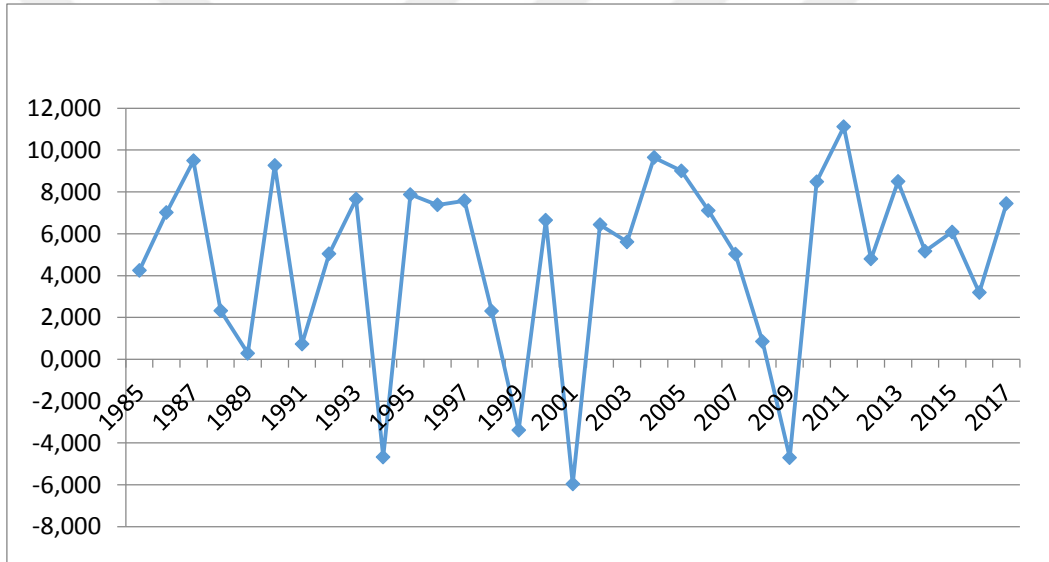
Yıl	NGO	GSYHBO	ENF	ISSOR	HUKHARP	CARIACIK	DISBORCP
1985	-0.016	4.241	44.962	11.210	7.515	-1.507	39.604
1986	-0.018	7.012	34.610	10.120	7.588	-1.935	44.595
1987	0.101	9.486	38.856	9.500	7.823	-0.925	48.119
1988	0.663	2.321	68.810	8.040	7.613	1.757	46.404
1989	0.464	0.290	63.273	8.260	9.343	0.875	39.667
1990	0.867	9.266	60.304	8.015	10.961	-1.742	33.357
1991	0.046	0.720	65.979	8.210	12.419	0.167	34.518
1992	0.036	5.036	70.076	8.509	12.925	-0.615	36.289
1993	0.035	7.651	66.094	8.962	12.894	-3.571	38.666
1994	0.425	-4.668	105.215	8.577	11.657	2.013	51.990
1995	-0.154	7.878	89.113	7.644	10.786	-1.379	44.371
1996	-0.101	7.380	80.412	6.629	11.571	-1.343	45.156
1997	0.049	7.578	85.669	6.841	12.259	-1.390	45.348
1998	0.110	2.308	84.641	6.888	10.621	0.725	35.543
1999	0.152	-3.389	64.867	7.687	12.693	-0.361	40.335
2000	0.146	6.640	54.915	6.495	11.986	-3.634	43.423
2001	0.129	-5.962	54.400	8.381	12.741	1.878	57.846
2002	0.086	6.430	44.964	10.358	12.934	-0.263	55.372
2003	0.093	5.608	21.602	10.542	12.702	-2.423	47.043
2004	0.004	9.644	8.598	10.838	12.440	-3.508	39.988
2005	0.005	9.010	8.179	10.636	12.305	-4.184	34.997
2006	0.009	7.110	9.597	8.718	13.014	-5.641	38.616
2007	0.017	5.030	8.756	8.868	13.500	-5.468	38.840
2008	0.010	0.845	10.444	9.710	13.705	-5.158	38.398
2009	0.013	-4.704	6.251	12.552	15.770	-1.762	43.774
2010	0.025	8.487	8.566	10.660	14.973	-5.780	39.309
2011	0.125	11.113	6.472	8.796	13.702	-8.937	37.026
2012	0.261	4.790	8.892	8.149	14.232	-5.488	39.063
2013	2.127	8.491	7.493	8.732	14.125	-6.695	41.440
2014	3.440	5.167	8.855	9.880	14.092	-4.668	43.856
2015	3.511	6.086	7.671	10.236	13.878	-3.739	47.047
2016	0.220	3.184	7.775	10.839	14.835	-3.837	47.864
2017	0.218	7.441	11.144	10.819	14.502	-5.560	54.133

2.2.1. Ekonomik Büyüme ve Dış Göç ilişkisi

1970’lerin sonunda Türkiye ekonomisinde yaşanan durgunluk ve yüksek enflasyon, 24 Ocak 1980 yılında bazı ekonomik kararların alınmasına sebebiyet vermiştir. 24 Ocak Kararları ile Türkiye ekonomisinde yapısal değişikliğe gidilmiştir. Bu çerçevede ithal ikameci sanayileşme stratejisi yerine serbest piyasa mekanizmasına alan açan, özelleştirmeler ile devlet müdahalelerini

azaltan ve ihracata dayalı dışa açık bir strateji izlenmeye başlanmıştır. 1980’lerde yaşanan bu ekonomik dönüşüm, ekonomik büyüme için uyarıcı etkilere yol açmış ve 1994 yılına kadar ekonominin büyümesi sağlanmıştır. 1989 yılında Kambiyo Mevzuatında yapılan değişiklikle birlikte Türkiye ekonomisi 1980’lerde başlattığı ekonomik liberalleşme faaliyetlerini finansal alana da taşıyarak sıcak para girişleri önündeki engelleri kaldırmıştır. Ancak hazırlıksız başlatılan bu finansal serbestleşme ülke ekonomisini sıcak para girişlerine bağımlı ve dolayısıyla daha kırılgan bir hale getirmiş ve ekonomik krizlerle karşılaşma sıklığını artırmıştır. 1994, 1999, 2001 ve 2009 yıllarında Türkiye ekonomisi krizler yaşayarak ekonomik olarak küçülmüştür. Aşağıdaki Grafik 4 Türkiye’nin 1985-2017 dönemi büyüme rakamlarını göstermektedir. Grafikten açıkça görüleceği üzere Türkiye ekonomisinin büyüme oranları oldukça dalgalı bir seyir izlerken, 1989 finansal serbestleşme sonrası Türkiye nerede ise her 7-8 senede bir kriz yaşayan bir ülke görüntüsü çizmektedir.

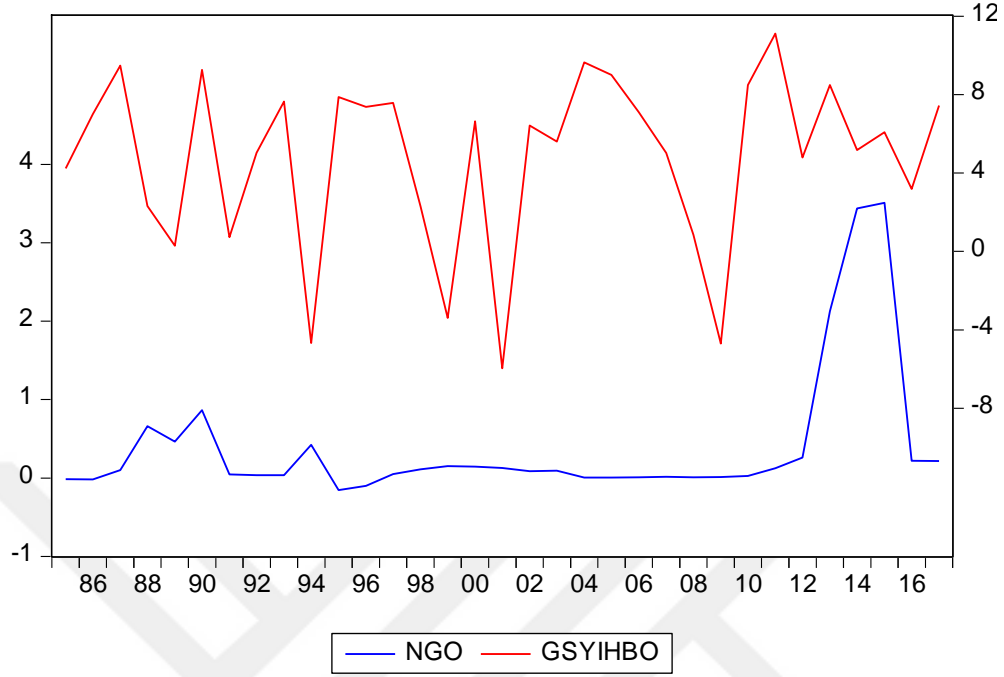
Grafik 4: Türkiye’nin Ekonomik Büyüme Oranları (1985-2017)

Daha önce ifade edildiği üzere dış göçler özellikle beyin göçü şeklinde ortaya çıkan göçler, yurtiçinde verimlilik artışlarına yol açarak ekonomik büyüme hızını uyarabilmektedir. Ekonomik büyümenin temel nedenlerinden birisi kıt kaynakların artışı iken diğeri teknolojik gelişmeye bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik verimlilikteki artışlardır. Dolayısıyla dış göçler bir yandan işgücü arzını artırarak ekonomik büyümeyi artırabilirken, beyin göçü şeklinde ortaya çıkan göçler ise verimlilik artışı ile büyümeyi hızlandırabilmektedir. Ayrıca göçmenler için yapılan kamu harcamalarının artması ve az da olsa göçmenlerin beraberinde getirdikleri servetlerini harcamaları, ekonomide harcama artışına bağlı olarak çarpan mekanizması aracılığıyla büyümeyi uyarabilmektedir.

Türkiye özelinde dış göç ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkileri görmek için Grafik 5 hazırlanmış ve aşağıda sunulmuştur.

Grafik 5: Türkiye Dış Göçler ve Ekonomik Büyüme (1985-2017)

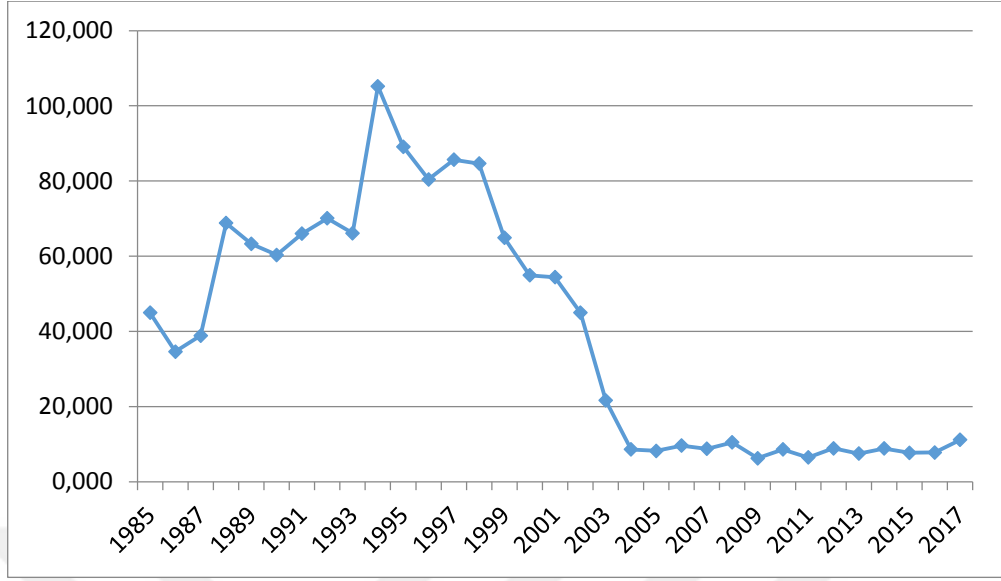

Grafikten de görüleceği üzere dış göç ile ekonomik büyüme arasında net bir ilişki den bahsetmek mümkün değildir. Ekonomik büyüme hızları oldukça dalgalı bir yapı sergilerken, dış göçler ise 1985-1991 arası artan, 1992-2012 arası yatay seyreden ve 2013-2015 arası oldukça şiddetli artan bir seyir izlemiştir. Dolayısıyla mevcut hali ile Türkiye'ye gelen dış göçler ve sığınmacılar ile ekonomik büyüme arasında kesin bir ilişki den bahsetmek zor görünmektedir. Bununla birlikte son yıllarda artan göçün etkilerinin bundan sonraki süreçte hem toplumsal hem de ekonomik olarak yaşanması daha olası görünmektedir.

2.2.2. Enflasyon ve Dış Göç İlişkisi

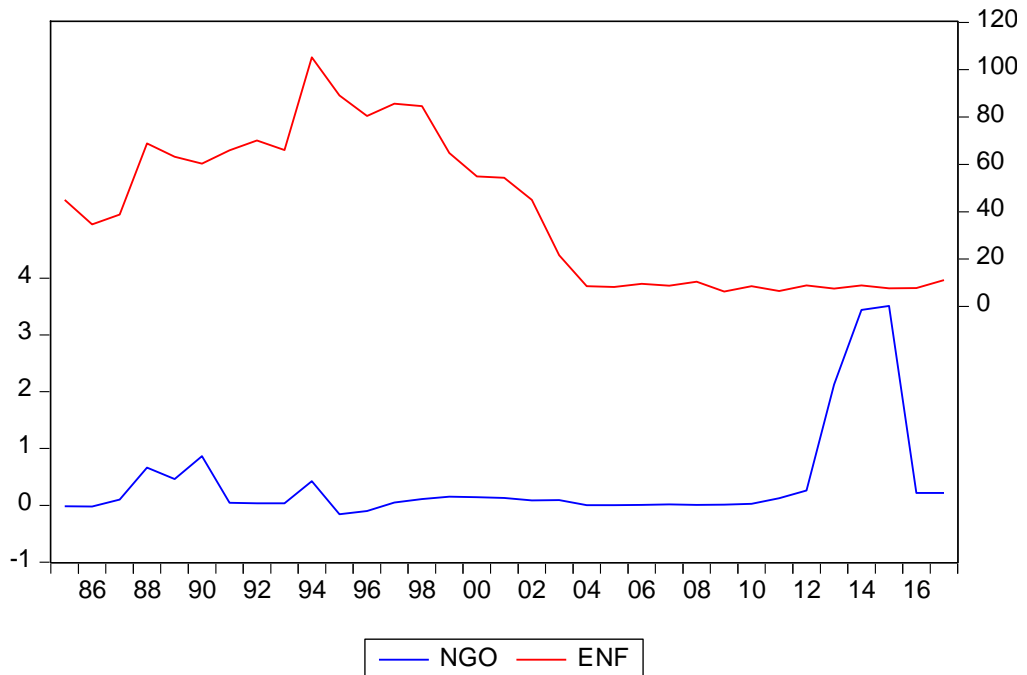
1970'li yıllarda yaşanan petrol krizlerinin etkisi yanında bütçe açıkları ve genişlemeci para politikası etkisiyle enflasyon oranları hızla yükselmeye başlamış ve 24 Ocak Kararları alınmak zorunda kalınmıştı. 24 Ocak Kararlarının alınması ile birlikte, enflasyon oranları düşürülmeye çalışılmışsa da çift haneli rakamlardan kurtulamamış, ancak 2001 Krizi sonrası uygulamaya konulan istikrar politikaları sonucunda 2004 yılında tek haneli rakamlara düşmüştür. Grafik 6 bahse konu dönemde Türkiye'de enflasyon oranlarının seyrini göstermektedir.

Grafik 6: Türkiye’de Enflasyon Oranları (1985-2017)

Göç nedeniyle kamu harcamalarında yaşanan artışlar, bir yandan bütçe açıklarına yol açarak enflasyona sebebiyet verebilirken, diğer taraftan göçle artan nüfus, ekonomide talep baskısı yaratarak enflasyon oranlarının yükselmesine neden olabilir. Bununla birlikte göçmenlerin kayıt dışı olarak düşük ücretlerle çalıştırılması ise maliyet azalışları sağlayarak enflasyonun düşmesine katkıda bulunabilir. Bu olası etkilerine rağmen Türkiye’de enflasyon ve dış göç arası ilişkileri yakalamak için oluşturulan Grafik 7 incelendiğinde bu iki değişken arasında kesin bir ilişkinin işaretlerini yakalamak mümkün görünmemektedir.

Grafik 7: Türkiye’de Dış Göç ve Enflasyon Oranları (1985-2017)

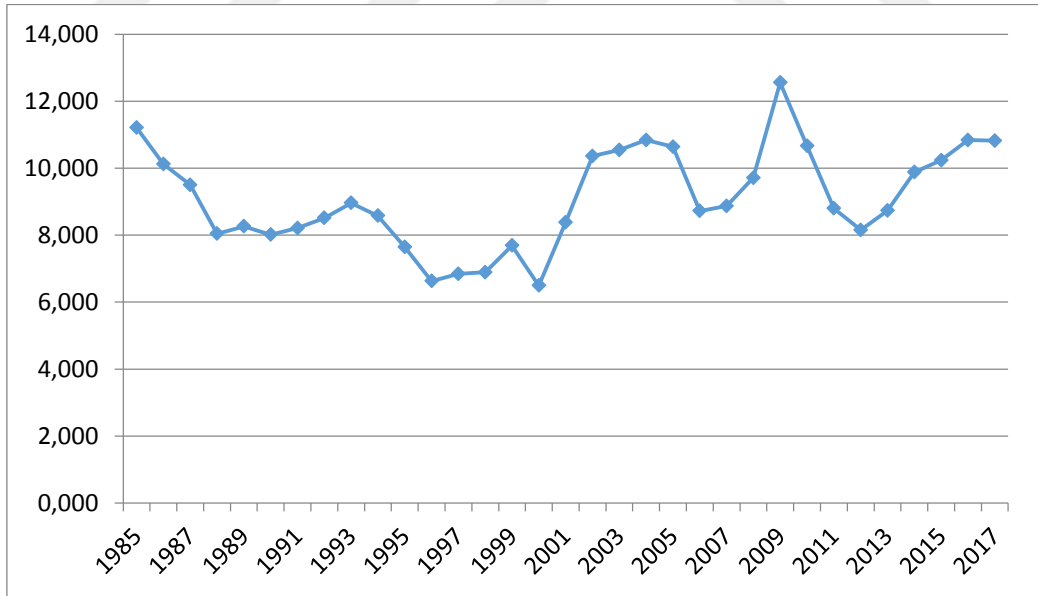
Türkiye’de yaşanan göç oranlarına bakıldığında 2011 yılında patlak veren Suriye krizi ile ülkemize olan göçün arttığını ancak enflasyon oranlarında bir değişiklik olmadığını söylemek yerinde olacaktır. Hatta 2015 yılından sonra düşen göç oranlarına rağmen enflasyon oranları büyük değişiklik ve kırılmalara uğramamıştır.

2.2.3. İşsizlik ve Dış Göç İlişkisi

Dış göç, ekonomide işsizlik oranı üzerinde olumlu ve olumsuz etkilere yol açabilir. Eğer dış göçle gelen kişiler daha düşük ücretle ve kayıt dışı olarak çalıştırılırsa, yerleşikler işlerini kaybederek işsizlik oranlarında artışlara yol açabilirler. Bununla birlikte dış göç beyin göçü şeklinde ise bu durumda verimlilik artışına bağlı ortaya çıkan ekonomik büyüme, yeni iş imkanlarına yol açarak işsizlik oranlarını düşürebilir. Dolayısıyla dış göçün işsizlik oranları üzerindeki etkisi, olumlu ve olumsuz etkilerinin net bakiyesine göre değişebilecektir.

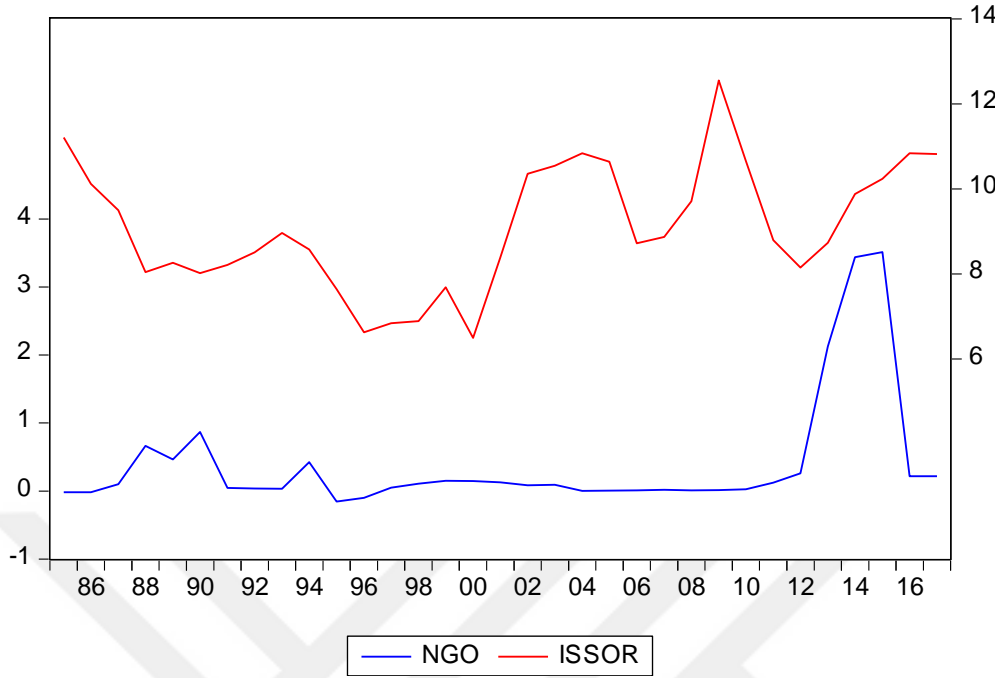
Türkiye ekonomisinin en kronik sorunlarından birisi işsizliktir. Dönem dönem işsizlik sorunu hafiflese bile özellikle ekonominin kriz yılları ve sonrasında işsizlik oranlarının yükseldiği görülmektedir. Bu durum 2001 ve 2009 krizinde olduğu gibi 2018-2019 dönemi için de geçerlidir.

Grafik 8: Türkiye’de İşsizlik Oranları (1985-2017)

Dış göçle işsizlik arası ilişkileri resmetmek için Grafik 8 hazırlanmıştır. Grafik 8’den açıkça görüleceği üzere son yıllar hariç dış göç ile işsizlik arasında anlamlı bir ilişkiyi ileri sürmek zordur. Bununla birlikte 2012 Suriye Savaşı sonrası sayıları 4 milyona ulaşan göçmen sayısı eşliğinde Türkiye’nin işsizlik oranında da ciddi artışlar görülmektedir.

Grafik 9: Türkiye’de Dış Göç ve İşsizlik Oranları (1985-2017)

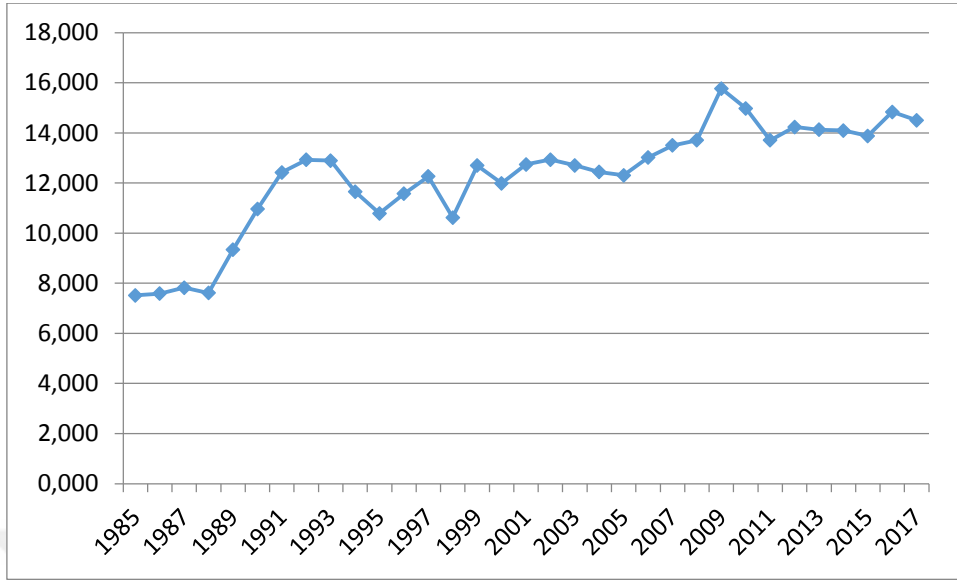
Dolayısıyla Türkiye’de işsizlik oranlarındaki değişimler, son dönem hariç iç ekonomik gelişmelerle yakından ilişkili iken, son yıllarda işsizlik oranlarında iç ekonomik gelişmelerin yanında kayıt dışı çalışan göçmenlerin etkisi de olduğu ileri sürülebilir. Dolayısıyla Türkiye’de göçmenlerin işsizlik oranları üzerindeki olumsuz etkilerinin takip eden yıllarda ortaya çıkması kuvvetle muhtemeldir.

2.2.4. Hükümet Harcamaları ve Dış Göç İlişkisi

Dış göçle gelen özellikle de sığınmacılar için başta barınma ve beslenme olmak üzere ihtiyaçlarının göçü alan ülkeler tarafından karşılanması, kamu harcamalarında önemli artışlara yol açarak bütçe açıklarının yaşanmasına sebebiyet verebilir. Öte yandan göç edenlerin üretim ve tüketim faaliyetlerinde bulunması nedeniyle devletin artan vergi gelirleri bu harcamalarının finansmanına imkan vererek, bütçe açıklarını kapayıcı etkilere de yol açabilir. Dolayısıyla dış göçlerin kamu harcaması artışı ve dolayısıyla bütçe açıklarına yol açmaması için sığınmacıların yurtiçi üretim faaliyetlerinde bulunmaları ve ekonomik faaliyetleri artırmaları gerekir. Bu olumlu etkinin elbette ki beyin göçü şeklinde gelen göçler için çok yüksek olması beklenir.

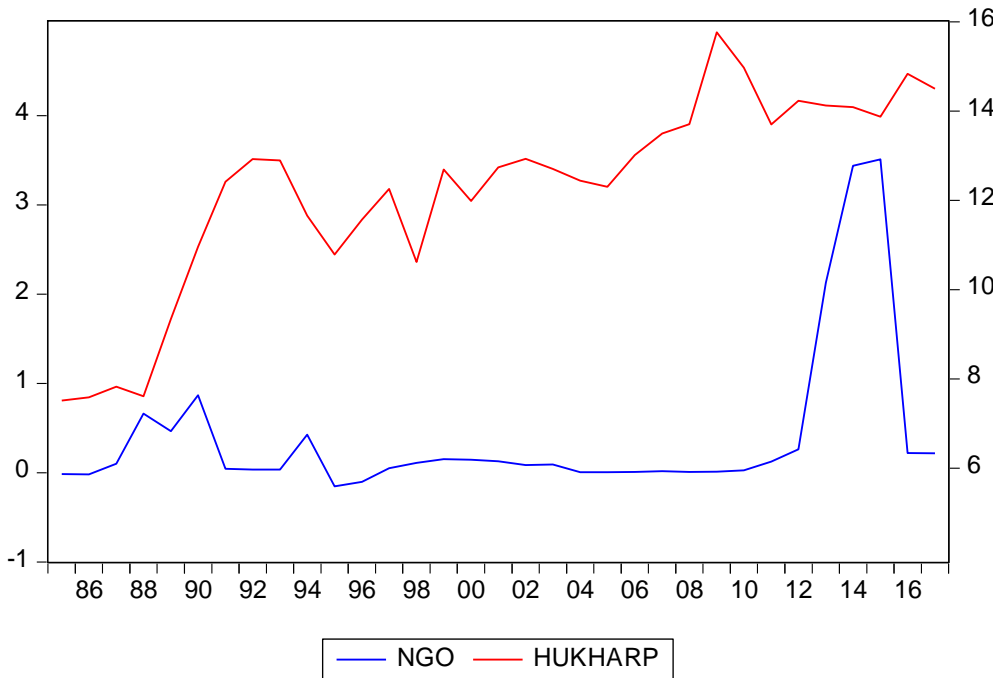
Türkiye’de kamu harcamalarını GSYİH içindeki payını gösteren HUKHARP değişkeninin yıllar içindeki seyri Grafik 10’da verilmiştir.

Grafik 10: Türkiye’de Kamu Harcamalarının Nispi Büyüklüğü (1985-2017)

Türkiye’de kamu harcamalarının büyüklüğü 1985 yılında %7.5 iken bu oran, bazı kırımlar hariç sürekli artış göstererek 2017 yılında %14.5’e ulaşmıştır. 24 Ocak 1980 Kararları ile devletin ekonomik hayata müdahaleleri azaltılarak %7.5’e kadar gerileyen kamu harcamalarının GSYİH içindeki payı 2017 yılında nerede ise %100 artarak %14.5’lara yükselmiştir. Bununla birlikte dış göç ve kamu harcamaları arası ilişkileri yakalamak için oluşturulan Grafik 11’de bu iki değişken arası anlamlı bir ilişkiden bahsetmek zordur.

Grafik 11: Türkiye’de Dış Göç ve Hükümet Harcamaları

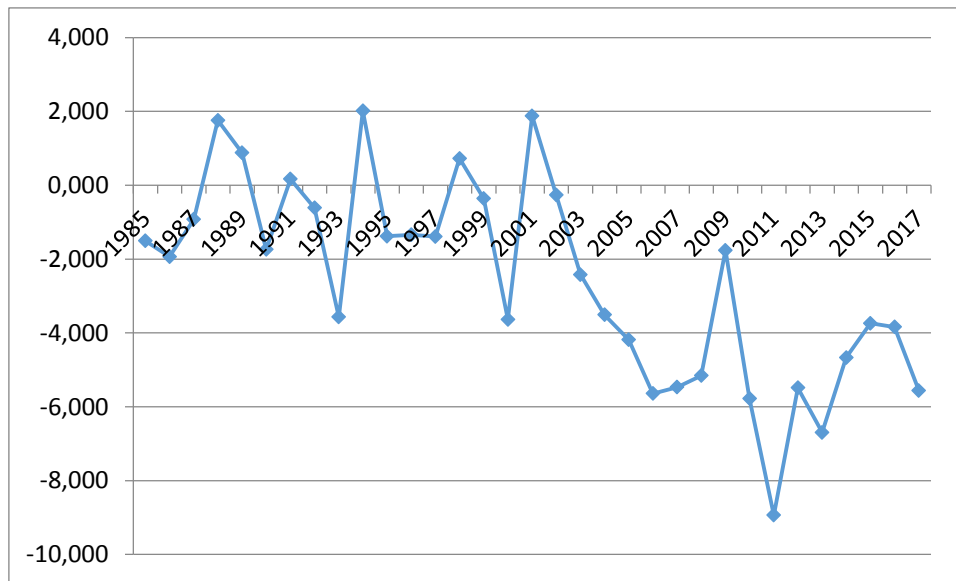
Kamu harcamaları bazı kırılma yılları hariç sürekli artış gösterirken, dış göç rakamları ise 1985-1995 yılları arası dalgalı, 1996-2012 yılları arası durağan ve 2012 sonrası ise önce çok şiddetli artan daha sonra ise azalan bir seyir izlemektedir. Dolayısı ile bu iki değişken arası olumlu yada olumsuz bir etkileşimden bahsedemeyiz.

2.2.5. Cari Açık ve Dış Göç İlişkisi

Dış göçlerin önemli bir diğer makroekonomik değişken olan cari açık üzerindeki etkileri kesin değildir. Dış göçler bir yandan artan nüfusa bağlı olarak ithalat artışına yol açarak cari açığı artırabilirken, diğer taraftan ucuz işgücü olarak göçmenlerin kullanılmasının ve/veya beyin göçü şeklindeki sığınmacılardan kaynaklanan verimlilik artışlarının sağladığı maliyet düşüşleri, yurtiçi firmaların rekabet gücünü yükselterek ihracat artışına yol açabilir. İhracatın artması ise ülkenin cari açık sorununun azalmasına yol açabilir. Ayrıca göçmenlerin beraberinde getirdiği döviz ve altın gibi değerleri madenlerin bozdurulması dış açıkları kapayıcı etki yapabilirken, göç ettikleri ülkede elde ettikleri kazançları döviz olarak kendi ülkelerindeki yakınlarına veya kendi hesaplarına göndermeleri ise cari açığın büyümesine yol açabilir.

Türkiye ekonomik anlamda birçok önemli yapısal sorunları bulunan bir ülkedir. Bu yapısal sorunların başında Türkiye ekonomisinin ithalata bağımlılığı nedeniyle yaşadığı cari açık sorunudur. Bir ülkenin dış açık vermesinde ithalata olan bağımlılığı gibi yapısal nedenlerin yanında konjonktürel hareketler, geçici nedenler ve döviz spekülasyonu gibi nedenler de yer almaktadır. Türkiye'nin dış açıklar yaşamasında sayılan tüm faktörlerin etkisi söz konusudur. Grafik 12, 1985 sonrası Türkiye'nin cari açık sorununu göstermektedir.

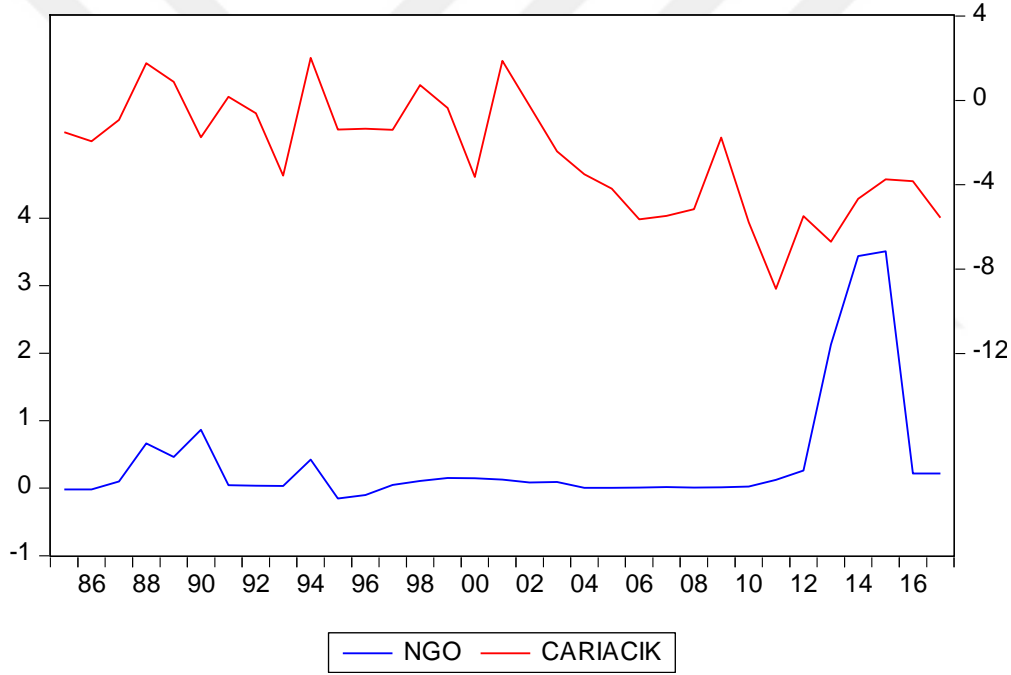
Grafik 12: Türkiye'de Cari Açık Sorunun Nispi Büyüklüğü (1985-2017)

Grafikten açıkça görüleceği üzere Türkiye'nin cari açık sorunu ele alınan dönemde istisnai yıllar hariç hep olagelmiş ve özellikle 2003 sonrası dönemde ise çok ciddi boyutlara ulaşmıştır. Öyle ki 1985 yılında %1.5 olan cari açığın 2011 yılında %8.9 gibi tarihi bir seviyeye çıktığı görülmektedir. Türkiye'nin cari açık sorunu 2003 yılından sonra oldukça yüksek seyretmesine rağmen sıcak para girişleri ile bu açık finanse edilebilmiştir. Bununla birlikte 2011 yılındaki rekor artıştan sonra bir takım tedbirler ile cari açık sorunu azaltılmaya çalışılmıştır. Ancak bu sorun 2017 yılında %5.6 gibi hala oldukça yüksek bir noktadadır.

Dış göçlerin ve sığınmacıların cari açık üzerindeki etkilerinin olup olmadığı görmek amacıyla çizilen Grafik 13 incelendiğinde cari açık değişkeninin daha önceki diğer makroekonomik değişkenlerde olduğu gibi dış göçlerden ziyade iç ve dış ekonomik gelişmelerden etkilendiği anlaşılmaktadır.

Grafik 13: Türkiye'de Dış Göç ve Cari Açık Sorunu

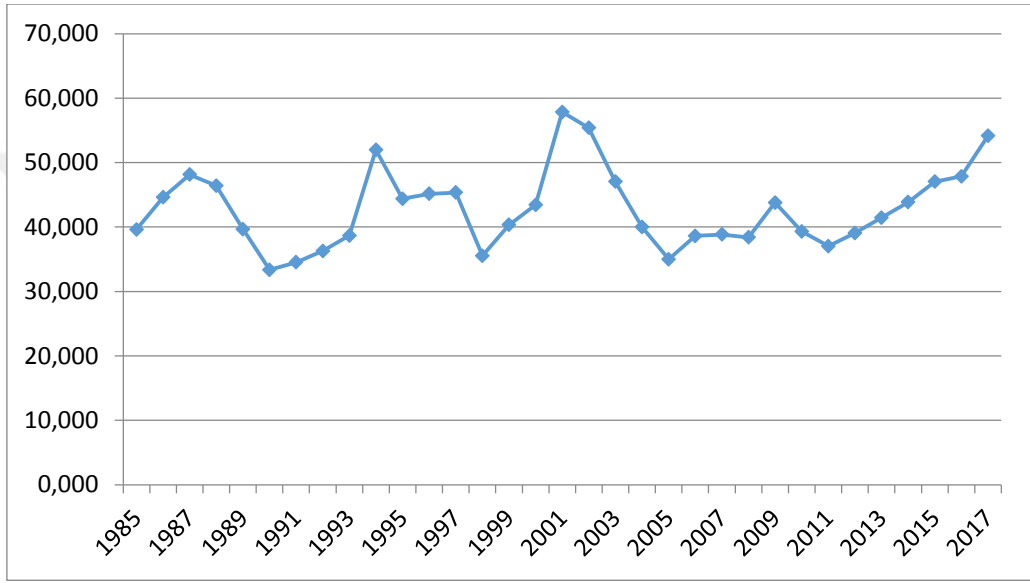
Dolayısıyla Türkiye'nin cari açık sorununun dış göçlerden etkilenmediğini veya etkilense bile bunun oldukça sınırlı kaldığını ileri sürebiliriz.

2.2.6. Dış Borçlar ve Dış Göç İlişkisi

Tasarruf açığı ile cari açığı bulunan ülkelerde ortaya çıkan bir diğer önemli sorun artan dış borçlardır. Bu noktada tasarruf açığının yabancı sermayenin ülke içerisine çekilerek ya da dış borçlanma yolu ile kapatılabilir. Ayrıca dış göçlerle ülkeye gelen sığınmacıların ihtiyaçlarının kamu harcaması artışıyla karşılanması, yeterli vergi gelirleri toplayamayan ülkelerde devlet borçlarının da artmasına yol açabilmektedir. Dolayısıyla dış göçler, göç alan ülkelerin iç ve dış borçlarında artışlara yol açabilirler.

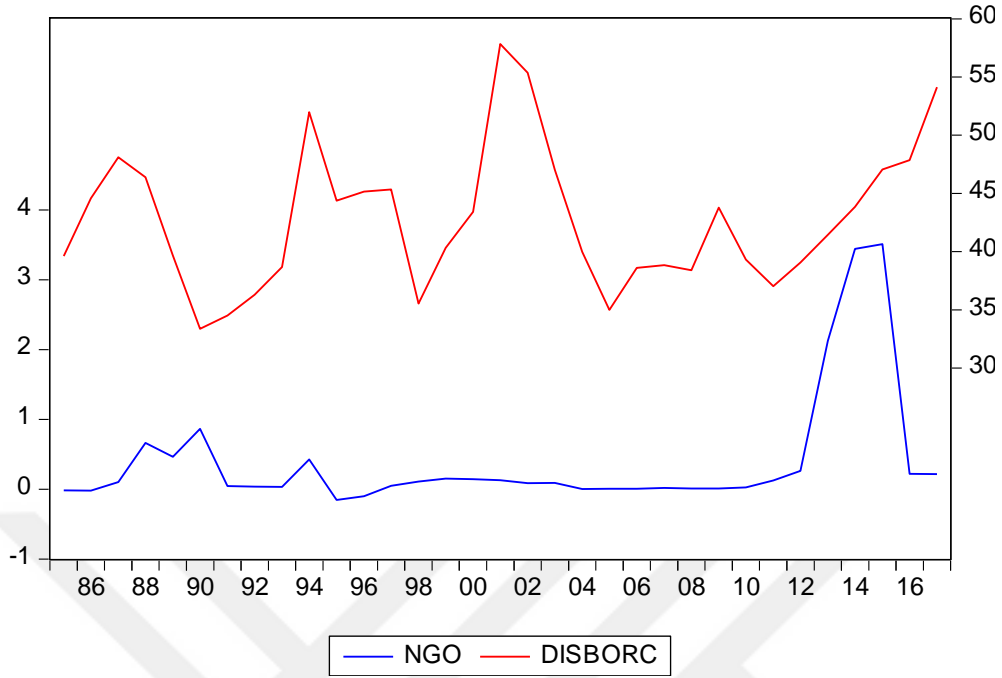
Türkiye ekonomisi uzun zamandır hem tasarruf açığı, hem bütçe açığı hem de cari açık veren bir ülke görünümündedir. Literatürde üçüz açık olarak ifade edilen bu durum, ülke ekonomisinin kırılgan olmasının en önemli nedenleri arasındadır. Yaşanan üçüz açık ise yabancı sermaye girişlerine olan ihtiyacı ve dış borç ihtiyacını giderek artırmaktadır. Grafik 14 Türkiye ekonomisinin dış borç sorununu göstermektedir. 1985’de dış borçların GSYİH’ya oranı sadece %39 iken bu oran cari açık, üçüz açıklar nedeniyle giderek artarak 2017 yılında %54’e çıkmıştır. Grafik 14’de dış borçları özellikle kriz yıllarında giderek arttığı da dikkatleri çekmektedir.

Grafik 14: Türkiye’de Dış Borç Sorunun Nispi Büyüklüğü (1985-2017)

Dış borçlara neden olan birçok faktör bulunmakla beraber dış göçler bunun bir nedeni olabilir mi düşüncesi ile çizilen Grafik 15 aşağıda sunulmuştur.

Grafik 15: Türkiye’de Dış Göç ve Dış Borç Sorunu

Grafik 15’e göre 2011 yılına gelene kadar göç oranlarının seyrettiği az dalgali duruma karşın dış borçtaki dalgalanmaları, yükselişleri ya da azalışları göçe bağlamak doğru olmayacaktır. Ancak 2011 yılından itibaren göç oranlarındaki hızlı artış ile beraber dış borçların da arttığını söyleyebiliriz. Ancak 2015 yılına gelindiğinde göç oranlarında düşüşler yaşanmasına rağmen dış borçlardaki artışın göç kaynaklı değil de ülkemizin içinde bulunduğu konjonktürel dönemden kaynaklı artış olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'DE DIŞ GÖÇ VE MAKROEKONOMİK PERFORMANS: EŞBÜTÜNLEŞME VE NEDENSELLİK ANALİZLERİ

3.1. Göç ve Makroekonomik Performans Üzerine Literatür Taraması

Çalışmanın birinci bölümde göç kavramına, göçün sebeplerine ve niteliklerine, bu bağlamda göç türlerine ve ekonomik etkilerine yer verilmişti. Göç ve göç olgusuna kavramsal açılardan bakıldıktan sonra, uluslararası göçün meydana geliş sebepleri ile bu sebepler sonucunda oluşan göçün gidilen ülkeler açısından makroekonomik ne gibi bir etkilerinin olduğu ele alan çalışmaların yakından irdelenmesine ihtiyaç vardır. Bu bağlamda amacı başka bir yere iş bulmak, hayatları yaşanır kılmak, eğitim ve sağlık gibi beşeri hizmetlerden daha çok yararlanabilmek ya da bir önceki bölümde bahsettiğimiz üzere sadece kimliği, cinsel yönelimi ya da dil, din, ırk gibi baskılardan kaçmak ve ulusal sınırları aşmak olan göçün ekonomik etkilerini incelemek yerinde olacaktır.

Örneğin Whyte (1970), göçmen emeğinin Avrupa'daki pozisyonunu kısa bir şekilde analiz etmeye çalışmıştır. Bu analiz sonucunda şu sonuçlara varmıştır: ilk olarak Avrupalı insanların bir kısmının kalıcı olarak göçüne değil de geçici olarak işçi göçüne tanıklık ediyor. Böylece kalıcı göçmen emeğinin gelişim gösterdiğini vurguluyor. İkinci olarak Avrupalı göçmen emeği göç dalgalarının seviyesini üzerinde etkili olduğunu söylüyor. Üçüncü olarak göçmen emeğinin ulusal ekonomiye ve büyüme oranlarına olumlu etkisi olduğunu saptamıştır. Göçmen emeği ve ulusal ekonomi arasındaki ilişki her ne kadar karışık olsa da artan emek arzı, yeniden yatırımda bir artış ve daha düşük ücretlere daha fazla işçi hareketliliği gibi durumları da içerdiğini belirtmektedir. Ayrıca yerel işsizlik ve göçmen emeği arasındaki ilişkinin direkt olmadığını söyleyen Whyte (1970), resesyon zamanlarda yabancı işçi sayısını sınırlandırmanın yerel işsizlik rakamlarında bir düşüşe sebep olmayacağını da belirtiyor.

1960-1998 Batı Avrupa yıllık verilerini kullanan Jennissen (2002), net uluslararası göç üzerine ekonomik değişkenlerin etkisini araştırmaya çalışmıştır. Net göç oranlarını bağımlı değişken olarak kullandığı analizinde ekonomik belirleyiciler olarak kişi başı milli gelir, işsizlik ve nüfusun ortalama eğitim seviyesi kullanmıştır. Jennissen (2002) analizine politika ve diğer müdahale gibi hususları da dahil etmiştir. Analiz sonuçlarına göre uluslararası göç üzerine kişi başı milli gelir olumlu etki yaparken, işsizliğin negatif etkisi olmuştur. Finlandiya ve İrlanda

Cumhuriyeti açısından analiz sonuçları ise göç veren ve göç alan ülkeler arasındaki kişi başına düşen milli gelir farklılıkları, göç veren ülkeler için uluslararası net göç üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bunun yanı sıra Avrupa'ya olan göç, diğer Avrupa ülkelerine de etki yapabilir. Mesela İsviçre'deki işsizlik, İtalya'ya olan net uluslararası göç üzerine pozitif etkisi olacağını saptamışlardır.

Eker (2008) ise göç kuramlarına dayanarak işgücü açığı olan bir hedef ülkenin göç alarak bu açığı kapatacağını ve işçi ücretlerindeki azalış sayesinde enflasyonist baskının azalacağını buna karşın işsizliğin fazla olduğu kaynak ülkenin dış göç vermesi sonucunda işsizliğin azalacağını ve ekonomik büyümenin bu bağlamda artacağını söylerken tüm bunların günümüz göçlerinde pek de parlak sonuçlar vermeyeceğini vurgulamaktadır. Tüm bu kavramların ancak ve ancak homojen işgücünün ve kusursuz işgücü rekabetin olduğu varsayılarak yapıldığını ancak bu koşulların günümüzde ise olmadığını da dile getirmiştir. Eker (2008) çalışmasında göçün, işverenler, nitelikli ve niteliksiz işçiler, tüketiciler ve sermaye sahipleri arasında paylaşılan bir maliyetlerin olmasının yanı sıra göç sonucunu belirleyen faktörlerin hedef ülke veya kaynak ülkelerdeki işgücü piyasalarının koşullarına, ülkelerin demografik yapılarına, ekonomik gelişmişliklerine ve yine kaynak ve hedef ülkelerin kalkınma stratejilerine bağlı olduğunu da ifade etmiştir.

Orefice (2010) yaptığı çalışmada göçmenlerin gittikleri ülke üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bu bağlamda kişilerin yaşam standartları ve kişi başına düşen GSYH değişiminin etkileri ile ilişkili bir ampirik çalışma yapmıştır. Çalışmanın bulgularına göre bu göç akışları ile kişi başına düşen GSYİH arasında güçlü bir pozitif ilişki olduğu sonucuna varmıştır. Ancak bu güçlü ilişkinin nedensellik yönünü saptayamamıştır. Ayrıca GSYİH'daki değişimlerde beşeri sermayenin etkisinin ölçülmesinde nitelikli göçmenlerin etkisi olduğunu dile getirmiştir. Göçün ev sahibi ülke geliri üzerindeki etkisi, göçmenlerin beşeri yeteneklerine bağlı olduğunu dile getirmiştir.

Göçün ekonomik etkilerini ölçmek için İspanya ve İngiltere örnekleri kullanılarak Kangasniemi, Mas, Robinson ve Serrano (2012), verimlilik analizi yaptıkları bir çalışma ortaya çıkarmışlardır. Son 20 yılı aşkın süredir giderek daha hareketli ve daha kazançlı olan işçi gücü ve gidilen ev sahibi ülkelerde oluşturdukları etkileri analiz edilmiştir. Dolayısıyla çalışmada göçmenlerin ev sahibi ülkelerdeki gidişleri sonucunda ekonomilerine olan etkilerini incelemişlerdir. Bunun için iki farklı Avrupa ülkesini analiz etmişlerdir. Bunlardan biri İspanya diğeri ise İngiltere'dir. Bu bağlamda İngiltere daha geleneksel bir göç alan ülke konumunda iken, İspanya bu alanda daha yeni göç alan ülke statüsü kazanmıştır. Araştırmaları sonucunda İspanya'daki ekonomik büyüme üzerine göçün negatif etkisinin olduğu bunun yanı sıra İngiltere'de ise bu negatif etkinin daha ihmal edilebilir olduğu sonucuna varmışlardır. Bu farklılığın sebebi İngiltere'ye olan işçi göçünün daha nitelikli kişilerden oluşuyor olmasıdır. İngiltere'de inşaat ve hizmet sektöründe işçi göçünün etkisi daha nötr etkiye sahipken İspanya'da benzer sektörlerde negatif, tarım sektöründe ise daha güçlü işçi üretkenliğinin var olduğu sonucuna varmışlardır.

Koçak ve Terzi (2012) yaptıkları çalışmalarında göç olgusundan bahsederek, göçün nedenleri ve sonuçlarından bahsetmişlerdir. Göçün sonuçları olarak Koçak ve Terzi (2012)'nin sosyoekonomik açıdan ileri sundukları diğer çalışmacılar gibi paralellik göstermektedir. Onlara göre göçün, nüfusun dağılışındaki düzensizlik yatırımların da dengesiz dağılmasına, hızlı nüfus artışı eğitim, sağlık ve altyapı yetersizliğine, istihdam ve işgücü gibi alanlara etki ettiğini belirtmişlerdir.

Ulukan (2013) ise çalışmasında göçün küreselleşmesi neticesinde ülkelerin sosyal, siyasal ve ekonomik sonuçları sebebiyle farklı etkiler yarattığını belirtmiştir. Hem göç veren hem de göç alan ülkeler açısından göçmen emeğinin kullanılmasına yönelik ülkelerin göçmen emeği üzerine rejimler ve politikalar yaptıklarını dile getirmiştir. Neo-liberal politikaların göçmen emeğinin ülke üzerine etkisini pozitif hale getirebilmek adına karar verici birimlerin büyük çaba sarfettiğini dile getirmiştir. Göç politikalarının tarihsel sürecine değinerek göçmen emeğinin kapitalist gelişme süreçlerinde ülkeler için önemini vurgulamıştır. Uygun koşullarda uygulanan göçmen emeği politikalarının ülkelerin gelişmişliklerini olumlu yönde etkileyeceğini söylemiştir.

Borodak ve Tichit (2013), Moldova örneğini ele alarak, oradan gerçekleşen düzenli ve düzensiz göçler neticesinde göçmenlerin yurt dışında kalma süreleri ile ilgili amprik bir çalışma yapmışlardır. Çalışmalarının neticesinde göç etme sürelerinin ve yurt dışında kalma sürelerinin bireysel özelliklere göre belirlendiğini dile getirmişlerdir. Çalışmalarını yaparken bölgesel kalkınma verilerini data olarak almışlardır.

Foldvari, Leeuwen ve Zanden (2013), göçün makroekonomik göstergeler üzerine incelemesini yaparken bu alanda yapılmış olan çalışmaların az miktarda olduğunu dile getirmişlerdir. Göçün altın çağı olarak nitelendirdikleri Hollanda'da 1500-1800 yılları arasındaki göç ve ekonomik büyüme verilerini incelemişler ve tüm periyot boyunca göçün faktör birikimi üzerine güçlü pozitif etkisi olduğunu saptamışlardır. Ayrıca kişi başına düşen gelir üzerinde de direkt pozitif etki yaptığını da analizleri sonucunda varmışlardır. Göçün faktör birikimi üzerindeki bu pozitif etkisi, Hollanda'daki ticari kapitalizmin gelişmesinde önemli bir başarısı olduğunu dile getirmişlerdir.

Aktaş (2014) ise göç olgusunu, göç ve kalkınma ilişkisi temelinde incelemiştir. Çalışmasında dönem dönem göç olgusunun olumsuz etkilerinden bahsederken dönem dönem bu durumun pozitif etkileri olduğunu söylemiştir. Bu durumu göç alan hedef ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre inceleme şeklinde yapmıştır. Aktaş (2014)'a göre göç alan ve veren ülkelerin ekonomik, sosyal ve politik koşullarının, ülkelerin ekonomik durumlarını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebileceğini belirtmektedir. Bu bağlamda göç alan hedef ülke kalkınmaya açık bir ülke ise göçmenlerin ekonomik kalkınmaya pozitif katkısının olacağını bunun haricinde göç alan hedef

ülke ekonomik kalkınma açısından daha geride ise göç olgusunun kalkınmayı negatif yönde etkileyeceği şeklinde açıklamaya gitmiştir.

Diğer taraftan Akıncı, Nergiz ve Gedik (2015), göç olgusunu birçok yönden ele alarak göçmenler ve ülkemiz açısından etkileri üzerinde durmuşlardır. Araştırmaları neticesinde göç olgusunun sosyal, psikolojik, siyasal ve iktisadi disiplinlere bağlı olarak şekillendiği sonucuna varmışlardır. Akıncı, Nergiz ve Gedik (2015), göç olgusunun daha çok sosyal uyuma yönelik etkileri üzerinde durmuş olup uyumlaştırıcı politikaların uygulamaya konulması yönünde çalışmalarını sonlandırmışlardır.

2011 Mart ayında Suriye'den Ortadoğu ülkelerine yoğun bir göç olmuştur. O tarihten bu zamana kadar Türkiye başta olmak üzere Lübnan, Ürdün, Irak, Fas, Suudi Arabistan, Mısır ve Tunus en çok göç alan ülkelerdir. Kabaklarlı (2016), çalışmasında 1991-2014 yıllarına ait verileri kullanarak bu faktörleri analiz etmeye çalışmıştır. Kabaklarlı (2016), yaptığı ekonometrik analiz sonucunda kısa dönemde mülteciler ile işgücü piyasası arasındaki dengesizliklerin giderilemediği sonucuna varmıştır. Uzun dönemde ise mülteciler ile araştırmaya mevzu bahis olan ülkelerdeki değişkenler arasında negatif yönlü bir ilişki saptamıştır. Ayrıca modeline 2011 yılı Suriye iç savaşı değişkenlerini de dahil etmesi mülteci akımının bu sebeple arttığı sonucuna varmıştır.

Türkiye'deki dış göç olgusuna sosyoekonomik açıdan bakan Güder (2016), çalışmasında göçü istihdam, üretim ve fiyat istikrarı gibi açılardan incelemiştir. Göç kavramını geçinebilmek adına bir hareketlilik olarak değerlendiren Güder (2016), göç eden kişilerin bir istihdam etkisi ortaya çıkardıklarını savunmuştur. Bu kişilerin vasıfsız işlerle ilgilenmesinin yanı sıra nitelikli olan kesiminin uygun koşulların ve ortamların sağlanarak ihracatta kullanılması yönünde ülke ekonomisini olumlu yönde etkileyeceğini savunmuştur. Bunun yanı sıra emek arzının artmasıyla birlikte reel ücretlerin düşme eğilimine geçmesi neticesinde, göçmenlerin kaçak olarak çalıştırılmaya başlanması bu görüşü destekler nitelikte olduğunu da belirtmiştir. Ancak göçmenlerin bir istihdam alanı yaratması üretimi teşvik eder nitelikte olmasının yanı sıra çocuk işçiliği de beraberinde getirdiğini belirten Güder (2016), göç alan bölgelerdeki talep artışını göz ardı etmemiştir. Bu bölgelerde ki mal ve hizmet fiyatlarındaki artışın yine bölgesel bazda enflasyonist baskının arttığını hatta Türkiye ortalaması üzerinde seyrettiğini dile getirmiştir.

Kaypak ve Bimay (2016) ise Suriye iç savaşından sonra göç alan ülke konumundaki Türkiye için Batman ilini ele alarak çalışma yapmışlardır. Çalışmalarında göç edenler sebebiyle hem göçmenlerin hem de göç ettikleri iller bazında illerin bu göç sonucu sosyoekonomik ve kültürel etkilerini incelemişlerdir. Kaypak ve Bimay (2016), Suriye savaşının başladığı ilk yıllarda meydana gelen göçün ekonomiyi olumlu yönde etkilediğini, göçle beraber hızlı nüfus artışının meydana gelmesi neticesinde imalat sektöründe bir canlanmanın olduğunu ayrıca mal ve hizmet sektöründe de bir artışın olduğunu dile getirmişlerdir.

Orta gelire sahip ülke vatandaşlarının bu mal ve fiyat artışlarını karşılamakta zorlandıkları sonucuna varan Kaypak ve Bimay (2016), ayrıca şunu da belirtmişlerdir: Enflasyonist artış harici göçmenlerin ucuz işgücü piyasasında kaçak olarak çalışmaları işverenler için her ne kadar düşük maliyet oluşturmuş olsa da yerel halkın işsiz kalmasına sebep olmuştur. Göçmenler ile yerel halk arasında uyumlaştırıcı politikalar oluşturmanın önemine vurgu yapmışlar ve kayıt dışılığı en aza indirmek üzere politikaların oluşturulması gerekliliğini vurgulamışlardır.

Sirkeci (2017) ise çalışmasında Türkiye'nin milyonlarca Suriyeli ve diğer mültecilere ev sahipliği yaptığını belirtiyor. Bu bağlamda çalışmasında Türkiye'deki yüksek enflasyon, yüksek işsizlik oranları ve yavaş büyümeyi göz önüne alarak oluşan kalkınma açığına rağmen Suriye'deki iç savaş neticesinde göç alan bir ülke konumunda olduğunu belirtmiştir. Kalkınma açığının aynı zamanda katılım ve kitle açıkları ile birlikte hareket ettiğini dile getirerek Suriye'de yaşanan bu açıklıkların insanların göçe yönelmesine sebebiyet verdiğini dile getirmiştir. Sirkeci (2017)'ye göre kitle açıkları yüksek doğurganlık hızı, nüfusun büyümesi ve sınırlı sayıdaki iş imkanı sebebiyle Türkiye'yi Ortadoğu için göç edilecek ülke konumuna getirmiştir. Türkiye'ye yönelik bu akımın bastırılması için kalkınma açığının, kitle açığının ve katılım açığının göç alan ülkelere kapatılması gerektiğine vurgu yapmıştır.

Özyakışır (2017) ise uluslararası göçü, küreselleşme ve teknolojik gelişmenin bir sonucu olarak görmüş ve dış göç oluşumunu bu temellerle ilişkilendirmiştir. Bu bağlamda gerçekleşen uluslararası göçün hedef ülkelerde ciddi ekonomik kazançlar sağladığını belirtmiştir. Dış göçün bu temelde oluştuğunu varsayan Özyakışır (2017), göçmenlerin kazançlarını kendi ülkelerine transfer etmelerin kaynak ülkenin GSYİH için önemli bir etken olduğunu vurgulamıştır. Böylelikle kaynak ülkede yoksulluğun azalması, tasarruf ve tüketim harcamalarının artması ve transferlerin bir yatırım aracına dönüşmesi gibi makroekonomik açıdan pozitif sonuçlar meydana getirdiğini belirtmiştir.

Göv ve Dürrü (2017), yaptıkları ampirik çalışmalarında 7 OECD ülkesinin 2000-2016 yılları verilerini kullanarak ekonomik büyüme ve göç ilişkisini incelemişlerdir. Çalışmalarında göç değişkeni olarak yabancı ülke doğumluların hedef ülkedeki işsizlik oranlarının yüzdesi, ekonomik değişken olarak da kişi başı yurt içi hasıladaki yıllık büyüme oranlarını veri olarak almışlardır. Çalışma sonucunda nitelikli emek göçünün ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkilerinin olacağını dile getirmiştir. Ayrıca göç alan ülke için seçmen profilinin kendi dinamiklerine uygun, katma değeri olacak bir hale sahip olmasının dengeli ekonomik büyümeyi de beraberinde getireceğini saptamıştır. Tabii tüm bunların doğru göçmen politikaları ile desteklenmesi gerektiğini de dile getirmiştir.

Darboe (2017) ise göç ve kalkınma arasındaki ilişkiyi Gambiya ülkesi özelinde değerlendirmiş ve bu bağlamda belirli sonuçlara ulaşmış politikaları önerileri sunmuştur. Bulduğu sonuca göre Gambiya'da göçün kalkınma üzerine olumsuz etkisi olduğunu saptamasına karşın göç

veren ülkeler açısından gönderen ülkenin kalkınmasını olumlu yönde etkileyeceği ve göçmen işçiler tarafından gönderilen işçi dövizlerinin iş ve yatırım araçlarına dönüştürülebileceğini belirtmiştir.

Çakılcı (2017) çalışmasında II. Dünya Savaşı sonrasında 2010 arası dönemini kapsayan çalışmada göçmenlerin istihdam piyasasındaki görünümünü incelemiştir. Dış göçlerin oluşum sebeplerini ülkelerin gelişmişlik derecelerine bağlamış ve az gelişmiş ülkelerin aldıkları göç sayısından çok daha fazla göç verdiğini ve gelişmiş ülkelerin ise verdiklerinden çok daha fazla sayıda göç aldıklarını belirtmiştir. Türkiye'ye yönelik göçün ise 2000'li yıllardan itibaren artış gösterdiğini dile getirmiştir. Çalışmasında göçmenlerin daha çok sanayi ve hizmet sektöründe istihdam edildiğini açıklayarak tarım sektöründe de az da olsa görüldüğünü belirtmiştir. Yabancı işçiler için çalışma izni alım sürecinin oldukça uzun ve meşakkatli olmasından dolayı göçmenlerin kayıt dışı çalıştırılması iş kanunu kapsamında kazandıkları haklardan mahrum kalmalarına yol açarken ve nispeten daha düşük ücretlere çalışmaları onları işveren için oldukça cazip hale getirmiştir. Bu durum kendi ülke vatandaşı yerine göçmenlerin tercih edilmesi sonucunu doğurduğunu ayrıca dile getirmiştir.

Altunç, Uçan ve Akyıldız (2017) ise yaptıkları çalışmadan dış göçlerin Türkiye ekonomisi üzerine etkilerini belirlemek için bir ekonometrik analiz yapmışlardır. Bu analiz için 1985-2015 yılları arası verileri kullanmışlardır. Analizlerine göre 1985 yılı itibarıyla Türkiye'ye olan göçler süreklilik arz etmiştir. Kimi göçmenlere göre Türkiye bir kaynak ülke konumunda iken kimine göre bir transit ülkesi haline gelmiştir. Türkiye'ye olan bu göç hem siyasi hem sosyolojik hem de ekonomik anlamda etkilere sahip olmuştur. Bu durum emek piyasasında ücretlerin nispeten azalmasına ve bazı bölgelerde ise işsizliğin oluşmasına sebep olmuştur. Zorunlu göçmenlerin üretime katılmadan üretimden pay almaları enflasyonist baskıyı artırdığı düşünülse de yapılan analiz sonucunda dış göçün enflasyonun bir nedeni olmadığı saptanmıştır. Yaptıkları Granger Nedensellik analizi sonucunda dış göç ile GSYİH arasında bir nedensellik bağı olmasına rağmen İşsizlik ve enflasyon arasında böyle bir nedensellik saptanmamıştır.

Gelir ve göç politikalarının uluslararası göç üzerine etkilerini inceleyen Ortega ve Peri (2018) çalışmalarında 15 OECD ülkesinin 1980-2016 yılları arası verilerini ele alarak yapmışlardır. Çalışmalarında göç alan ülkelerin kişi başına düşen milli geliri yüksekse daha çok göç alan bir ülke konumunda olduğunu araştırmaları sonucunda dile getirmişlerdir.

Arslan (2018), çalışmasında göç ve işsizlik arasındaki ilişkiyi 2014 -2016 yılları arasındaki verileri kullanarak açıklamaya çalışmıştır. Bu bağlamda ülkemizde halihazırda bulunan genel işsizlik ile genç işsizliği değişkenleri olarak kabul ederek alınan ve verilen göç verilerini kullanarak ilişkilendirmeye çalışmıştır. Çalışmasının sonucunda genel işsizlik ile genç işsizlik arasında güçlü bir ilişkinin olması sonucuna varmış, artan göçün işsizliğin de artmasına sebep olacağı sonucuna

ulaşmıştır. Göç ve makroekonomik göstergeler üzerine çalışmalar yapan diğer araştırmacılar gibi Arslan (2018)'da göç ile işsizlik arasındaki ilişkinin ülkelerin ekonomik koşullarına göre farklılık göstereceği fikrine ulaşmıştır.

Aygül (2018), uluslararası göçü daha çok işgücü piyasalarına olabilecek olumlu ya da olumsuz etki olarak ele almıştır. Mültecilerin ve göçmenlerin ülke açısından bir destekleyici etmen mi yoksa ülke kalkınmasına zarar verici bir mekanizma olup olmadığını tartışmıştır. Aynı zamanda göçmenlerin daha çok hangi alanlarda istihdam edildiğini ve hangi alanlara katma değer sağladığı üzerinde durmuştur. Bu incelemelere göre göçmenlerin hangi alanlarda istihdam edildiğine dair bilgiler daha çok göç edilen bölge özelinde değerlendirilmektedir. Göç ettiği bölgede tarım yapılan bir göçmenin istihdam edileceği alan mevsimlik tarım işçisi şeklinde olacaktır. Bu durumun bölgeden bölgeye değişeceğini dile getirmiştir. Çalışmasının neticesinde kapitalist dünya gücüne bakınca mülteci emeğinin vazgeçilmez bir olgu olduğu sonucuna varmıştır. Bu sonuca göre mülteci emeğinin maksimum seviyede verimli kullanmak ve olası problemleri telafi etmek için yapısal düzenlemeleri gerçekleştirmesi gerektiği vurgusunu da yapmıştır.

Tablo 2: Göçün Makroekonomik Etkilerine Dair Ampirik Literatür Özeti

Yazar	Yıl	Ülke	Değişken	Yöntem	Sonuç
Roel Jennissen	1960-1998	Batı Avrupa	Net Göç Oranları, Kişi Başı Milli Gelir, İşsizlik ve Eğitim Seviyesi	Zaman Serisi	Uluslar arası net göç üzerine kişi başı milli gelir olumlu etki ederken, işsizlik negatif etkiye sahiptir.
Gianluca Orefice	1998-2007	86 Fakir ve gelişmekte olan ülkeden 24 OECD Ülkesi'ne olan göç akışı	Kişi Başı Milli Gelir, Nüfus, Patent sayısı, Eğitime yönelik kamu ve özel harcamalar	Panel Veri Analizi	Neoklasik üretim altında göçmenlerin negatif etkisi olduğu ortaya çıkmaktadır. Olumlu etkisi ise orijinal ülkedeki üretken insan sermayesinin göçü sonucu ortaya çıkmaktadır.
Mari Kangasniemi, Matilde Mas, Catherine Robinson	1996-2005	İspanya ve İngiltere	Çıktı Bilgileri, İşsizlik, Sermaye, Enerji, Materyal ve Servis Girdisi		İspanya' da göçün işçi üretkenliğine etkisinin negatif olduğunu saptarken, İngiltere' de ise negatif ancak aynı zamanda göz ardı edilebilir bir etkisi olduğunu saptamışlardır.
Daniela Borodak, Ariane Tichit		35 Moldova Bölgesi	Göç Bölümlerinin Ortalama Süresi, Toplam Göç Süresi	Anket	Düzenli ve düzensiz göçler için yabancı ülkelere göçün toplam süresi aynıdır. Diğer yandan düzensiz göçler için bu süre daha uzundur.
Peter Folvari, Bas van Leeuwen, Jan Luiten van Zanden	1570-1800	Hollanda	Kişi Başı Milli Gelir, Nüfus	VAR Analizi	Faktör birikimi üzerinde göç olumlu, altın çağ boyunca kişi başı milli gelir üzerinde direkt pozitif etkiye sahiptir.

Tablo 2 (devam)

Yazar	Yıl	Ülke	Değişken	Yöntem	Sonuç
Esra Kabaklarlı	1991-2014	Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak, Suudi Arabistan, Fas, Tunus, Mısır	İşsizlik, İşgücüne katılım oranı, Kişi Başına Düşen GSYH, Büyüme. Mülteci/Nüfus Oranı	Panel Ortalama Grup ARDL Analizi, Panel Birim Kök Testi, Yatay Kesit Bağımlılık Testi,	Mülteciler ve iş gücüne katılım oranı, büyüme, kişi başına düşen GSYH arasında negatif ilişki saptanmıştır. 2011 yılının kukla değişken olarak kullanılması savaşın mülteci akımını artırdığını göstermektedir.
Abdullah Göv, Zerrin Dürrü	2000-2016	Avustralya, Fransa, Almanya, İtalya, Hollanda, Birleşik Krallık, Amerika	Yabancı ülke doğumlarının İstihdam Oranı, Kişi başı Gayri Safi Yurtiçi Hasıladaki yıllık büyüme oranı	Panel Veri Analizi, Yatay kesit Bağımsızlığı Testi, Panel Birim Kök Testi, Dumitrescu & Hurlin Panel Nedensellik Testi,	Tek yönlü nedensellik sonucu ile göçün GDP' yi etkilediği ayrıca nitelikli emek göçünün ekonomik verimlilik üzerinde pozitif etkiler yarattığı sonucuna varmışlardır.
Daniel Meierrieks, Laura Renner	1980-2010	91 Kaynak Ülkeden 20 OECD Ülkesine Göç	Niteliksiz ve Nitelikli Göç Oranları, Kaynak Ülkedeki Ekonomik Özgürlük Seviyesi, Kaynak ülkedeki nüfus, ekonomik gelişmişlik, siyasi gelişmişlik, eğitim, siyaset	Panel Veri Analizi	Kaynak ülkedeki sahip olunan ekonomik özgürlük arttıkça nitelikli göç azalırken, niteliksiz göç üzerinde olumlu etkiye sahiptir.
Ömer Faruk Altunç, Okyay Uçan, Abdulmenaf Akyıldız	1985-2015	Türkiye	Dış Göç, GSYH, Enflasyon ve İşsizlik	Granger Nedensellik Testi	Dış Göçler ile GSYH arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisini saptamışlardır. Bunun yanı sıra ekonomik büyümeden enflasyona, enflasyondan işsizliğe ve işsizlikten ekonomik büyümeye doğru tek yönlü bir ilişki saptamışlardır.
Rümeysa Çelik, İrmak Arslan	2014-2016	Türkiye	Genel İşsizlik, 15-24 yaş arası genç işsizlik, iller arası alınan ve verilen göç değişkenleri	Spearman Korelasyon Analizi	Alınan göç ve verilen göç ile genç işsizlik ve genel işsizlik arasında pozitif ve güçlü bir ilişki saptanmıştır.
Francesc Ortega, Giovanni Peri	1980-2016	120 göç veren ülkeden 15 OECD Ülkesine göç akışı	Göç edilen ülkenin kişi başı milli geliri, Kaynak Ülkenin kişi başı milli geliri, Göç Maliyetleri (mesafe, komşu, yaygın olan dil, geçerli para, yasalar) Ülkeye giriş sıkı hukuki süreçler	Zaman Serisi Analizi	Uluslar arası göç yüksek kişi başı milli gelire sahip ülkelere doğru gerçekleşirken bu durumun Avrupa ülkelerinde iki katı oranda gerçekleştiğini saptamışlardır.

Tablo 2’de verilen ampirik bulgulara göre göçün makroekonomik etkileri üzerinde farklılaşan sonuçlar söz konusudur. Bu farklılıkların ortaya çıkmasında çalışmalarda kullanılan ülke örneklerinin farklı olması, kullanılan yöntemlerin farklı olması, ele alınan dönem ve değişkenlerin farklı olması ve elbette ki göç edenlerin niteliğindeki farklılıklar etkili olmuş olabilir.

3.2. Türkiye'nin Makroekonomik Performansı ve Dış Göç: Ampirik Bulgular

3.2.1. Çalışmanın Amacı

Giderek artan göç sebebiyle göç olgusu ekonomik bir sorun haline gelmektedir. Birçok sorun gibi göç olgusu da ekonomik bir kaygıya dönüşmektedir. Çoğu araştırmacı tarafından göç olgusunun ekonomik boyutları inceleme konusu alanına girmektedir. Göç olgusunun yıllardır süre gelen bir etkisi olmasına rağmen son yıllarda patlak veren Suriye krizi ile birlikte daha etkili olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmamızda dış göç ile makro ekonomik göstergeler incelenmek istenmektedir.

Dolayısıyla bu çalışmada dış göç ile birlikte makro ekonomik göstergeler olan enflasyon, büyüme, işsizlik, hükümet harcamaları, cari açık ve dış borç ilişkisi incelenmeye çalışılmıştır.

3.2.2. Çalışmanın Veri Seti ve Yöntemi

Çalışmada 1985-2017 dönemi verileri kullanılarak, Türkiye'deki dış göç ve makroekonomik performans arası ilişkiler ampirik olarak test edilecektir. Çalışma döneminin 1985 yılından başlamasının temel sebebi, dış göçe ait verilerin bu tarihten itibaren ulaşılabilir olmasıdır. Dolayısıyla çalışmada Türkiye'deki net dış göç sayısı ile bazı temel makroekonomik büyüklükler arası ilişkiler ele alınacaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada aşağıdaki tabloda verilen değişkenler dikkate alınmıştır.

Tablo 3: Çalışmada Kullanılan Değişkenler ve Veri Kaynakları

Değişken	Açılımı	Veri Kaynağı
NGO	Net Dış Göç Sayısı/Toplam Nüfus	goc.gov.tr Altunç, Uçan ve Akyıldız (2017)
LRGSYİH	Reel Gayri Safi Yurt İçi Hasılanın Logaritması	World Bank
ENF	Enflasyon Oranı	World Bank
İŞSOR	İşsizlik Oranı	World Bank
HUKHARP	Hükümet Harcamaları /GSYİH	Hazine ve Maliye Bakanlığı
CARİAÇIK	Cari Açık/GSYİH	World Bank
DIŞBORC	Dış Borç/GSYİH	World Bank

Dış göçün Türkiye'nin makroekonomik performansı üzerindeki etkilerini test etmek için başta ekonomik büyüme olmak üzere, enflasyon, işsizlik oranı, kamu harcamaları, cari açık ve dış borç oranı gibi temel makroekonomik değişkenler dikkate alınmıştır. Çalışmada öncelikle değişkenlere ait tanımlayıcı istatistiklere ve korelasyon analizlerine yer verilecektir. Daha sonra yapılacak zaman serisi analizleri için durağanlık sınamalarına yer verilecektir. Daha sonra değişkenler arası uzun dönemli ilişkiler için eşbütünleşme ve kısa dönemli ilişkiler için ise nedensellik analizlerine yer verilecektir.

3.2.3. Ampirik Bulgular

Çalışmada öncelikle değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler yer verildikten sonra durağanlık sınamaları ile eşbütünlük ve nedensellik analizlerine gidilecektir.

3.2.3.1. Tanımlayıcı İstatistikler ve Korelasyon Matrisi

Çalışmada dikkate alınan değişkenlerin 1985-2017 dönemi için tanımlayıcı istatistikleri aşağıdaki tabloda özet bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 4: Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	NGO	RGSYİH	ENF	İŞSOR	HUKHARP	CARİAÇIK	DISBORC
Ortalama	0.397	608000000000	39.923	9.100	12.246	-2.548	42.788
Medyan	0.093	521000000000	38.856	8.796	12.702	-1.935	41.440
Maksimum	3.511	1210000000000	105.215	12.552	15.770	2.013	57.846
Minimum	-0.154	278000000000	6.251	6.495	7.515	-8.937	33.357
Standart Sapma	0.891	262000000000	31.535	1.485	2.197	2.718	6.122
Gözlem Sayısı	33	33	33	33	33	33	33

1985-2017 döneminde Türkiye'deki net dış göç oranı (NGO) ortalama %0.40 olarak gerçekleşmiş iken, bu oran en yüksek %3.5 ile 2015 yılında gerçekleşmiştir. Özellikle Suriye iç savaşından sonra Türkiye'ye yönelik dış göç miktarında 2011-2015 yılları arasında sürekli bir artış yaşanmıştır. Diğer taraftan Türkiye'nin reel GSYİH'sı aynı dönem için ortalama olarak 608 Milyar dolar olarak gerçekleşmiş iken en düşük GSYİH 1985 yılında 278 milyar Dolar ve en yüksek GSYİH ise 1.2 Trilyon Dolar ile 2017 yılında ulaşılmıştır.

1985-2017 döneminde enflasyon oranı ortalama %39.9 iken işsizlik oranı ise %9.1 olarak gerçekleşmiştir. En yüksek enflasyon oranı %105 ile 1994 yılında yaşanmış iken en düşük enflasyon oranı ise 2009 yılında %6.2 olarak gerçekleşmiştir. En düşük işsizlik oranı %6.5 ile 2000 yılında ortaya çıkmış iken, en yüksek işsizlik oranı ile (%12.5) 2009 Küresel finansal krizinde karşılaşılmıştır. Ayrıca Türkiye'de kamu harcamalarının toplam büyüklüğü ortalama olarak %12 iken en yüksek ve en düşük kamu harcama payları ise sırasıyla %15 ile 2009 ve %7.5 ile 1985 yılında gerçekleşmiştir.

Son olarak 1985-2017 döneminde Türkiye'nin cari açık problemi ve dış borçluluk oranı ortalama olarak sırasıyla %2.5 ve %42.7 olarak gerçekleşmiştir. En yüksek cari açık sorunu %8.9 ile 2011 yılında yaşanmış iken, en yüksek dış borç oranı ise %57.8 ile 2001 krizinde ortaya çıkmıştır. Öte yandan 1994 krizinde Türkiye ekonomisi %2.01 oranında cari fazla verirken en düşük dış borçluluk oranı %33 ile 1990 yılında yaşanmıştır.

Tablo 5 değişkenler arası basit korelasyon analizleri ile elde edilen korelasyon katsayılarını içermektedir. Analiz için RGSYİH değişkeninin logaritması alınmıştır.

Tablo 5: Değişkenler Arası Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	NGO	LRGSYİH	ENF	İŞSOR	HUKHARP	CARIAÇIK	DISBORC
NGO	1.000						
LRGSYİH	0.416	1.000					
ENF	-0.263	-0.727	1.000				
İŞSOR	0.090	0.320	-0.672	1.000			
HUKHARP	0.196	0.827	-0.508	0.252	1.000		
CARIAÇIK	-0.188	-0.732	0.776	-0.278	-0.551	1.000	
DISBORC	0.091	0.095	0.079	0.169	0.014	0.296	1.000

Tablo 5’de verilen Korelasyon katsayılarına göre net dış göç oranı (NGO) ile GSYİH, İŞSOR, HUKHARP ve DISBORC değişkenleri arasında pozitif, ENF ve CARIAÇIK değişkenleri ile negatif bir ilişki vardır. Bu analizden elde edilen sonuçlara göre NGO Türkiye’nin GSYİH’nı olumlu etkilerken, aynı şekilde Türkiye’nin GSYİH’sı da NGO’yu olumlu etkilemektedir. Aynı şekilde NGO arttıkça Türkiye’de kamu harcamaları, işsizlik oranı, cari açık ve dış borçluluk oranı artmakta, fakat enflasyon oranı azalmaktadır. Korelasyon analizleri değişkenler arasındaki karşılıklı etkileşimi veren basit analizler olduğu için bu ilişkinin boyutu ve yönü hakkında fikir vermemektedir. Dolayısıyla çalışmanın takip eden kısımlarında değişkenler arası uzun ve kısa dönemli ilişkilerin varlığı daha ileri zaman serisi analizlerinin kullanılmasını gerektirmektedir.

3.2.3.2. Durağanlık Sınama Sonuçları

Çalışmada değişkenler arası uzun ve kısa dönemli ilişkilerin varlığını test etmeden değişkenlerin durağanlık sınamalarına yer verilecektir. Değişkenler arası anlamlı ve güvenilir sonuçların elde edilebilmesi ve daha da önemlisi değişkenler arası eşbütünleşme analizlerinin yapılabilmesi için durağanlık sınamalarına ihtiyaç duyulur. Bu nedenle çalışmada Augmented Dickey-Fuller (ADF) Birim Kök Testi’ne yer verilmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 6’de sunulmuştur.

Tablo 6: Değişkenlere Ait ADF Durağanlık Sınama Sonuçları (Sabitli)

Değişkenler	Seviye		Birinci Fark	
	t-İstatistiği	Olasılık	t-İstatistiği	Olasılık
NGO	-0.598	0.856	-4.400	0.002
LRGSYIH	0.981	0.995	-4.125	0.003
ENF	-1.558	0.490	-4.199	0.003
İŞSOR	-1.314	0.609	-4.259	0.002
HUKHARP	-2.473	0.133	-3.847	0.007
CARIACIK	-1.119	0.694	-6.784	0.000
DISBORC	-1.644	0.448	-3.891	0.006
%1	-3.689		-3.670	
%5	-2.972		-2.964	
%10	-2.625		-2.621	

Tablo 6’da verilen ADF sonuçlarına göre değişkenlerin hiçbiri seviye değerlerinde durağan değildir yani birim kök içermektedirler. Dolayısıyla değişkenlerin durağanlaşmaları için fark alınmış ve elde edilen sonuçlarda bütün değişkenlerin farkında durağanlaştığı yani I(1) oldukları görülmüştür. Dolayısıyla elde edilen bu sonuçlara göre değişkenler arasında uzun dönemli ilişkilerin araştırılması mümkündür.

3.2.3.3. Eşbütünleşme Testi Sonuçları

Birinci farklarda durağan seriler arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığı, eşbütünleşme testleri ile araştırma konusu yapılır. Bu çalışmada da farkında durağan olan serilerin uzun dönemde birlikte hareket edip etmedikleri Johansen Eşbütünleşme Testi ile incelenmiştir. Değişkenler arası uzun dönemli eşbütünleşme testleri öncesinde uygun gecikme uzunluğunun belirlenmesine ihtiyaç vardır. Dolayısıyla NGO değişkeni ile her bir makroekonomik değişkenler arası uygun gecikme uzunluğu Vektör Otoregresif (VAR) model ile araştırılmış ve sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: VAR Analizi Sonuçlarına Göre Uygun Gecikme Uzunluğunun Tespiti

Değişkenler	LRGSYİH ve NGO					
Gecikme Uzunluğu	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-50.612	NA	0.114	3.507	3.601	3.537
1	20.298	27.638*	0.001*	-0.953*	-0.672*	-0.863*
2	23.726	5.713	0.001	-0.915	-0.448	-0.766
3	24.620	1.371	0.002	-0.708	-0.054	-0.499
Değişkenler	ENF ve NGO					
Gecikme Uzunluğu	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-185.727	NA	933.968	12.515	12.609	12.545
1	-147.425	68.943*	95.004*	10.228*	10.508*	10.317*
2	-144.953	4.120	105.711	10.330	10.797	10.480
3	-143.956	1.528	130.603	10.530	11.184	10.740
Değişkenler	İŞSOR ve NGO					
Gecikme Uzunluğu	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-93.576	NA	2.006	6.372	6.465	6.402
1	-74.086	35.081*	0.715*	5.339*	5.619*	5.428*
2	-70.551	5.893	0.741	5.370	5.837	5.519
3	-67.918	4.037	0.821	5.461	6.115	5.670
Değişkenler	HUKHARP VE NGO					
Gecikme Uzunluğu	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-97.584	NA	2.620	6.639	6.732	6.669
1	-68.498	52.355*	0.492*	4.966*	5.246*	5.056*
2	-66.025	4.121	0.548	5.068	5.535	5.218
3	-65.183	1.291	0.684	5.279	5.933	5.488
Değişkenler	CARIÇIK ve NGO					
Gecikme Uzunluğu	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-112.581	NA	7.121	7.639	7.732	7.669
1	-97.454	27.228*	3.396	6.896	7.177*	6.986*
2	-93.074	7.300	3.327*	6.871*	7.339	7.021
3	-89.171	5.985	3.387	6.878	7.532	7.087
Değişkenler	DIŞBORC ve NGO					
Gecikme Uzunluğu	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-136.991	NA	36.247	9.266	9.359	9.296
1	-122.646	25.820*	18.210	8.576	8.856*	8.666
2	-117.092	9.257	16.499*	8.472*	8.940	8.622*
3	-115.033	3.157	18.990	8.602	9.256	8.811

Tablo 7’de verilen sonuçlara göre NGO ile GSYİH, ENF, İŞSOR ve HUKHARP değişkenlerin her biri için uygun gecikme uzunluğu bütün kriterler için 1 iken NGO ile CARIÇIK ve DIŞBORC değişkenlerinin her biri için uygun gecikme uzunluğu ise 2 olarak çıkmaktadır. Dolayısıyla eşbütünleşme testleri ve nedensellik analizlerinde gecikme uzunlukları 1 olarak belirlenmiştir. Uygun gecikme uzunluklarına göre yapılan Johansen Eşbütünleşme Testi sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: Johansen Eşbütünleşme Test Sonuçları

Değişkenler	LRGSYİH ve NGO			
Boş Hipotezi	Öz Değer İst	İz İst.	Kritik Değer(%5)	Olasılık
r=0	0.459	23.767	25.872	0.089
r≤ 1	0.142	4.745	12.518	0.633
Boş Hipotezi	Öz Değer İst	Maksimum Öz Değer İst.	Kritik Değer(%5)	Olasılık
r=0	0.459	19.022	19.387	0.056
r≤ 1	0.142	4.745	12.518	0.633
Değişkenler	ENF ve NGO			
Boş Hipotezi	Öz Değer İst	İz İst.	Kritik Değer(%5)	Olasılık
r=0	0.356	20.754	25.872	0.190
r≤ 1	0.205	7.122	12.518	0.332
Boş Hipotezi	Öz Değer İst	Maksimum Öz Değer İst.	Kritik Değer(%5)	Olasılık
r=0	0.356	13.632	19.387	0.280
r≤ 1	0.205	7.122	12.518	0.332
Değişkenler	İŞSOR ve NGO			
Boş Hipotezi	Öz Değer İst	İz İst.	Kritik Değer(%5)	Olasılık
r=0	0.300	18.519	15.495	0.017
r≤ 1	0.214	7.449	3.841	0.006
Boş Hipotezi	Öz Değer İst	Maksimum Öz Değer İst.	Kritik Değer(%5)	Olasılık
r=0	0.300	11.070	14.265	0.151
r≤ 1	0.214	7.449	3.841	0.006
Değişkenler	HUKHARP ve NGO			
Boş Hipotezi	Öz Değer İst	İz İst.	Kritik Değer(%5)	Olasılık
r=0	0.302	16.295	15.495	0.038
r≤ 1	0.153	5.130	3.841	0.024
Boş Hipotezi	Öz Değer İst	Maksimum Öz Değer İst.	Kritik Değer(%5)	Olasılık
r=0	0.302	11.166	14.265	0.146
r≤ 1	0.153	5.130	3.841	0.024
Değişkenler	CARIÇIK ve NGO			
Boş Hipotezi	Öz Değer İst	İz İst.	Kritik Değer(%5)	Olasılık
r=0	0.367	16.770	15.495	0.032
r≤ 1	0.080	2.589	3.841	0.108
Boş Hipotezi	Öz Değer İst	Maksimum Öz Değer İst.	Kritik Değer(%5)	Olasılık
r=0	0.367	14.181	14.265	0.052
r≤ 1	0.080	2.589	3.841	0.108
Değişkenler	DIŞBORC ve NGO			
Boş Hipotezi	Öz Değer İst	İz İst.	Kritik Değer(%5)	Olasılık
r=0	0.364	22.992	15.495	0.003
r≤ 1	0.251	8.968	3.841	0.003
Boş Hipotezi	Öz Değer İst	Maksimum Öz Değer İst.	Kritik Değer(%5)	Olasılık
r=0	0.364	14.024	14.265	0.055
r≤ 1	0.251	8.968	3.841	0.003

Tablo 8’de sunulan eşbütünleşme analizi sonuçlarına göre net dış göç ile enflasyon değişkeni dışındaki bütün makroekonomik değişkenler arasında istatistiki açıdan anlamlı ilişkiler vardır. Daha açık bir şekilde enflasyon hariç diğer makroekonomik değişkenlerin her biri ile NGO değişkeni uzun dönemde birlikte hareket etmektedirler. Dolayısıyla Türkiye’nin ekonomik büyümesi, işsizlik oranı, kamu harcamaları, cari açığı ve dış borçluluğu ile net dış göç oranı arasında istatistiki açıdan anlamlı ve uzun dönemli ilişkiler söz konusudur. Bu anlamlı ilişkiler arasında NGO ile DIŞBORC arasında oldukça kuvvetli bir ilişki varken, GSYİH ile NGO arasındaki uzun dönemli ilişkinin kuvveti ise oldukça zayıftır. DIŞBORC değişkeni yanında NGO ile kuvvetli uzun dönemli ilişkiler sırasıyla İŞSOR, HUKHARP ve CARIÇIK arasındadır.

3.2.3.4. Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Değişkenler arası uzun dönemli ilişkiler tespit edildikten sonra bu değişkenler arası kısa dönemli ilişkilerin yönü ve büyüklüğü için nedensellik analizleri yapılmasını gerektirir. Bu çalışmada kısa dönemli nedensellik analizleri için Granger Nedensellik Testi'ne yer verilmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Granger Nedensellik Analizi Sonuçları

Sıfır Hipotezi	Gözlem Sayısı	F-İstatistiği	Olasılık	Sonuç
NGO, LRGDP'nin Granger Nedeni Değildir	32	0.096	0.759	Nedensellik yok
LRGDP, NGO'nin Granger Nedeni Değildir		0.850	0.364	Nedensellik yok
NGO, ENF'nin Granger Nedeni Değildir	32	0.030	0.864	Nedensellik yok
ENF, NGO'nin Granger Nedeni Değildir		1.011	0.323	Nedensellik yok
NGO, İŞSOR'nin Granger Nedeni Değildir	32	2.162	0.152	Nedensellik yok
İŞSOR, NGO'nin Granger Nedeni Değildir		0.403	0.530	Nedensellik yok
NGO, HUKHARP'nin Granger Nedeni Değildir	32	0.481	0.623	Nedensellik yok
HUKHARP, NGO'nin Granger Nedeni Değildir		0.589	0.562	Nedensellik yok
NGO, CARI AÇIK'ın Granger Nedeni Değildir	32	2.420	0.131	Nedensellik yok
CARI AÇIK, NGO'nin Granger Nedeni Değildir		0.006	0.941	Nedensellik yok
NGO, DIŞBORC'nin Granger Nedeni Değildir	32	0.096	0.759	Nedensellik yok
DIŞBORC, NGO'nin Granger Nedeni Değildir		0.850	0.364	Nedensellik yok

Tablo 9'da verilen Granger nedensellik testi sonuçlarına göre Türkiye'de NGO değişkeni ile ele alınan makroekonomik göstergelerin hiçbiri ile anlamlı nedensellik ilişkisine ulaşamamıştır. Daha açık bir ifade ile Türkiye'deki net dış göçün kısa dönemde Türkiye'nin makroekonomik performansı üzerinde anlamlı etkileri söz konusu değilken, Türkiye'nin makroekonomik göstergeleri de Türkiye'deki net dış göçü anlamlı bir şekilde etkilememektedir. Özellikle 2011 sonrasında artan dış göç nedeniyle Türkiye ekonomisinde bu göçün etkileri kısa dönemde hissedilmemektedir. Bununla birlikte bu göçün etkilerinin önümüzdeki yıllarda kendini daha belirgin bir şekilde hissettireceği çalışmanın önemli bulguları arasındadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Göç olgusu, geçmişten günümüze kadar uzanan ve tarihi insanlık tarihi kadar eski bir süreçtir. En basit hali ile göçü, sınır ötesinde bir yerden başka bir yere ya da ulusal sınırlar içerisinde bir yerden başka bir yere kısa süreli ya da kalıcı yer değiştirme eylemi olarak tanımlamak mümkündür.

İnsanlar çeşitli nedenlerle buldukları yerleri terk etmektedirler. Geçmiş yıllarda göçün en temel nedenleri arasında yaşanan kuraklık ve kıtlıklar ile savaşlar gelirken, günümüzde ulaşım ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, farklı motivasyonlarla göçlerin yaşanmasına yol açmıştır. Elbette günümüzde yaşanan göçlerde kıtlık ve coğrafi olumsuzluklar ile savaşın etkileri aşikardır. Bununla birlikte günümüzde göç etme nedenleri arasında daha iyi yaşam koşulları, bireysel tercihler, sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik özgürlükler ve şartlardaki olumsuzluklar da etkili olmaktadır.

Diğer taraftan göçün, hem göç veren hem de göç alan ülkeler açısından farklı boyutlarda etkilerinin yaşanması da kaçınılmazdır. Bu etkiler, başta ekonomik alanda olmak üzere toplumsal hayatta, kültürel farklılıklarda ve siyasal alanda kendini göstermektedir. Dolayısıyla geçmişten günümüze birçok boyutu ile toplumun farklı kesimleri ile akademik ve politik çevrelerde en çok ilgi çeken konuların başında yaşanan göç olayları gelmektedir.

Göç üzerine yoğunlaşan akademik çevreler, öncelikle göçün nedenleri üzerinde araştırma ve incelemeler yaparak göç teorileri veya kuramlarını ortaya koymaya başlamışlardır. Bu konuda ilk açıklamalar Ravenstein tarafından yapılmıştır. Daha sonra yaşanan ekonomik, siyasal, kültürel ve teknolojik gelişmeleri dikkate alan birçok yazar, göç ile farklı bakış açılarını içerecek şekilde yeni göç kuramlarını geliştirmişlerdir. İtme-Çekme Kuramı, Kesişen Fırsatlar Kuramı, Göç Sistemleri Kuramı, Merkez-Çevre Kuramı, Neo-Klasik Göç Kuramı, Yeni ekonomi Kuramı, İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı ve Göçmen İlişkileri (Ağı) Kuramı göç kuramları arasındadır.

Öte yandan akademik çevrelerin bir kısmı ise göç sonucunda ortaya çıkan etkiler üzerinde durmayı tercih etmişlerdir. Yaşanan göç dalgalarının hem göç veren hem de göç alan ülkelerde başta ekonomik yaşam olmak üzere toplumsal ve siyasal hayat üzerinde etkiler ortaya çıkarması kaçınılmazdır. Göçün ekonomik etkileri üzerine yoğunlaşan çalışmalar daha fazla dikkat çekerken, göçmenlerin toplumsal hayat üzerindeki etkileri de çok önem arz etmektedir. Örneğin göç ile gelenlerin eğitimi ve toplumsal hayata kazandırılması, göçmenler ile yerel halk arasında yaşanan

çatışmaların engellenmesi ile göçmenlerin mafya türü suç örgütlerinin tuzağına düşürülmesinin engellenmesi gibi önemli başlıklar söz konusudur.

Bununla birlikte bu çalışmanın amacı, göçün makroekonomik performansa etkisini incelemek olduğu için göçün ekonomik etkileri ele alınmıştır. Göçmenler ve sığınmacılar, göç alan ülkede ekonomik anlamda birçok olumlu ve olumsuz etkilere gebedir. Örneğin göçmenlerin kayıt dışı olarak yerli işçilere göre daha düşük ücretlerle çalıştırılması, bir yandan ekonomik büyüme için uyarıcı etkilere yol açabilirken, diğer taraftan yerli işçilere ikame edilmeleri nedeniyle işsizlik sorunun artmasına yol açabilir. Aynı şekilde düşük göçmen ücretleri nedeniyle enflasyon üzerindeki baskılara azalarak ihracat artışı yaşanabilirken, diğer taraftan göçmenlerin yaptığı harcamalar ve göçmenler için yapılan kamu harcamalarındaki artışlar ise enflasyon baskısı yaratarak ihracatın düşmesine ve ithalatın artmasına sebebiyet verebilir. Dolayısıyla göçmenlerin yurtiçi ekonomi üzerinde doğuracağı etkiler de tam anlamıyla kesinlik arz etmemektedir. Ayrıca göçmenlerin olumlu ekonomik etkilerinin büyüklüğünün göçmenleri niteliği ile artabileceği de unutulmamalıdır. Eğer göçmenler belirli mesleki bilgi ve becerilere sahip işgücü niteliğinde ise, beşeri sermayedeki bu artış elbette yurtiçi ekonomide olumlu etkilerin büyümesini sağlayacaktır. Bununla birlikte göçmenlerin büyük bir kısmı niteliksiz işgücünden oluşursa, bu durum ülke ekonomisini ve toplumsal hayatını (uyum maliyetlerinin artması nedeniyle) olumsuz etkileyecektir.

Son yıllarda Türkiye'ye yönelik göçlerde önemli artışlar yaşanmaktadır. Yaşanan bu göç akınlarında Irak, Afganistan ve Suriye gibi komşu ve yakın ülkelerde yaşanan iç karışıklıklar ve savaşların etkisi aşikardır. Bununla birlikte Türkiye Cumhuriyetleri ile Afrika ülkelerinde ülkemize çalışma amacıyla geçici ve kalıcı göçler de yaşanmaktadır. Bu tarz göçlerde Türkiye'nin göçmenlere yönelik izlemiş olduğu iyimser ve seçici olmayan politikaların etkisi aşikardır. Hangi sebeple olursa olsun ülkemize göç edenleri ülkemizde ekonomik ve toplumsal hayat başta olmak üzere birçok alanda etkilerin yaşanması kaçınılmazdır. Bu çalışmada 1985-2017 dönemi verileri kullanılarak, göçmenlerin Türkiye'nin makroekonomik performansına etkileri grafik ve ekonometrik analizler kullanılarak belirlenmeye çalışılmıştır.

Son yıllarda hem göç verilerinin düzenli bir şekilde tutulması hem de ekonometrik yöntemlerdeki gelişmeler, göçün nedenleri ve sonuçları üzerine ampirik çalışmaların sayısında önemli bir artışa yol açmıştır. Göçün ekonomik etkilerini ele alan çalışmalardan evrensel bir bulgudan bahsetmek mümkün görünmemektedir. Çalışmalarda elde edilen sonuçlar, kullanılan değişken ve yöntem, ele alınan ülke ve zaman dönemi ve göçün niteliğindeki farklılıklara bağlı olarak farklı sonuçlar vermektedir.

Bu çalışmada göçün Türkiye ekonomisine makro etkilerini belirlemek amacıyla göç verileri yanında GSYİH, enflasyon oranı, işsizlik oranı, kamu harcamaları, dış borçlar ve cari açık verileri kullanılmıştır. Söz konusu değişkenler arasında uzun ve kısa vadeli ilişkilerin varlığı, eşbütünlüme

ve nedensellik analizleri ile belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada yapılan ekonometrik analizlerin sonuçları, II. Bölümde yapılan grafiklere dayalı analizlerle benzerlik arz etmektedir. Daha açık bir ifade ile eşbütünleşme analizi sonuçlarına göre enflasyon değişkeni hariç diğer makroekonomik değişkenler ile göç arasında uzun dönemli ve istatistik açıdan anlamlı ilişkiler söz konusu iken, kısa dönemde ise göç ile makroekonomik değişkenlerin hiçbiri arasında anlamlı nedensellik ilişkileri yakalanamamıştır. Elde edilen bu sonuçlar, göçün ekonomik etkilerinin şuan için anlamlı olmadığına işaret ederken, bu etkilerin uzun dönemde ortaya çıkabileceğini göstermektedir.

Böyle bir sonucun ortaya çıkmasında elbette göçmen sayısı ve niteliğindeki gelişmelerin etkisi dikkate alınmalıdır. Türkiye'ye yönelik göçmen sayısındaki artışlar son birkaç yıl ile sınırlıdır. Özellikle 2013-2015 arasında çok yoğun bir göçmen girişi olmuş iken, 2013 öncesi yıllarda ise bu girişler oldukça sınırlı sayılarda gerçekleşmiştir. Öte yandan Türkiye'ye gelen göçmenlerin ağırlıklı Suriyeli ve niteliksiz işgücü olması, göçmenlerden beklenen olumlu ekonomik etkilerin ortaya çıkmasını da engellemektedir.

Dolayısıyla Türkiye'nin Dünyanın 18. büyük ekonomisi olması ve göçmen sayısının sadece son yıllarda ciddi artış göstermesi ile niteliksiz işgücü olması, kısa dönemde göçmenlerin Türkiye'nin makroekonomik performansına olumlu yada olumsuz etkilerinin ortaya çıkmamasının en önemli nedenleridir. Bununla birlikte bu göçmen etkilerinin uzun dönemde kendini göstereceği de unutulmamalıdır. Ancak bu etkilerin olumlu veya olumsuz olabileceğini bu çalışmanın bulguları ile ileri sürmek mümkün olmayacaktır. Uzun dönemde göçmen etkilerinin Türkiye'nin makroekonomik performansı üzerinde olumlu olabilmesi, ancak izlenecek uygun ekonomi politikaları yanında eğitim, sanayi, güvenlik ile aile ve sosyal politika alanların hepsinin işbirliği ile mümkün olabilecektir. Dolayısıyla uzun dönemli etkilerin büyüklüğü ve yönü konusunda gelecek dönemlerde yeni çalışmaların yapılmasına ihtiyaç vardır.

Ayrıca bu çalışma, göçmenlerin sadece makroekonomik düzeydeki etkilerini incelemektedir. Göçmenlerin makroekonomik etkileri yanında göçmenlerin yoğunlaştığı illerde saha ve anket çalışmalarına dayalı mikroekonomik etkilerin de belirlenmesine ihtiyaç vardır. Son olarak politika yapıcılar, göçmenlerden kaynaklanacak ekonomik etkileri yönetecek politikaları belirlemelerinin yanında ve hatta daha da önemlisi göçmenlerin toplumsal hayattaki etkilerini kontrol ve idare edebilecek araştırma ve politikalara öncelik vermelidirler. Özellikle göçmenlerin eğitim sorunu, göçmenleri mafya ve terör örgütlerine kaymasının engellenmesi ve göçmenler ile yerel halk arasındaki çatışma halinin engellenmesi açısından bu tür politika ve araştırmalar hayati önem taşımaktadır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- UNHCR TÜRKİYE, “2019 Üçüncü Ülkeye Yerleştirme İstatistikleri”, <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri> (15.02.2019).
- 6458 Sayılı Yabancılar Ve Uluslar Arası Koruma Kanunu, (2016), **T. C. Resmi Gazete**, 29656, (15.02.2019)
- Akıncı, Buket vd. (2015), “Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç Ve Toplumsal Kabul”, **Göç Araştırmaları Dergisi**, (2), 58-83.
- Akkuzu, İdris (2015), “Göç ve Kapitalizm”, **Diskar Dergi**, (4), 21.
- Akpınar, Taner (2010), “Türkiye’ye Yönelik Kaçak İş Gücü Göçü”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 65(3), 1-22.
- Aktaş, Munise Tuba (2015), “Göç Olgusu Ekonomik Kalkınmada İtici Güç Olabilir Mi?”, **Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 7(1), 37-48.
- Aksoy, Zeynep (2012), “Uluslar Arası Göç Ve Kültürler Arası İletişim”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 5(20), 292-303.
- Altunç, Ömer Faruk vd. (2017), “Dış Göçlerin Türkiye Ekonomisinde İşsizlik Enflasyon ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri: Ekonometrik Bir Analiz (1985-2015)”, **Researcher: Social Science Studies**, 5(8), 197-212.
- Aygül, Hasan Hüseyin (2018), “Mülteci Emeğinin Türkiye İş gücü Piyasalarındaki Görünümü ve Etkileri”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, 9(20), 68-82.
- Borodak, Daniela and Tichit, Ariane (2014), “Should we stay or should we go? Irregular migration and duration of stay: The case of Moldovan Migrants”, **Migration Studies**, 2(3), 415-447.
- Castles, Stephen vd. (2014), “The Age of Migration”, **International Population in the Modern World**, Fifth Edition.
- Çağlayan, Savaş (2006) “Göç Kuramları, Göç Ve Göçmen İlişkisi”, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İlke)**, Güz, (17).
- Çakılcı, Emin (2017), “Dış Göç Bağlamında Türkiye’nin Geçti Yılları Ve Göçmenlerin İstihdamdaki Görünümleri”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, 4(10), 463-476.
- Çelik, Rümeyza ve Arslan, Irmak (2018) “Göç Ve İşsizlik Arasındaki İlişki: Ampirik Bir Uygulama”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, 74, 65–75.

- Çiftçi, Necati ve Eşmen, Merve (2017), “Türkiye’ de Cari Açığı Belirleyen Faktörler ve Cari Açığı Azaltmada Alternatif Enerji Kaynaklarının Rolü: VAR Modeli”, **Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 2(1), 83-110.
- Değerli, Esra Sarıkoyuncu ve Karakuzu, Hasan (2016), “1950-1951 Yıllarında Bulgaristan’dan Türkiye’ye Türk Göçü”, **Akademik Bakış Uluslar arası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi**, (57), 313-342.
- Deniz, Orhan (2014), “1990 Sonrasında Türkiye’ye Yönelen Sığınma Hareketleri ve Etkileri”, **Türkiye Coğrafya Dergisi**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Van.
- Deniz, Taşkın (2014), “Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye” , **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 181(181), 175-204.
- Efe, Haydar (2018), “Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye’de Yaşanan Göçler ve Etkileri”, **Sosyal Bilimler Metinleri**, 2018 (1), 16-27.
- Eker, Kemal (2008), **Türkiye’de Yasa Dışı Göç Sorunu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi – Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Ekici, Süleyman ve Tuncel, Gökhan (2015), “Göç ve İnsan”, **Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi**, 5(1), 9-22.
- Foldvari, Peter vd. (2013), “The Contribution of Migration to Economic Development in Holland 1570-1800”, **Springer Science**, 1-18.
- Gençler, Ayhan (2005), “Avrupa Birliğinin Göç Politikası”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, 0(49).
- Göç Araştırmaları Dergisi (2015)**, 1(2), 58-83.
- Göv, Abdullah ve Dürrü, Zerrin (2017), “Göç ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Seçilmiş OECD Ülkeleri Üzerine Ekonometrik Bir Analiz”, **Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 3(4), 491-502.
- Gök, Naim (2019), “Suriye Krizinin Türkiye’ye Yansımaları”, **Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 0(8), 77-114.
- Gökulu, Gökhan (2010), “Kent Güvenliği Kentleşme Ve Suç İlişkisi”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi**, 24(1), 209-226.
- Güder, Mustafa (2016), “Türkiye’deki Dış Göç Olgusuna Sosyoekonomik Bir Yaklaşım ve Avrupa Birliği İle Geri Kabul Anlaşması’nın Olası Etkileri”, **Sosyoekonomi**, 24(30), 129-138.
- Güllüpnar, Fuat (2012), “Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği Ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme”, **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, 2(4).

Günay, Enver vd. (2017), “Dünya’da ve Türkiye’de Göç Yönetimi”, **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 7(2), 37-60.

http://www.goc.gov.tr/icerik3/uluslararasi-koruma_363_378_4712

<https://help.unhcr.org/turkey/tr/resettlement/>

<https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri> Nisan,

İçduygu, Ahmet vd. (2014) “TÜRKİYE’NİN ULUSLARARASI GÖÇ POLİTİKALARI, 1923-2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere” **Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi**, 47-54.

Jennissen, Roel (2003), “Economic Determinants of Net International Migration in Western Europe”, **European Journal of Population**, 19, 171-198.

Kabaklarlı, Esra (2016), “Mülteci Akımını Belirleyen Faktörlerin Makro Ekonomik Panel Veri Analizi (Ortadoğu ve Türkiye)”, **Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 8(2), 56-60.

Kangasniemi, Mari vd. (2012), “The Economic Impact of Migration: Productivity Analysis for Spain and The UK”, **Springer Science**, 333-343.

Karakoç, Rıfat (2010), **Göç ve Siyasal Katılma Davranışı: Konya Örneğinde Kentleşme ve Siyasal Katılma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Selçuk Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karasu, Mithat Arman (2018), “Türkiye’ye Yönelik Dış Göçler , Suriyeli Sığınmacı Göçü ve Etkileri”, **Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi**, 14(1), 21-41.

Kartal, Bilhan ve Başçı, Emre (2014), “Türkiye’ye Yönelik Mülteci ve Sığınmacı Hareketleri”, **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 12(2), 275-299.

Kaypak, Şafak (2016), “Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik Ve Sosyo Kültürel Etkileri: Batman Örneği”, **Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi**, 6(1), 84-110.

Kınık, Kerem (2010), “Göç, Sürgün ve İltica”, **Hayat Sağlık Dergisi**, 38-39.

Koçak, Orhan ve Gündüz, R. Demet (2016), “Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi”, **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, 6(12), 66-91.

Koçak, Yüksel ve Terzi, Elvan (2012), “Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri”, **Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Üniversitesi Dergisi**, 3(3), 163-184.

Oğurlu, İdris (2014), “Çevre- Kent İmajı - Kent Kimliği- Kent Kültürü Etkileşimlerine Bir Bakış”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi**, 13(26), 275-293.

- Orefice, Gianluca (2010), "Skilled Migration and Economic Performances: Evidence from OECD Countries", **Swiss Society of Economics and Statistics**, 146, 781-820.
- Ortega, Francese ve Peri, Giovanni (2013), "The Effect Of Income And Immigration Policies On International Migration", **Migration Studies**, 1(1), 47-74.
- Özyakışır, Deniz (2017), "Ekonomik Kalkınmada Göçmen Transferlerinin Rolü: Mit Mi Gerçek mi?", **İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi**, 6(2), 1172-1188.
- Samur, Hakan (2008), "Avrupa Birliği'nde Göçe Yönelik Global Yaklaşım", **Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi**, 5(2), 1-16.
- Sayın, Yusuf (2016), "Uluslar asarsı Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği", **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 1-13.
- Sirkeci, İbrahim (2017), "Bir Güvensizlik Ülkesi Olarak Türkiye'nin Mültecileri, Suriyeliler Ve Türk Mülteciler", **Göç Dergisi**, 4(1), 21-40.
- Somuncu, Başak (2006), **Türkiye'nin Avrupa Birliğine Tam Üyelik Sürecinde Uluslar Arası Göç Politikası**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, İsmail ve Düzgün, Oğuz (2015), "Türkiye'ye Gerçekleştirilen Ortoducu Kaynaklı Zorunlu Göçlerin Sosyo Ekonomik Etkileri: 1979-2014 Arası", **TESAM Akademi Dergisi**, 2(2).
- Tınas, Murat (2017), "Lübnan'daki Suriyeli Mülteciler: Hükümet Stratejisi Yokluğunda Ekonomik, Siyasi Ve Mezhepsel Zorluklar", **ORSAM Bölgesel Gelişmeler Değerlendirmesi**, 62, 1-15.
- Toksöz, Gülay (2006), "Uluslararası Emek Göçü", **İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 129 Göç Çalışmaları 5**, 1, 25-56.
- Topal, A. Kadir (2004), "Kavramsal Olarak Kent Nedir Ve Türkiye'de Kent Neresidir?", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 6(1).
- Türkoğlu, Oğuzhan (2011), "Mülteciler Ve Ulusal/Uluslararası Güvenlik", **Uludağ Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, XXX(2), 101-118.
- Ulukan, Nihan Çiğerci (2013), "Göçmenler İçin Kaçış Yok: Göç Politikaları ve Göçmen Emeği", **Eğitim Bilim Toplum Dergisi**, 11(44), 32-47.

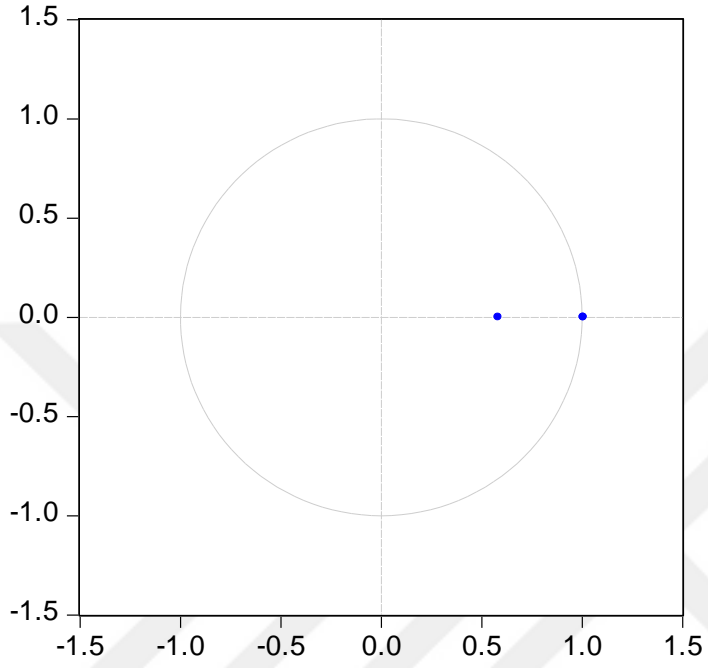

EKLER

EK 1:

NGO ile LRGSYİH VAR Modeli AR Karakteristik Ters Köklerinin Konumu

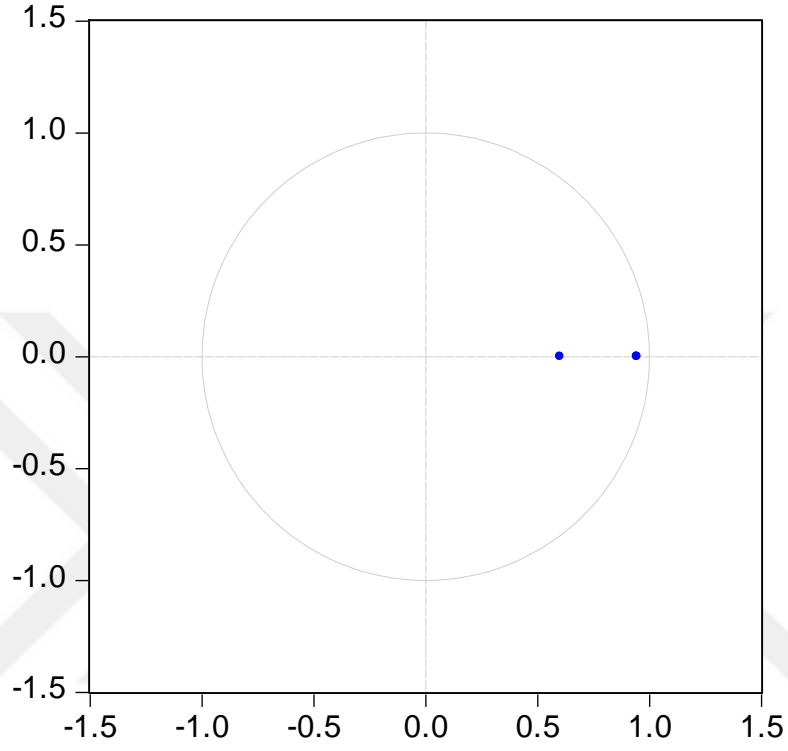
Inverse Roots of AR Characteristic Polynomial

EK 2:

NGO İle ENF VAR Modeli AR Karakteristik Ters Köklerinin Konumu

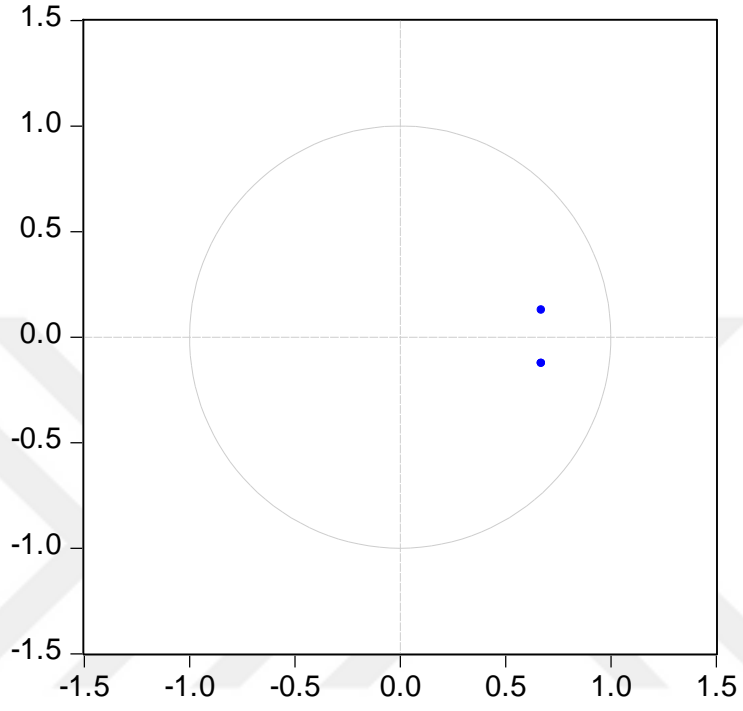
Inverse Roots of AR Characteristic Polynomial

EK 3:

NGO ile İŞSOR VAR Modeli AR Karakteristik Ters Köklerinin Konumu

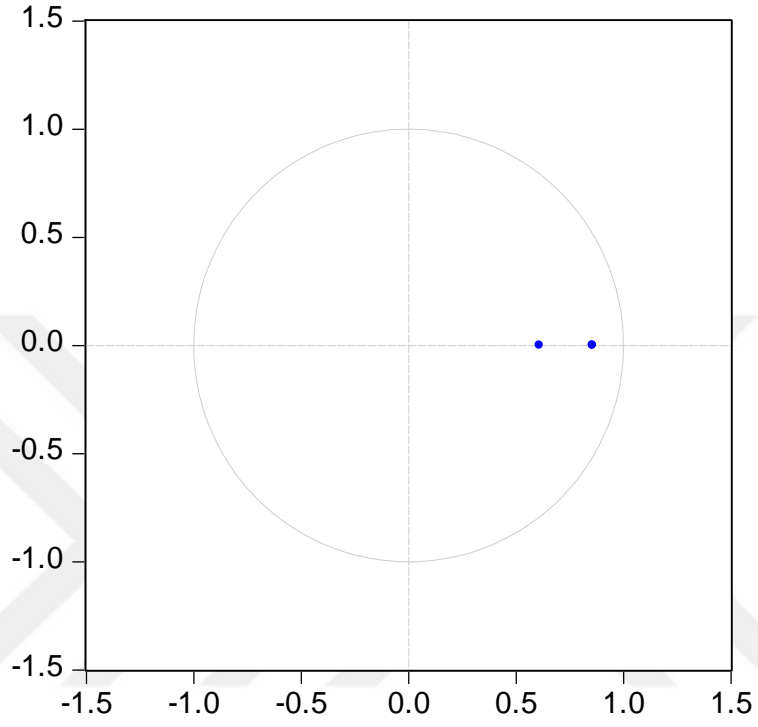
Inverse Roots of AR Characteristic Polynomial

EK 4:

NGO İLE HUKHARP VAR Modeli AR Karekteristik Ters Köklerinin Konumu

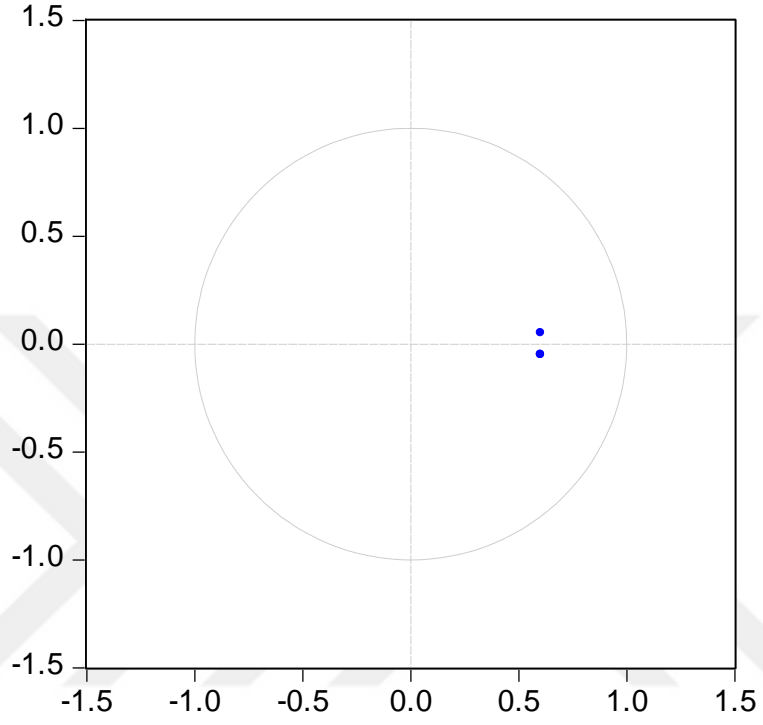
Inverse Roots of AR Characteristic Polynomial

EK 5:

NGO ile CARİAÇIK VAR Modeli AR Karakteristik Ters Köklerinin Konumu

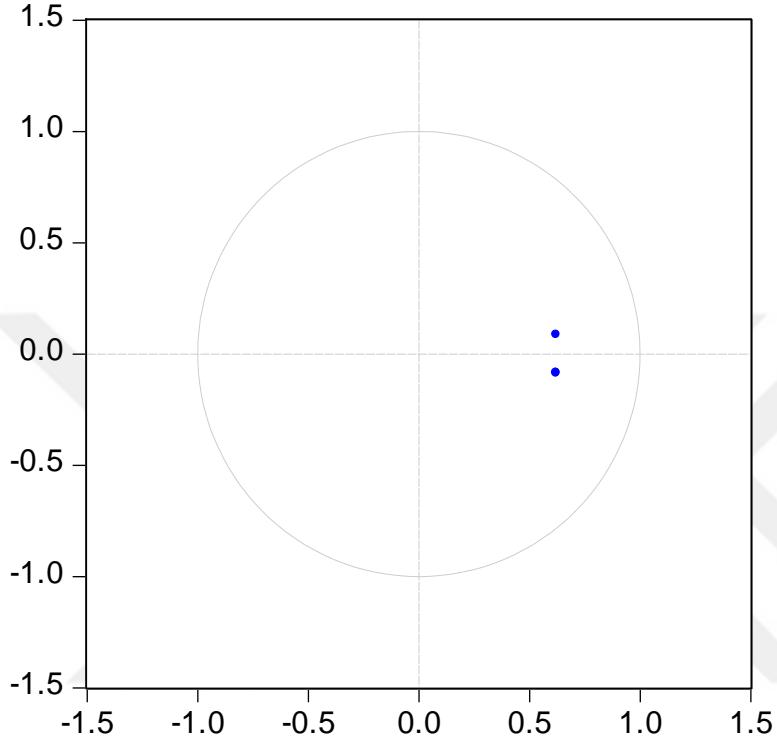
Inverse Roots of AR Characteristic Polynomial

EK 6:

NGO ile DIŞBORÇ VAR Modeli AR Karakteristik Ters Köklerinin Konumu

Inverse Roots of AR Characteristic Polynomial

ÖZGEÇMİŞ

Devran Nur DEĞER, 03.02.1992 tarihinde Ankara İli Şereflikoçhisar İlçesi'nde doğdu. 2006 yılında Gümüşhane Atatürk İlköğretim Okulu'nu; 2010 yılında Gümüşhane Mareşal Çakmak Anadolu Öğretmen Lisesi'ni; 2014 yılında da Marmara Üniversitesi - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü'nü bitirdi. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalında yüksek lisans programına başladı.

DEĞER, bekar olup İngilizce bilmektedir